

Handschriftl. Bl. 170

DAS TÂRÎKH-I ZENDÎJE

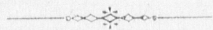
DES

IBN ʿABD EL-KERÎM ʿALÎ RIZÂ VON ŠÎRÂZ

HERAUSGEGEBEN UND MIT EINER EINLEITUNG VERSEHEN

VON

ERNST BEER.

LEIDEN.

DRUCK UND VERLAG VON E. J. BRILL.
1888.

SEINEM LEHRER

Herrn Dr. F. C. ANDREAS

IN DANKBARKEIT

GEWIDMET

VOM

HERAUSGEBER.

ÜBER DIE QUELLEN ZUR GESCHICHTE DER ZENDDYNASTIE.

Wenige Zeiten in der Geschichte Persiens bieten einen so traurigen Anblick wie das vergangene Jahrhundert. Die Sefewiden Monarchie war in Zersetzung begriffen. Alle staatlichen Einrichtungen waren erschüttert; ohnmächtig standen die verkommenen Nachfolger eines Isma'íl und 'Abbás I auf-rührerischen Vasallen gegenüber; die Sittlichkeit war gänzlich vergiftet, und auch der kriegerische Sinn schien geschwunden zu sein. Furchtbar schnell und vernichtend erfolgte durch die Afghánen die Katastrophe. Zwar gelang es noch dem Feldherrngenie des Nádir Šáh, sein Volk zu glänzenden Siegen und Eroberungen mit sich fortzureissen, aber für den inneren Verfall fand er kein Heilmittel. Und so günstig wir auch über seinen schlichten Nachfolger, Kerím Khán urtheilen mögen, was dieser schuf, war nur ein Not- und Flickbau, der deshalb unter den ungeschickten Händen seiner Erben schnell zusammenbrach. Die dann folgende Qājárendynastie fand einen innerlich zerfallenen und verfaulten Staat vor. Da auch diese die Lage des unglücklichen Landes nicht besserte, sondern dasselbe systematisch ruinierte, so viel eben noch zu ruinieren war, was ist es dann ein Wunder, wenn das persische Volk nach einer Radicaleur verlangt, indem es sehnstüchtig nach einer Annexion durch eine europäische Macht sich umsieht? Möge es sich

in den Vorteilen, die es von einer solchen erhofft, nicht getäuscht sehen.

Ähnliche trostlose Zeiten — die Mongolenstürme — hatten grosse Historiker wie 'Alâ el-dîn Atâ Melik Ĵuweinî hervorgebracht. Als aber in Persien die Geschichtsschreibung in die Hände serviler Hofjournalisten gefallen war, deren einzige Aufgabe es war, das Regiment ihres Auftraggebers und seiner Dynastie zu verherrlichen, als die leichte und natürliche Redeweise der Litteraten aus der Šefewiden Zeit sich verlor und durch einen überladenen und ungelenten Kanzleistil ersetzt wurde, war die Zeit für nach Form und Inhalt vollendete Geschichtswerke vorüber. Doch das Interesse für die Geschichtsschreibung war nicht erstorben. Und es erstand dabei ein litterarisches Talent ersten Ranges, Mîrzâ Mehdî Khân von Asterâbâd. Wegen der grossen Bedeutung für die persische Historik und den persischen Stil wollen wir wenigstens einige andeutende Worte über sein târîkh-i ĵihân-guşâ geben.

Verfasst ist dasselbe nach dem Tode Nâdiršâh's, zur Zeit des Šâh Rokh, des Sohnes des Rizâ Qulî Mîrzâ, und vielleicht auch in dessen Auftrage.

Denn das Buch ist nach der eignen Erklärung des Mîrzâ auf Bestellung geliefert worden. Und wer konnte anders wohl der Auftraggeber sein als eben Šâh Rokh, in dessen Interesse es liegen musste, durch Auffrischung des Ruhmes seines Grossvaters seinem eignen Throne einen glänzenden Anstrich zu verleihen? Wegen der Stellung zu Šâh Rokh und dessen Vater ist auch die Darstellung des Autors von den letzten Regierungsjahren des Nâdir Šâh nur mit Vorsicht zu benützen, da das Bestreben die Schuld desselben an seinem Sohne und die veränderte Regierungsweise in engen Zusammenhang zu bringen zu sehr hervortritt. Sehen wir davon ab, so ist das Geschichtswerk von einem Manne geschrieben, dem teilweise die besten Informationen zu Gebote standen. Er ist Geheimsecretär des Nâdir Šâh gewesen, vielleicht hat

ihn schon dieser zu seinem dereinstigen Geschichtsschreiber ausersehen und ihm authentische Nachrichten zukommen lassen. So giebt denn Mirzâ Mehdî nicht bloss genaue Beschreibungen der Entscheidungsschlachten, sondern auch der diesen vorausgehenden Operationen; er liefert uns den ursprünglichen Feldzugsplan nach Indien und dessen spätere Modificationen; er kann seinen eigenen Anteil an wichtigen diplomatischen Verhandlungen, so mit dem Hof zu Konstantinopel, wiederholt hervorheben. Die Wahrheit in grösserem Umfange direct gefälscht zu haben, kann Niemand ihm vorwerfen.

So hoch wir demnach auch den Quellenwert des Târikh anschlagen, den Namen eines auch nur mittelmässigen Historikers müssen wir dem Mirzâ vorenthalten. Zwar hat er die Anschauung, dass sein Held nur dem Čingizkhân und Tímûrkhân zu vergleichen sei, dass er von Gott gesandt sei, um der Anarchie in Persien ein Ende zu machen — aber über solche wiederholte Betrachtungen hinaus geht nicht sein historischer Blick. Er vermag nicht das wichtige vom unwichtigen zu scheiden. Die Katzenbalgereien mit einem aufrührerischen kleinen Häuptling beschreibt er ebenso ausführlich wie grosse Schlachten. In den Zusammenhang der Ereignisse, die Motive der Handlungen bemüht er sich nicht sonderlich einzudringen, sondern klammert sich dafür an streng chronistische Darstellung.

Doch ein grosser Stilist war er, der grösste den das moderne Persien hervorbrachte. Er schuf sich aber nicht einen eigenen Stil, sondern bildete nur den vorhandenen mit Virtuosität aus. Herr Professor SCHEFER hat in seiner persischen Chrestomathie (II, p. 231) behauptet, dass das târikh-i jîhân gušâ-i nâdirî eine Nachahmung des gleichlautenden des ‘Alâ el-dîn Aţâ Melik Juweinî sei, sieht man aber von dem Gleichlaute der Titel ab, so findet man sonst den grössten Unterschied. Vielmehr stimmt der Stil des Mirzâ Mehdî ganz überein mit dem der »Lettres et Dépêches“, die SCHEFER in demselben Buche veröffentlicht hat. Es ist

eben der Canzleistil. Mirzâ Mehdî war aus den Kreisen der niederen Beamten hervorgegangen, hatte in jahrelanger Übung gelernt, sich in der geschnörkelten Redeweise auszudrücken und sein Talent dazu verwandt, das vorhandene Sprachmaterial, den ganzen Phrasenschatz zu durcharbeiten und sich zur augenblicklichen Benützung bereit zu machen, die verschlissenen Steine neu zu putzen und funkelnde Kunstwerke daraus zusammenzusetzen ¹⁾. Da er aber kein scharfer Denker ist, so verschwendet er die Fülle seiner Rede an alle Gegenstände gleichmässig und bemüht sich nicht durch wechselnden Ton wichtiges und unwichtiges von einander abzuheben.

Nach diesen nötigen Vorbemerkungen gehen wir zu unserer eigentlichen Aufgabe über, zur Betrachtung der Quellschriften für die Geschichte der Zenddynastie.

Wir lesen in der Einleitung des târîkh-i zendîje [p ۲ f], dass ein verstorbener Mirzâ Šâdiq Munšî, mit dem takhalluṣ Nâmî, ein târîkh i selţenet i Kerîm Khân Zend schrieb, und dann weiter: از هنگام فوت کریم خان که میدای طلوع افتاب عالم‌تاب دولت قاجاریه است نیز بعضی از ارباب تواریخ بصبط وقایع امور آن دولت روزافزون ارتکاب ورزیده و در ذکر وقایع انقراض دولت زندیه احدی متعرض نشده بود. Nach der hergesetzten Stelle war somit zu der Zeit, als unser Verfasser seine Einleitung niederschrieb, noch kein Geschichtswerk veröffentlicht, das eine Spezialgeschichte der Zenddynastie bis zu ihrem Ausgange mit der Gefangennahme und Hinrichtung des Luṭfʿalikhân gegeben hätte. Damit scheidet zunächst die zweite Hälfte des târîkh-i gitigušâ, die jenen zeitraum schon mit einschloss, aus unserer Betrachtung aus. Nach der selben Angabe waren aber schon einige Geschichtswerke vorhanden, die mit dem Tode Kerîm Khân's anhe-

1) Das hindert uns jedoch nicht anzuerkennen, dass die durre je nâdire wirklich die Nachahmung des Machwerkes des Waṣṣâf ist.

bend die Geschichte dieser Zeit im engen Anschlusse an die der Qājārendynastie ²⁾ gaben.

Nun besitzen wir eine Spezialgeschichte der Qājāren in dem Tārīkh-i Muḥammedī des Ibn Muḥammed Teqī von Sārī (in Māzenderān). Indem ich auf die ausführliche Notiz in Rieu's Catalogue of Persian Manuscripts, sub Add 27, 243 = Vol. I, p. 199 verweise, habe ich nur wenig hinzuzufügen. Eine augenscheinlich von dem Autograph des Verfassers genommene Abschrift befindet sich im Besitze des Herrn Dr. ANDREAS. Leider ist die Handschrift in einem sehr vertrakten Šikeste geschrieben, und durch Wasserschaden über ein Drittel unlesbar gemacht.

Doch bei flüchtiger Durchsicht habe ich etwa folgendes herausbekommen. Ibn Muḥammed war auch einer jener Mirzā's, die weiter nichts verstehen, als Dinge zu schreiben, die nur wieder ein Mirzā versteht. Er hatte sich an den Werken des Mirzā Mehdi vollgezogen und verstand es, nach dem Geschmacke seiner hohen Gönner phrasenreiche und nach allen Regeln der Rhetorik gesalbte Säckelchen zu fertigen. Man vergleiche nur den von ihm abgefassten und in das Tārīkh aufgenommenen Heiratsvertrag des Šāhzāde je a'ẓem Hasan Qulī Khān mit dem des Rizā Qulī Mirzā, gefertigt von Mirzā Mehdi (cf. SCHEFER: Chrestom. Pers. II, 234) und ersehe so, wie weit er dieses Vorbild nachahmt.

Da der Autor von Feth 'Alī Khān den Auftrag erhielt, die Geschichte der Qājārendynastie zu schreiben, so kann er die beste Kunde geben. Vom Hofe wurden ihm die tatsächlichen Nachrichten geliefert, und seine Aufgabe war es nur, sie in möglichst schöne Worte zu hüllen. Grösser ist sein Verdienst als Geschichtsschreiber nicht. Schrieb er über die Qājāren das, was sie ihm zukommen liessen und verlangten, ging er hierbei darauf aus, die guten Ansprüche der

2) Nur diese kann die دولت روز افزون sein.

neuen Dynastie auf die Herrschaft Persiens seit dem Ausgange der Šefewiden Monarchie hervorzuheben, so zeigt er sich doch auch über die Ereignisse auf gegnerischer Seite genau unterrichtet. Das war ja nicht schwierig, denn am Hofe von Teheran lebten viele Flüchtlinge und Ungetreue aus Süd-Persien. Wenn wir natürlich von der Tendenz absehen, die Qājāren als allein berechnigte Prätendenten für den persischen Thron, um den sie die Zenddynastie brachte, hinzustellen, so stimmen die Nachrichten über die letztere immer zu den übrigen Berichten. Ibn Muḥammed geht hierbei ins Detail ein; so giebt er uns das tārīkh auf die Thronbesteigung des Ĵāfer Khān, das wir auch im tārīkh-i zendīje finden. Aber abhängig ist das tārīkh-i Muḥammedī weder vom tārīkh-i zendīje noch vom tārīkh-i gītī-gušā, vom ersteren schon nicht, weil dieses später abgefasst ist.

Das Tārīkh-i Muḥammedī trägt also den Charakter der Parteischrift und der Offiziösität an der Stirn, aber wenn wir jenes Moment stets abziehen, bleiben uns eine Menge kostbarer Nachrichten über die Geschichte der Qājāren, die wir sonst nirgends finden.

Nach der Angabe im Tārīkh-i zendīje haben wir also die vorläufige Reihenfolge: Tārīkh-i Muḥammedī, Tārīkh-i zendīje, Tārīkh-i gītī gušā, Teil II. Nun ist aber die erste Hälfte des Tārīkh-i gītī-gušā schon 1204 bis zum Jahre 1200 d. H. geschrieben von Mirzā Šādiq.

Eine ausgezeichnete Handschrift des ganzen Werkes befindet sich in Berlin, Sammlung Petermann I, 387 ³⁾. Zu dem was Rieu in seinem Catalogue I p. 196 ff. gegeben hat, kann ich etwa folgendes nachtragen.

Auch Mirzā Šādiq ist ein Nachahmer des Mirzā Mehdī, an dessen Werken er sich herangebildet hat. Wir treffen also bei ihm die üblichen Frühlingsbeschreibungen nach her-

3) Eine andere Handschrift befindet sich im Besitze des Herrn Prof. SCHEFFER in Paris, der sie mir gütigst auf einige Zeit überliess.

gebrachtem Schema, den Schwulst der Rede, die gesuchten und schiefen Bilder, dieselbe Phraseologie. Zu seinem Berufe brachte auch er nichts weiter mit als den Ruhm eines zierlichen Stilisten, der auch nach dichterischen Ehren gestrebt hatte.

Nach eigener Erklärung und der seines Fortsetzers ist Mirzâ Šâdiq von Ĵaferkhân zum Geschichtsschreiber der Zenddynastie bestallt worden. Nun lesen wir bei Rieu a. a. O. die Anecdote, dass schon ʿAlî Murâd, der Vorgänger dieses Fürsten, den unglücklichen Mirzâ wegen der Parteilichkeit seines Geschichtswerkes hart bestrafte. Ist die Anecdote wahr und nicht erst aus dem gereizten Ton des târikh-i giti gušâ gegen ʿAlî Murâd Khân erfunden, so muss dieses ein anderes sein. In der Einleitung des târikh-i zendîje finden wir ein târikh-i selţenet i Kerîm Khân erwähnt. Und der noch lebende Urenkel Kerîm Khâns in Širâz besass nach einer Mitteilung des Herrn Dr. ANDREAS eine sehr alte Handschrift eines Geschichtswerkes von Mirzâ Šâdiq, das mit dem Tode Kerîm Khâns abbrach. Vielleicht also war schon von Kerîm Khân selbst der Mirzâ zum Historiographen bestimmt — zeigte ja der sonst schlichte Häuptling durch Wiederherstellung der Gräber des Saʿdi und Ĥâfiẓ Verständnis für Litteratur. Dieses Târikh müsste dann allerdings später umgearbeitet sein.

Gewiss ist es dann noch einmal von ʿAbd El-Kerîm B. ʿAlî Rizâ el-Šerîf bearbeitet, denn nur so kann ich mir die schon in der ersten Hälfte gegen die Grösse und Tapferkeit der Qâjâren gezeigte Bewunderung erklären, nie werden sie als einfache Rebellen hingestellt wie die übrigen Feinde des Kerîm Khân.

Die thatsächlichen Angaben des Mirzâ Šâdiq beruhen auf Mitteilungen des Ministers Mirzâ Muĥammed Ĥusein Ĥuseinî Ferâĥânî. Lesen wir darüber die eigene Erklärung:

انچه رافتم حروف از حقایق وقایع موصوف و کیفیت تسخیر
وتصرف آن ملک معروف (d. h. Başre) در این صلیفہ شریفہ

ضبط نموده از اغراقات منشیانه و زواید شاعرانه دور و خالی از شوایب
نقص و قصور است زیرا که آنچه تحریر پذیرفته از زبان صداقت
ترجمان سید رفیع مرتبه عالیشان جناب قدوسی طننیت
فلاطون زمان حضرت حکمت مرتبت ارسطوی دوران موسامبانی
افضال واحسان منتظم عقود جواهر نظم وزیر بینظیر عهد وعصر
دوحه بر بوستان سیادت نسوانه حدیقه شرافت میرزا محمد
حسین حسینی فراهانی که بوزارت نواب سپهرکاب مباحی و در
سفر صبریت اثر سعادت همراهی و از جزویات و کلیات واقعات آگاهی
و علم بر حقایق گذارشات کماهی داشتند مسموع داشته بدون
زیاده و نقصان این دلاله منور را پرشته انتظام کشید

In unseren Augen hat demnach Mirzâ Sâdiq nur das Verdienst, den Berichten seines Gewährsmannes eine stilistische Aufputzung verliehen zu haben. Höher geht sein Streben nicht. Desto dankbarer sind wir aber dem Träger authentischer Nachrichten.

Von Jâfer Khân, dem Sohne des von 'Alî Murâdkhân gestürzten Sâdiq Khân, beauftragt, musste der Historiker Alîmurâd Khân als undankbaren Rebellen darstellen.

Damit obige Bemerkungen über Stil, Darstellung und Tendenz des Werkes etwas mehr Gewicht erlangen, will ich eine Episode hier ganz hersetzen.

ذکر پیریشانی اساس دولت علیمرادخان در دار السلطنه اصفهان
بنقدیر خالقی انس و جان و چگونگی آن ابرش خوشخرام قلم
وادم شیرکام کلک زیبارقم در تحریر کیف و کم در فصای بخت
فروزی این دفتر محترم برین روش شیرکام و سبک قدم میگرد که
علیمرادخان وارد اصفهان و طرازند مسند شوکت و شان گردید

و یکچند پنجمیلات زیاده از حدّ واعندال و مطالبه و اخذ مل و منال و حوائله و جوه کلیه برسم اسم نویس ازاز و يقال اهل ان خطّه مینومثال را بنیر بار صعب الاحترام کشید و از امتعه و نقود غیر معدود ساختگی لشکر فاحدود و نندارک افواج جنود نمود بعد از یک چند توقف صید مراد خان عمزاده خود را لشکری انبوه داده بجانب فارس فرستاد و محمد ظاهر خان خاله زاده را که مامور کوه کبلویه کرده در ان حدود بود باعانت صید مراد خان فرمان داد تا بهر جا و هر مکان که بجهت ایشان تیسر و امکان داشته باشد عنان جلالت کشایند، سرداران مزبور با ان سپاه افزون از مور تا منزل کوشک زر که نخستین منزل سرحد فارس است بطریق جلالت پیموده در ان سرزمین سنکری متین بسته باستحکام تمام نشستند نواب سپهرکاب حسن خان ولد خود را با لشکری با شکوه بمقابله ان گروه تعبیه و علی بنق خان پسر دیگر را که بدار انعباده یزد فرستاده در ان جا اقامت داشت نیز مقرر فرمودند که حسن خان پیوسته و راه بر سرداران علیمراد خان بسته بمجاوزه قیام نمایند حسب فرمان قضاتمکین ان دو برادر با یکدیگر قرین و در همان کوشک زر و توابع ان سرزمین تلاقی ان دو دریای کین و نقابل ان دو کوه متین اتفاق افتاده دلاوران دو جانب و دلیران مقابل محارب از دو سو در تنک و پیو آمدند بازار خنجر و شمشیر کرم و تیغ و تبر در خونریزی بی ازم شد در ان دار و کیو شکست بر لشکر علیمراد خان و عزیمت بر ان سپاه کران افتاده سر بصحرای هزیمت و بجانب اصفهان روی عزیمت نهادند علیمراد خانرا از ظهور این امر

ناملایم دریای ساخت و غصب منالاضم و سپاه غیظ و خشم در عرصه
 طبیعت متهاجم و بز دلیران و ترکناز میدانرا خود عازم و بتوجه صوب
 فارس جازم شد پس با طنطنه تمام و بدبده لاکلام بر زمین فلک تمکین
 جواد کردون خرام بر نشسته و سپاه سپهر سنگاه در دنبال رایات جلال
 سیل بسته روی بباغ سعادت آباد آورد و در آن عمارت مینو منزلت منزل
 کرد جزایر چین لشکر که در مرتبه هفت هشت هزار نفر بودند
 از اهالی تسوایع عراق بایکدیگر اتفاق و با علیمراخان ترک وفا
 وفای کرده فتیلههارا سوزان و بیهیات اتفاق بسوی اماکن و اوطان
 خود روی آوردند این معنی بسایر سپاه معسکر سرایت کرده
 هرسته بر اسبان تیزرو راه پیمای همان هنجار و هریک منوجه
 شهر و دیار خود کشتند علیمراخان از این معامله حیران
 گردیده او نیز با معدودی غلامان و بقایای سپاهیان عنان
 بجانب قلمرو و بسمت همدان گردانید چون واقعه تفرقه جنود
 علیمراخان انتشار یافت حسن خان مراجعت بشیراز و خدمت
 پدر فرخنده سیر سرافراز و علینقی خان بجانب دار السلطنه
 اصفهان شتافت و در آن خطه غیرت بخش خلد و جنت آساس
 عیش و عشرت فروچید و در محل طرب بساط لهو و لعب گسترد
 و از کار علیمراخان بکلی غافل گردید اگر بمجرد ورود اصفهان
 علیمراخانرا که بجز از معدودی سپاه او را همراه نبود تعاقب
 مینمود البته بره منصور و یکباری قلع مودان همه شر و شو
 که بالاخره از او ظهور نمود میگردید و کار بجائی نمیرسید که
 خود و پدر والا کهر و برادران و دولت انجمن از شر آن ناسپاس
 حق ناشناس بزوال رسد و سراجام بآن قیل و قال کشد مختصر

ساختن علیمراد خان در بلد همدان تالیف قلوب دوست
 ودشمن کرده بعد از اندک خودسازی دیگر باری آغاز ترکنازی
 وروی بجانب دارالسلطنه اصفهان ورآی بچهاره کار علینقیخان آورد
 علینقیخان نیز بعد از اطلاع بر کیفیت توجه او با جمعیتی
 که داشت رایت نهضت باستقبال علیمرادخان افراشت وچون
 دو سه منزل بیابای جملات در نبردید ان دو کوه خارا وان
 دو دریای پر پهنا باهم ملایق کردید وکار بخونریز وامر بستیز وآویز
 انجامید در اندک زمانی خونها ریخته وسرها بفتراکها آویخته
 وعنانهای تلک آوردن کسپخته وکردهای بسلا از میدان هیجا
 انکپخته خاکها بر فرقهها بیخته لشکر علینقیخان از صفحه
 میدان کریخته شد علینقیخان با حالی پریشان عازم شیراز
 وعلیمرادخان مجدداً باجلال واعزاز متوجه اصفهان ودر ان خطه
 بهشت نشان سرافراز وحکمران شد

Lesen wir dies mit unbefangenen Augen, so fallen uns
 zwei Punkte auf. Erstens zeigt sich der Autor als blinder
 Parteigänger des Sâdiq Khân, des Vaters seines königlichen
 Auftraggebers. Für 'Alîmurâd Khân, der doch vielleicht al-
 lein unter den Mitglieđern der Zenddynastie siegreich den
 Kampf gegen Aqâ Muḥammed Khân bestanden hätte, hat er
 nur Worte des Abscheus. Neben solcher Gesinnung bemerken
 wir sodann eine Weitscheifigkeit der Darstellung, aus der
 wir aber herauserkennen, dass sie nicht auf Augenschein be-
 ruht, dass der Schreiber für militärische Dinge, für To-
 pographie u. a. wenig Sinn und Verständnis hat. Oder wol-
 len wir einen Autor hochschätzen, der eine Schlacht be-
 schreibt, — die von čehâr česme, wie der Namen im târîkh-i
 zendije lautet — aber den Ort, wo sie stattfand, anzugeben
 vergisst; der in allgemeinen Phrasen die Hitze des Kampfes

zu schildern sich bemüht, aber den für die Niederlage des 'Alīneqī Khān entscheidenden Umstand, den Abfall der Īlāts zu 'Alīmurād Khān, nicht erwähnt. Zweitens können wir durch eine Vergleichung mit dem Tārīkh-i zendīje schon jetzt constatieren, dass in dessem Berichte sich keine Abhängigkeit von dem des Mīrzā Šādiq zeigt.

Ebenso wenig hat der Verfasser des Tārīkh-i Muḥammedī die erste Hälfte des tārīkh-i gītī-guṣā vom Tode des Kerīm Khān an benützt. Dieser Teil war eben von Mīrzā Šādiq unvollendet hinterlassen und daher noch nicht publiziert. In die Öffentlichkeit trat er wohl erst in der Redaktion des 'Abd el-Kerīm.

Wir gehen über zu dem Tārīkh-i zendīje des Ibn 'Abd el-Kerīm 'Alī Rizā von Šīrāz. Eine Abschätzung dieser Schrift ist nicht so leicht wie bei den obigen, weil uns über den Verfasser keine weiteren Nachrichten vorliegen. Rieu glaubt aus verschiedenen Äusserungen schliessen zu können, dass er ein entschiedener Anhänger der Qājārendynastie war. Wir haben einen anderen Eindruck bekommen. Uns erregen die Loblieder auf die neue Dynastie, die übertriebenen Metaphern von deren Herrlichkeit Zweifel an der Aufrichtigkeit der Empfindung. Uns erscheinen sie nur als der dem Sieger notwendig erwiesene Tribut. Aber das Herz des Autors ist bei der unglücklichen Dynastie der Zend, besonders zeigt er sich für Luṭf 'Alī Khān eingenommen. Er schrieb unter gefährlichen Umständen, seine Sympathie für die früheren Herrscher konnte ihm zum Verderben gereichen. Wir müssen daher annehmen, dass das, was er über dieselben urteilt, seine vollste Überzeugung ist, der nicht etwa durch Aussicht auf Belohnung nachgeholfen wurde.

Er will einen Abriss der Geschichte der Zenddynastie vom Tode des Kerīm Khān bis auf Luṭfalīkhān geben. Indem er sich auf dies Thema beschränkt, verschmäht er es, da darüber schon andere Berichte vorlagen, das Aufkommen der Qājāren ausführlicher darzustellen. Desto mehr ins De-

tail arbeitet er bei der sich gestellten Aufgabe. Wir werden über die einzelnen Kriegsthaten der Herrscher aus dem Hause des Kerîm Khân ausführlich unterrichtet, eine Menge Personen tauchen auf, die Marschrouten werden bis aufs einzelne angegeben. Auch auf die inneren Verhältnisse, auf die näheren Umstände bei dem Sturze der einzelnen Regenten wird eingegangen. Woher besitzt unser Autor seine Kunde? Er beruft sich auf keinen Gewährsmann, der ihn informiert hätte, und auch auf keine schriftliche Quelle. Und wirklich konnte er keine Vorarbeiten benützen. Denn der Abschnitt des Târîkh des Mirzâ Sâdiq vom Tode des Kerîm bis auf Ja'fer-Khân's Thronbesteigung war, wie oben erwähnt, unvollendet hinterlassen und daher schwerlich schon publiziert. Ich habe übrigens beide mit einander verglichen und nicht finden können, dass eine Abhängigkeit zwischen ihnen bestände; ⁴⁾ wo sie zusammenstimmen, haben wir eben zwei unabhängige Zeugnisse für dieselbe geschichtliche Wahrheit. Vielleicht in einem Falle könnte ihr gleichlautender Bericht, — über die Grausamkeit des 'Alîmurâd gegen die Kinder des Kerîm — wenn wir das widersprechende Zeugnis der europäischen Reisenden hören wollen, für irgend ein näheres Verhältniß zwischen beiden Werken zu beweisen scheinen, denn beide würden wohl nicht unabhängig dieselbe falsche Angabe haben. Doch dieselbe ist vielmehr, wie aus dem ganz selbständigen Târîkh-i Muḥammedî hervorgeht, richtig, und die Europäer haben sich geirrt.

Der Verfasser des Târîkh-i zendîje zeigt sich als sachverständiger, scharfer und geistreicher Beobachter. Indem er bei wichtigeren Ereignissen auch den kleinsten Nebenumstand anführt, versteht er es anderseits, minder Wichtiges bloss flüchtig anzudeuten. Wenn er es verschmäh't, lange moralische Ergüsse zu geben, so hat er umgekehrt Talent zur Charak-

4) Auch das Târîkh i Muḥammedî soweit ich es habe eingesehen hat der Verfasser nicht herbeigezogen. Die Daten, die er über die Qâjâren giebt, konnte er bequem überall erfahren wenn er sie nicht aus eigner Erinnerung wusste.

teristik. Mit knappen Worten entwirft er ein Bild von den Helden seiner Erzählung. Wie versteht er es, uns den stolzen Adel und den kühnen Wagemut des Luţf'alikhân vor die Seele zu führen!

In dem Târîkh stehen unvermittelt der Prunkstil des Mîrzâ Mehdî und die schlichte Sprache des gewöhnlichen Lebens nebeneinander. Wo irgend eine längere Periode, ein ausgeführter Vergleich sich findet, können wir stets annehmen, dass hier der Autor den Mîrzâ Mehdî benutzt, und zwar meistens wörtlich. So ist denn gleich die Einleitung (p. 1—3) ganz nach dem Vorbilde derer zum târîkh-i jîhân-guşâ gestaltet. Die Beschreibung der Greuelszenen bei der Einnahme von Kirmân (p. 1.) fast wörtlich aus einer ähnlichen Situation im Târîkh des Mîrzâ Mehdî abgeschrieben, ebenso die Schilderung der Gefahren des Passes von Fârîâb, (ف) der Veränderung in der Regierung des Luţf'alî (ل) der Kälte bei der Belagerung von Kirmân, (ک—ک) u. a. Die Verse und Qoranstellen sind meistens aus demselben Târîkh, einige auch aus der durre je nâdire entlehnt.

Doch die Bedeutung des Werkchens liegt vor allem darin, dass sein Stil den Übergang bildet zu dem einfachen der modernen persischen Tageslitteratur. An dem Ungeheuer Aqâ Muḥammed wüsste ich vielleicht nur das zu loben, dass er seinen Schreibern den Prunkstil verbot. Unter dem Einfluss des Hofes und nach dem Vorbilde der von verschiedenen Commissionen gelieferten Geschichtswerke gewöhnte man sich nur ein solches Persisch zu schreiben, wie man es wirklich spricht. Muster solches schlichten Stiles ist die vom jetzigen Šâh verfasste Beschreibung einer Reise nach Mâzenderân, ferner das rûznâme je ḥakîm elmemâlik d. h. das von dem Privatsecretär u. Leibarzt des Fürsten, 'Alî Neqî Ibn-i Isma'îl, gelieferte Journal einer Wallfahrtsreise nach Meşhed, und das Mîrât el-buldân d. h. ein vom Şanî' el-doulet und Redacteur der in Tehrân erscheinenden Zeitung Îrân, Muḥammed Ḥasan Khân, Sohn des verstorbenen I'timâd

el-selânet, Hâjî 'Alî Khân, zusammengestelltes geographisches Wörterbuch. Alle drei sind mir aus der Bibliothek des Herrn Dr. Andreas zugänglich gewesen.

Ihr Stil ist der feinere Conversationston, schmucklos und schlicht, alle lebhafteren Farben sind gemieden; die Sucht nach voll ausgeführten, mehrere Perioden erfüllenden Gleichnissen, fortgesetzten Metaphern, Allegorien ist geschwunden. Indem man Natürlichkeit erstrebt, will man das Tatsächliche desto genauer beschreiben. Längere Perioden sind vermieden, ein Satz sorglos an den anderen durch einfache Verbindungswörter gehängt. Mit der abnehmenden Bildung verliert auch des Arabische seine dominierende Stellung im Persischen. Eine durre je nâdire wird und kann in diesem Jahrhundert nicht mehr geschrieben werden.

Dafür nehmen die türkischen, meist ost-türkischen — oder âdherbâijânî — türkischen? — Lehnwörter immer mehr zu; z. b. das Buch des Schâh's wimmelt von solchen Fremdwörtern, die man im Zenker vergeblich sucht. Von Europäischen Sprachen hat vor allem das Russische sein Contingent stellen müssen, zb. ديشكه كالسكه, u. a. Durch die fremden Instructeure sind viele militärische Ausdrücke wie ستون اجودان (= colonne, Abteilung), eingebürgert. Sonst hat das Persische eine Abneigung gegen das Fremdwörterunwesen, wie es zb. im Neu-Türkischen herrscht. Freilich die persischen Zeitungen machen hier eine Ausnahme cf. پلیس موزیک پست کنت مسیو (police) — aber bis jetzt ist ja in keinem Lande das Zeitungswesen für Reinhaltung der Muttersprache förderlich gewesen.

Der Verfasser des Târikh-i zendîje steht nun mit dem einen Fuss schon auf dem Boden des modernen Stiles und Sprachgebrauches.

Um ihn lesen zu können, muss man Zenker benutzen, nicht Vullers. Umgekehrt zeigt das moderne Persisch noch manchen alten Ausdruck, der früher nur idiomatisch vorkommt, schwer zu belegen ist. So führe ich an, dass in unserem Târikh

das Wort ترجمان (cf. p. ۲. l. 2, 13) in der seltenen Bedeutung von »muleta« (cf. Vullers s. v.) verwandt wird. In der Aufnahme von türkischen Wörtern zeigt sich unser Târikh noch zurückhaltend. z. b. gebraucht es für »Aufenthalt« توقف — später lesen wir nur das türkische اطران. Andererseits hat es manchen guten iranischen Ausdruck wie همايون nicht. Derselbe ist aber aus dem Türkischen jetzt wieder zurückgefloßen. Dasselbe Türkische hat ja auch noch خواجه in lebendigem Gebrauche erhalten; in ihm heisst das iranische خستنگى wie noch bei Sa'dî »Krankheit«, während es bei den Persern nur die »Müdigkeit« ist; »Krankheit« ist bei diesen ناخوشى.

Was die Declination anbelangt, so wird der Dativ nur noch selten durch را gebildet; meist werden Umschreibungen wie بنزد نرد بعهدہ بتصرف بدست u. a. verwandt. Nach arabischen Femininen stehen im Attributverhältnisse die arabischen Adjective bald im Femininum — besonders nach Pluralen — bald nicht. Aber ein ganz eigner Zug ist es, dass auch persische Substantive, wenn das entsprechende arabische ein Femininum ist, das arabische Adjectivum im Femininum folgen lassen. Aus dem târikh-i jihânguşâ, Tebrîzer Ausgabe von 1292, habe ich mir zwei Beispiele notiert: شهر معموره, p. 140 nach Analogie von بلاد und مزبوره p. 17. So lesen wir denn im târikh-i zendîje: دروازہ مشهورہ, p. ۱۸, u. a. Bemerkenswert ist auch die Verwendung von arab. Verbalsubstantiven für Participien in Fällen wie شهر و توابع انتظام für منتظم است: für die Umänderung der arab. Wörter im Persischen hat BLOCHMANN in der Vorrede zur Übersetzung der »Persian Metricians« reiche Beispiele gesammelt. Modern ist auch der barbarische Sprachgebrauch, die Stammnamen den Individuen ohne jedes Adjectivsuffix anzuhängen — کریم خان زند — wo die Alten زندى gesagt hätten.

Von den Präpositionen werden die einfachen meist durch zusammengesetzte verdrängt: در اصل durch پیس — در اعلیٰ durch بتعالیٰ — از — باتفاقى — با — بتعاقب oder ازیرا u. a.

Wenn es schon bei Sa'dî oftmals für: »er sagte ihm« heisst **با او گفت**, statt **باو** oder **بدو** oder **گفت بدو**, d. h. »eum eo collocutus est,« für »ei dixit,« so hat sich aus solcher Stellung heraus der Gebrauch von **با** (eum) für **به** immer mehr erweitert. So lesen wir in unserem Târîkh (p. 9) unmittelbar nebeneinander: **اذاچه بنظر علیخان نموده** **باتو خواهد کرد**: was er dem Nezer 'Alî Khân gethân, wird er dir anthun.

Beim Verbum werden die sekundären auf **يدن** — immer zahlreicher. **کودیدن** hat es über **کشتن** davon getragen.

Zu beachten ist auch dass der Verf. immer **انها** (u. **اينها**) auch für Personen hat. Das findet sich freilich von Alters her, aber nirgends so ausschliesslich.

Die alten Conjunctionen schwinden. »Obgleich“ heisst nur noch selten با وجود اینکه oder هرچند meist اینکه, با اینکه oder اینکه, »weil“: از اینجاست که, »damit“: nicht تا, sondern بجهت اینکه, die Moduspartikel به ist in unserem Târîkh gar nicht gebraucht; daher sind die Verse, in denen sie auftritt, alle entlehnt. Nach den Verbis der Aussage gebraucht unser Verfasser nicht nur oratio directa, sondern auch oratio obliqua in dritter Person. cf. p. ۳۱ l. 12—16; p. ۳۱ l. 13—16; ۴۱ 14—17.

Die beiden merkwürdigsten Erscheinungen des modernen Sprachgebrauches in unserem Târîkh sind aber folgende zwei

- 1) Nach Participien kann das Complement **شد، گردید، هست** u. a. weggelassen und ein neues Verbum finitum durch **و** angefügt werden, oder überhaupt kann jedes blossе Participium das verbum finitum in einem selbständigen abgeschlossenen Satz vertreten. cf. p. ۲ l. 15 **بوده**, 16 **پیداخته**, 17 **طالع** u. s. w.
- 2) die Hilfsverba **کردن، نمودن، ساختن، گردانیدن** u. a. können beliebig wegfallen. Also »er tötete ihn»: kann **اورا مقتول** lauten, statt **کرد اورا مقتول**. cf. p. 1 l. 10 **ساز — باز**, l. 11 **خروج**, l. 12 **عروج**; p. ۲ l. 20 **مقتول** u. s. w.

Über andere Eigentümlichkeiten des Modern-Persischen, besonders in den Dialekten, hat der unvergessliche Teuffel in seinem Aufsätze Z. D. M. G. bd. 38 berichtet.

Bei solcher Grammatik und Sprachgebrauch suchte unser Autor sich seinen eignen Stil zu bilden. Er bedient sich meist schlichter Parataxe, seine schriftstellerische Begabung zielt mehr auf prägnante Kürze als auf breites Ausströmenlassen der Gedanken in langgesponnenen Perioden. Sein Reichtum an Wörtern und Wortverbindungen ist ein beschränkter, für die Schilderung der militärischen Bewegungen hat er dieselben typischen Wendungen sorglos in kleinem Zwischenraum öfters wiederholt.

Ein ausgezeichnete Stilist nach dem Herzen der persischen Ästhetiker war also Ibn 'Abd El-Kerîm nicht; wegen dieser Eigenschaft wird er nicht von einem Freunde zur Abfassung seines Berichtes gedrängt sein, sondern weil er die genaueste Kenntnis der Zeitgeschichte besass. Er hatte sich vielleicht selbst an den Geschicken der Zenddynastie beteiligt, als Sekretär oder Militär. Da er in seiner Darstellung die Îlâts ganz anders als die übrigen Historiker bevorzugt, ihre bis zum letzten Augenblicke ausharrrende Treue hervorhebt, auch seine Sprache manchen für einen gebildeten Städter rohen Ausdruck zeigt, so gehört er vielleicht auch den Wanderstämmen an. Dass er sich gehütet hat seinen eignen Anteil anzugeben, wird ihm niemand verdenken, der sich in seine Lage unter einem rachsüchtigen Herrscher versetzt fühlt.

Wir haben somit in dem târîkh-i zendîje ein in schlichter — nur stellenweise durch Plagiate aus Mîrzâ Mehdî Khân aufgeputzter — Sprache, von einem scharfen und geistreichen Beobachter, der vielleicht selbst an den Ereignissen beteiligt war, geschriebenes, ganz selbständiges Werkchen.

Den Schluss macht die Fortsetzung des târîkh-i gîtî gušâ von 'Abd El-Kerîm Ben 'Alî Rizâ El-Serîf. Eine Abhängigkeit des letzteren vom Târîkh-i Muḥammedî kann ich nicht nachweisen, ebenso wenig eine solche vom Târîkh-i zendîje. Wenn oft scheinbar wörtliche Anklänge da sind, so beruht dies auf beider Plagiaten aus Mîrzâ Mehdî Khân, dem ganze Phrasen und Sätze zu entlehnen sich niemand zu scheuen

brauchte. So ist die von Rieu angemerkte, oft wörtliche Übereinstimmung zu erklären.

Dem Verfasser standen eben dieselben vorzüglichen Quellen wie dem Mîrzâ Şâdiq, vor allem Mitteilungen des schon erwähnten Mîrzâ Muḥammed Husein Huseinî Ferâhânî zu gebote. Da dieser der Onkel des angesehenen Ministers Mîrzâ Buzurg war, so war der Autor durch solche Beziehungen gedeckt und konnte sich eine etwas lautere Sprache erlauben. Aber in seinem Urteile über den Verrat des Ḥâjî Ibrâhîm zeigt er viel weniger Freimut als der Verfasser des târîkh-i zendîje. Beendet wurde das târîkh-i gîtî guşâ unter Fethî 'Alî Şâh, der im Berliner Manuscripte in einer Schlussode besungen wird.

Auf diesen angeführten Werken beruhen die verschiedenen Darstellungen in später abgefassten Universalgeschichten und Qājārehistorien. Von letzteren konnte ich benutzen die Ma'âthir i selţânî, von Abû'l Ma'âlî 'Abd El-Razzâq Bek auf Befehl des 'Abbâs Mîrzâ geschrieben. Sie gehen bis zum Jahre 1241 und beruhen in ihrem ersten Teile auf dem Târîkh-i Muḥammedî. Bekanntlich hat Brydges, in der »Dynasty of the Kajars" teilweise (bis 1226 = 1811) die Ma'âthir übersetzt.

Zu nennen wäre noch ein Mîrzâ Abû'l Qâsim, der auf Befehl des Fethî 'Alî Şâh ein Kitâb i şemâil i Khâqân schrieb, und ein Mîrzâ Fazl Allâh aus Sirâz, mit dem takhalluṣ Khâwerî.

Es folgen die Universalhistorien des Rizâ Qulî Khân, der durch Schefers Editionen bekannt ist, welcher in seinem rouzet-i şafâ-i nâsirî dem târîkh-i gîtî guşâ folgt, der Jâm i Jem, vom Prinzen Ferhâd Mîrzâ, einem Sohne des 'Abbâs Mîrzâ, und das Iksîr-el-tewârîkh, vom wezîr-i 'ulûm, I'tizâd el-selţenet.

Eine Augenzeuge der Herrschaft des Kerîm Khân war Niebuhr, mit Luţf 'Alî Khân hat Brydges wiederholt verkehrt. Unter Aqâ Muḥammed Şâh reiste Olivier in Persien. Für seinen Abriss der Zeitgeschichte lieferte ihm »Myrsa Issa' (cf. Olivier III p. 87) Mitteilungen.

Waren diese bloss mündlich? Oder woher hat Olivier seine Übersetzungen verschiedener Reden, Briefe? Er hat wohl auch schriftliche Quellen benützt. Er konnte ja dazu mehr Persisch als z.b. Niebuhr! Er hat vielleicht auch das *târikh-i zendije* vor sich gehabt — das *târikh-i gîti gušâ* fällt zu spät. Was Olivier mehr giebt, als in jenem enthalten ist, ist eigenes Raisonement, oder kann er von anderen gehört haben. Worin er abweicht, mag auf Missverständnis oder Benutzung anderer Quellen, deren nach dem Zeugnis der Vorrede zum *târikh-i zendije* für die *Qâjârengeschichte* بعضی d. h. mehrere vorlagen, beruhen. Nun bricht die Darstellung des Olivier genau bei demselben Punkte ab wie das *târikh-i zendije*. Ist das zufällig, oder nur deshalb, weil es Olivier benützt? Nehmen wir das letztere an, so gewinnen wir das Faktum, dass um 1796 = 1211 das *târikh-i zendije* vollendet war. Freilich wird dann dasselbe sehr nahe an das *târikh-i Muḥammedî* gerückt, das in demselben Jahre beendet wurde. Aber viel später kann es nicht abgefasst sein, da gleich in dem Anfange der Regierung des Feth ^ʿAlî Šâh das *târikh-i gîti gušâ* zum Abschluss gebracht wurde, das unserem Verfasser noch nicht vorlag.

Für keine Epoche der persischen Geschichte besitzen wir so gute, von den verschiedensten Seiten zufließende Quellen.

Daher ist auch die Darstellung der Geschichte der Zend-dynastie bei Malcolm, der sich eng an das *târikh-i zendije* anschliesst, ein Glanzpunkt, von dem andere Partien der *History of Persia*, in denen er sich auf Auszüge aus späteren Machwerken wie dem *Zinet el-tewârikh* beschränkt, sehr abstechen.

VERZEICHNIS DER BENÜTZTEN HAND- SCHRIFTEN.

Das Târîkh gehört zu den Seltenheiten auf den europäischen Bibliotheken. Es fehlt in den mir zugänglichen Handschriftenverzeichnissen von Berlin, Gotha, Wien, Leyden, Kopenhagen, u. a. Aus ganz Deutschland waren nur zwei Exemplare aufzutreiben; eines von diesen befindet sich auf der Münchener Hofbibliothek, das andere in Berlin im Besitze des Herrn Dr. ANDREAS. Die 4 im British Museum aufbewahrten Handschriften hat Rieu in seinem Catalogue Vol. I, p. 198 u. III, p. 1072 verzeichnet. Dazu kommt eine vom Baron von Rosen in Collections Scientifiques de l'Institut des langues Orientales Vol. III Mss. Persans. p. 141 beschriebene Petersburger Handschrift.

Bei der Constitution des Textes waren mir drei Handschriften zugänglich:

I M. die alte Münchener Handschrift; beschrieben von Aumer: (Catalog der Münchener Hofbibliothek, persische Handschriften, unter N°. 233, p. 82). Eine ausgezeichnete Handschrift. Doch ebenso gut ist

II die obige Petersburger Handschrift,

Beide sind von einander unabhängig; gehen sie aber vielleicht auf einen Archetypus zurück? Wer da glaubt, dass aus dem Umstande, dass sie *beide* (p. 1. l. 19) خونا für das richtige خوانا (lesbar) ⁵⁾ اساس مستحکم قلعه (p. 1. l. 8) für das

5) daher ist a. a. O.: für پیدا — خوانا in den Text zu setzen.

nach Ausweis des târîkh-i jîhânguşâ richtige اساس قلعه مستحکم, u. a. Kleinigkeiten ein Schluss gemacht werden kann, mag annehmen, dass sie auf dieselbe Copie zurückgehen, jedenfalls muss das eine vorzügliche gewesen sein.

III A. die Handschrift des Herrn Dr. ANDREAS. Auf 126 Seiten 8°, deren jede 14 Zeilen hat, vom 6 Rejeb 1261 datiert. Sie ist sehr nachlässig geschrieben oder aus einer ebenso schlechten stumpfsinnig abgeschrieben. Die Schreiberdummheiten u. steten Verwechslungen von س und ص, ت und ط, ظ und ض, die zahlreichen Lücken, die durch Abirren des Auges des Schreibers von einem Worte zu der Stelle, wo es wieder vorkommt, entstanden, als Varianten ausführlich anzuführen habe ich natürlich unterlassen. Auch da, wo in M oder P ein augenfälliger Schreibfehler vorlag, der durch Vergleich mit den beiden anderen sofort erkannt wurde, habe ich keine Lesart angegeben.

A ist weder aus M noch P geflossen. Es repräsentiert, wenn auch noch so schlecht, eine unabhängige Überlieferung; daher ich mich nicht gescheut habe an ein par Stellen Lesarten aus A gegen P und M zu bevorzugen (cf. p. ۸۴ l. 16).

In der Orthographie habe ich mich an die Handschriften angeschlossen. Ich schreibe mit diesen wie mit den meisten Lithographien سیم: (der dritte) nicht سوم oder سیوم, ich schreibe das yâ-i nisbet und yâ-i welâdet hinter auslautendem s mit ء, also زند هزاره p. ۹ u. o. خمسة p. ۱۳ lin. 4. u. a. Die in persischen Handschriften willkürlich bald zusammengeschriebenen bald getrennten Composita habe ich im Drucke aneinander rücken lassen. Da aber nur grosse Belesenheit, besonders in Dichtern, hier das Richtige finden lässt, gebe ich von vornherein gern zu, dass ich mich bisweilen geirrt haben mag.

Am Schluss fühle ich mich veranlasst allen denen, die mir bei dieser Arbeit mit Rat u. Hülfe beigestanden, meinen wärmsten Dank auszusprechen.

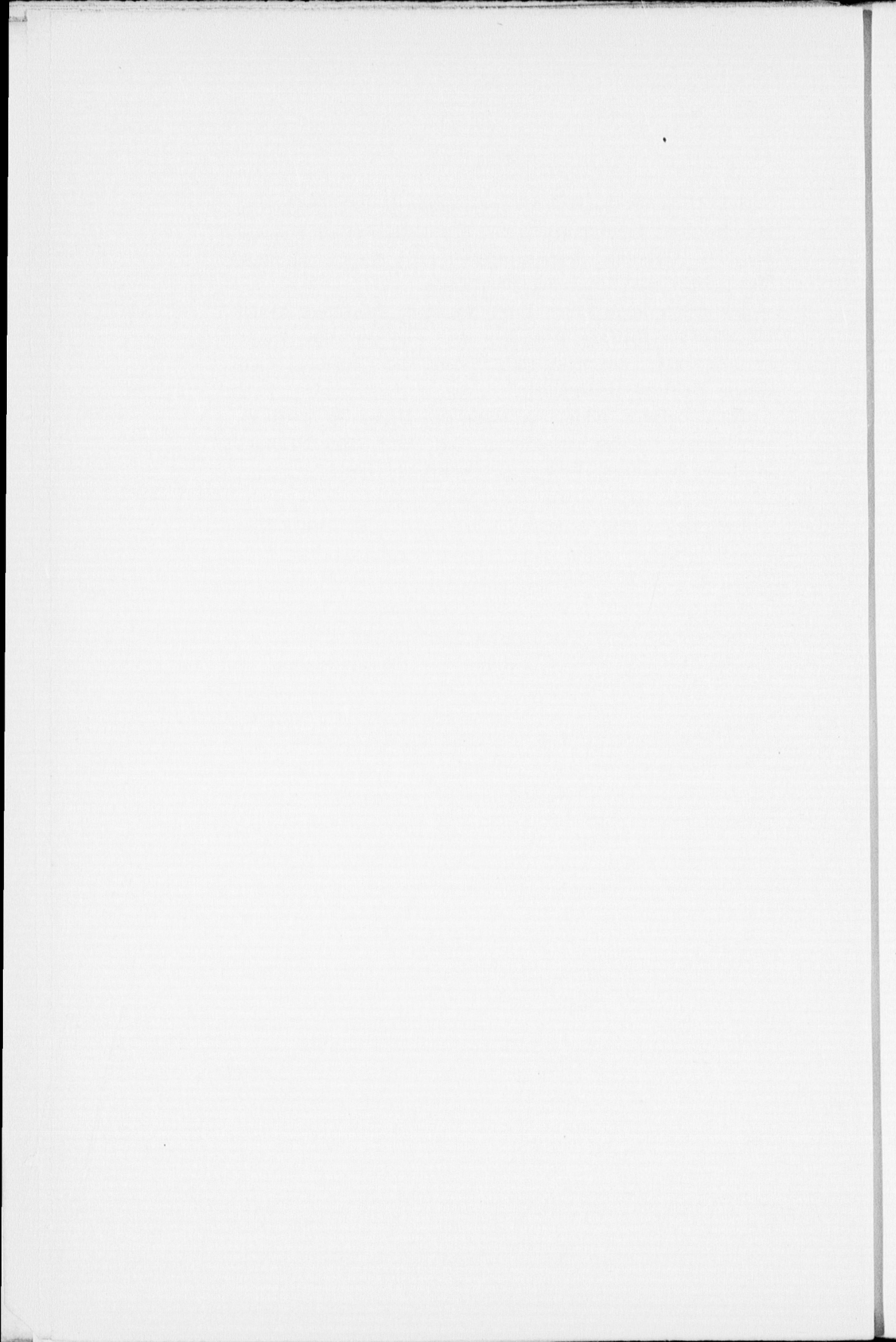
Ich danke ergebenst den Verwaltungen der Bibliotheken zu München und Petersburg, zu Berlin und Herrn Prof. SCHEFER für ihre Güte und Bereitwilligkeit, mit der sie mir ihre Manuscripte zur Benutzung überliessen.

Ich danke auch Herrn Prof. NÖLDEKE, dem diese Arbeit teilweise zur Prüfung übergeben war, und vor allem Herrn Dr. ANDREAS, der mich stets, wenn ich ermattete, mit seinem Beistand weiterführte.

Nicht minder fühle ich mich den Herren E. J. BRILL verpflichtet, die sich entschlossen, das Werk eines Neulings in ihrem bewährten Verlage erscheinen zu lassen.

ROGASEN, d. 10. 6. 88.

E. B E E R.

A N H A N G.

I.

VERZEICHNIS DER IM TÂRÎKH VORKOMMENDEN PERSONENNAMEN.

- ابراهيم اقلی قاجار ۹۳
 ابراهيم خان دامغانی ۷۸, ۷۹
 (حاجی) ابراهيم شيرازی ۱۹, ۲۵, ۲۸, ۴۹, ۵۳, ۵۷-۷۵, ۸۴, ۸۵, ۸۷, ۸۸, ۹۴, ۹۵, ۱۰۲
 ابن عبد الکريم علی رضای شيرازی ۳
 (سید) ابو الحسن خان کهکی حاکم کرمان ۵۳-۵۵
 ابوالفتح خان ولد اکبر کریم خان زند ۹, ۱۴-۱۹, ۳۹
 احمد خان ولد آزاد خان افغان ۲۵, ۳۹
 آزاد خان افغان ۲۵
 اسمعیل خان ولد شجاع الدین خان زند برادر زاده محمد خان زند ۳۱-۳۴
 اعظم خان افغان ۹۱, ۹۲, ۲۳۳
 اقا اسد الله ولد حاجی ابراهيم شيرازی ۸۵
 اقا فضل الله ۱۹
 (حاجی) اقا محمد حاکم اصفهان ۷
 اقا محمد خان ولد محمد حسن خان قاجار ۵, ۹, ۲۰, ۳۱, ۳۲, ۳۴, ۳۵, ۳۶, ۳۷, ۳۸, ۳۹, ۴۰, ۴۱, ۴۲, ۴۴, ۴۵, ۵۰-۵۲, ۵۴, ۵۷, ۶۰, ۶۱, ۶۷, ۷۲, ۷۵-۸۵, ۸۸, ۹۳-۱۰۲
 اکبر خان ولد اکبر زکی خان زند ۱۰, ۱۹, ۱۷, ۲۰
 بابا خان = فتحعلیخان ولد حسین قلیخان ولد محمد حسن خان قاجار ۵۱-۵۸, ۹۵, ۹۷, ۱۰۲
 بناقر خان خراسانی حاکم اصفهان ۲۱, ۲۴, ۲۹, ۳۴-۳۹

- باقر خان کله‌داری ۷۰
 برخوردار خان برادر نجف خان زند ۵۳، ۵۷، ۵۹—۶۴
 بسطام خان کارخانه ۷، ۱۰
 تقی خان حاکم یزد ۱۴، ۳۷، ۳۸، ۸۶، ۹۳ (۱)
 تقی خان ولد صادق خان زند ۱۶
 تیمور شاه افغان ۹۱ (۲)
 جان محمد خان قاجار ۱۲، ۷۳، ۸۵
 (میرزا) جانی فسائی ۳۲
 جعفر خان حاکم داراب ۸۷، ۸۸
 جعفر خان حاکم قمشه ۴۳، ۴۴
 جعفر خان زند ۸—۱۰، ۱۳، ۱۴، ۱۸—۴۹، ۵۶
 جهانگیر خان ولد فتحعلیخان افشار ۷
 جهانگیر خان ولد محمد حسین خان سیستانی ۹۱، ۹۲، ۹۷، ۹۹، ۱۰۰
 حسن خان ولد صادق خان زند ۱۴، ۱۵، ۱۷
 حسین قلیخان قاجار ۶۵
 حمزه کلبادی ۲۲
 خسرو خان اردلانی ۳۳
 خسرو خان برادر کهتر لطفعلیخان زند ۵۳
 ذوالفقار خان خنجر ۸، ۱۳
 (میرزا) ربیع ۲۳
 ربیع خان مرودشتی ۶۹
 رستم خان ولد ع ۴ علیمراد خان ۱۹
 رضا قلی خان حاکم کازرون برادرزاده حاجی علیقلیخان کازرونی
 ۶۵، ۶۶، ۶۹
 رضا قلیخان شاهپسوند ۴۴، ۴۸، ۶۱
 رضا قلیخان قاجار ۷۳—۷۴
 زکیخان زند ۶—۱۳، ۱۶، ۱۹، ۲۵
 (امام زاده) زید ۱۰۱
 سلیمان خان قاجار ۲۹، ۳۱
 (حاجی) سلیمان کاشی [کاشان v. Nisbe] ۲۴

1) Nach dem Târikh-i Giti-guşâ stammt er aus Bâfk, am S. Abhänge des Kûh-Banân Gebirges, S. W. v. Kirmân.

2) Über Teimur Šâh, Herrscher v. Afghânistân. vgl.: Mir 'Abd-El-Kerîm Bukhârî, h. v. Schefer, Paris 1876.

شاه مراد خان برادر صید مراد خان بنی عم علیمراد خان ۲.
۴۹, ۴۷,

شجاع الدین زند ۳۱

صادق خان زند ۴, ۶—۲۱

(میرزا) صادق منشی متخلص بنامی ۲

(سلطین) صفویه ۲

صید مراد خان ولد عم علیمراد خان ۱۴—۱۷, ۲۰, ۲۷, ۳۱,
۳۲, ۳۷, ۴۲, ۵۰—۵۹, ۶۷, ۳

عبد الرحیم خان ولد تقی خان یزدی ۹۳

عبد الرحیم خان شیرازی برادر حاجی ابوالهیم ۱۹, ۲۵, ۳۸, ۵۸,
۸۴, ۸۳, ۹۵

عبد الرزاق خان حاکم کاشان ۳۱

میر عبد الغفار خان فشتکوفی ۶۹

عبد الله خان عم لطفعلیخان ۸۹, ۹۳, ۹۳

عبد الله خان ولد نصیر خان لاری ۴۰, ۴۱

علیخان برادر جهانگیر خان ۹۲

علیخان خمسہ ۳۰, ۳۳, ۱۳۳

(امیر) علیخان زغانی حاکم بندر ریک ۶۹

(شیخ) علیخان زند ۶, ۶ Sohn des [nach dem Tārīkh-i gītī gušā

Muḥammed Khān, eines Schwagers des Eināq]

علیقلیخان قاجار برادر اقا محمد خان ۴۴, ۴۲

(حاجی) علیقلیخان کازرونی ۲۵, ۳۱, ۳۴—۳۷, ۴۶, ۵۰,

علیمحمد خان زند حاکم بصره ۴, ۶

علیمراد خان زند [ولد الله مراد خان: nach Mirzā Sādiq]

همشیره زاده زکیخان ۶, ۸, ۱۰, ۱۱, ۱۳—۲۷

علینقی خان ولد رضا قلیخان کازرونی ۶۹

علینقی خان ولد صادق خان زند ۱۴—۱۹, ۱۸,

علینقی خان ولد محمد تقی خان حاکم یزد ۸۹

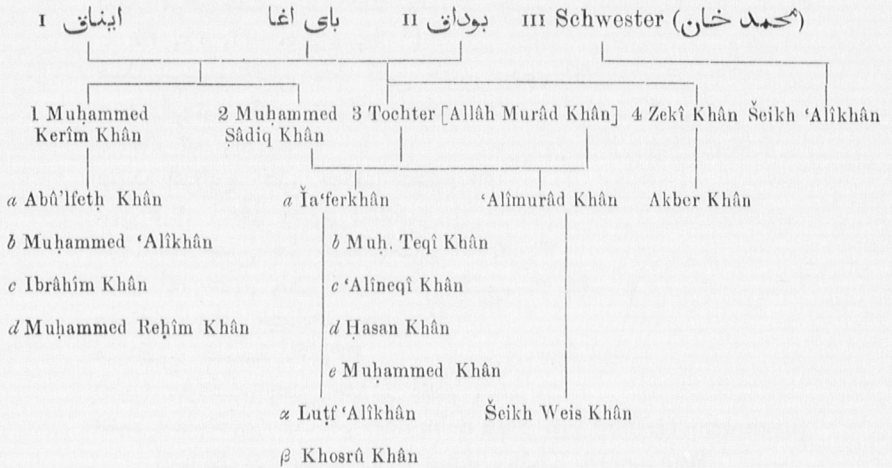
علی همت خان کلیائی ۴۹

(میرزا) فتح الله اردلانی ۸۰, ۸۱,

3) So habe ich nach dem übereinstimmenden Zeugnis der Handschriften des Tārīkh-i Zendīje, den Berliner vorzüglichen Handschriften des Tārīkh-i gītī-gušā und des Tārīkh-i Muḥammedī geschrieben, obwohl die Verbesserung in سیّد nahe liegt.

فتنعلیخان افشار ۷
 فتنعلیخان طمسی ۸۶
 (رئیس) قاسم خان کوهمره ۹۸، ۹۱
 کریم خان زند ۳-۱۳، ۱۹، ۷۷

Der Stammbaum der Zend-dynastie ist etwa folgender:

لطفعلیخان زند ۳۹، ۳۹، ۴۰-۴۲، ۴۵-۱۰۲
 لطفعلیخان فیروزآبادی ۹۸، ۹۱
 محمد امین خان کتوسی ۳۳
 محمد حسن خان قاجار ۵
 محمد حسین خان زند هزاره ۹
 محمد حسین خان سیستانی ۹، ۹۱، ۹۲
 محمد حسین خان شیروازی برادر حاجی ابراهیم ۱۸، ۹۲، ۸۸
 محمد حسین خان عرب عامری ۳۴، ۳۵
 محمد حسین خان قاجار ۸۸، ۸۹
 محمد حسین خان قراقرزو ۹۳
 محمد حسین خان زند محمد امین خان کتوسی ۳۳
 محمد خان زند برادر جعفر خان ۴۲، ۴۳
 محمد خان زند ۹، ۹
 (میرزا) محمد خان قاجار حاکم طهران ۱۰۱
 محمد خان زند اعظم خان افغان ۹۱، ۹۲

- محمد خان ولد نصیر خان لاری ۳۹-۴۱
 محمد رشید بیگ ولد فتاحعلیخان افشار ۷
 محمد زاهر خان ۲۳-۲۱، ۱۵، ۱۴ (۱)
 محمد علیخان اسلاملو ۴۵
 محمد علیخان برادر جهانگیر خان سیستانی ۱۰۰
 محمد علیخان برادر حاجی ابراهیم ۵۸، ۴۳، ۴۵، ۸۴
 محمد علیخان ولد عم عبد الله خان لاری ۴۰، ۴۱
 محمد علیخان زند ایشک اقلسی باشی ۵۳، ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۴
 محمد علیخان قاجار ۹۲
 محمد علیخان ولد کریم خان زند ۶، ۹، ۱۹
 (میرزا) محمد کلانتر فارس ۱۹، ۲۸
 (میرزا) محمد ولد حاجی ابراهیم ۶۲، ۶۵، ۸۴
 محمد ولی خان قاجار ۸۳، ۱۰۱
 مراد خان زند هزاره ۱۶، ۱۷
 مصطفی قلیخان ولد مرتضی قلیخان ولد محمد حسن خان
 قاجار ۶۷-۷۴
 (میرزا) مهدی خان استرآبادی ۲
 میر حسن خان طبسی ۸۹، ۹۰، ۹۱
 میر علم خان ولد میر علیخان قائبی ۹۱
 میر علیخان قائبی ۹۱
 میر محمد خان طبسی ۳۴، ۳۸
 نادر شاه ۲
 (شیخ) ناصر خان حاکم بندر ابوشهر ۴۸
 نجف خان زند ۲۵، ۳۶، ۳۷، ۴۰
 نجفعلیخان خراسانی ۹۷
 نصر الله خان عم لطفعلیخان ۱۸، ۸۷
 نصر الله خان قراقرزو ۴۲-۴۴
 (شیخ) نصر خان ولد شیخ ناصر خان ابومهری ۶۶، ۶۷، ۶۸، ۴۸
 [über den Sohn u. den Vater, vgl.: Niebuhr's Reiseverk
 und »the Persian Gulf" p. 366].

4) so schreiben alle Hss. des Tārikh-i zendīje, im Tārikh-i giti gušā lautet der Name محمد ظاهر خان, u. zwar ist er ein خانداده علیمراد.

نصیرخان لاری ۳۹، ۴۰، ۴۵

نظر علیخان زند ۴، ۶، ۹

هادی خان بهوجردی ۷۰

(شیخ) ویس خان ولد علیمراد خان ۲۱-۱۳

ویس مرادخان برادر صید مراد خان ۳۳، ۲۸، ۲۷

II.

GEOGRAPHISCHER INDEX.

Von dem Plane desselben liegt es fern, historisch-geographische Untersuchungen anzustellen oder über die von andern gefundenen Resultate ausführlich zu berichten, vielmehr sollen nur die notwendigsten Angaben gemacht werden, um die vorkommenden Namen v. Ortschaften u. Stämmen auf den Karten leichter finden zu lassen.

Von benutzten Reisewerken citiere ich die folgenden: Niebuhr, Olivier: Voyage dans l'Empire Ottomane, l'Egypte et la Perse, Dupré: Voyage en Perse. Bode: Travels in Luristan and Arabistan; die Aufsätze Layard's u. Rawlinson's im I. of the R. Geog. Soc. IX, XII, XVI. Melgunof: die Südlichen Ufer des Kaspischen Meeres. Sheil: Glimpses of Life and Manners in Persia. Ritter's Asien VI, 1 u. 2. Polak's Persien, Binning: Journal of two years travel in Persia. Blanford: Eastern Persia, Stack: Six months in Persia.

Von Karten habe ich die von St. John, Kiepert, Haussknecht, Schindler, Petermann benützt.

Auch hier habe ich mich durch von Herrn Dr. Andreas in Persien gesammelte Nachrichten, besonders einzelne Stämme betreffend, unterstützt gefunden. Derselbe hat ausserdem die Güte gehabt die Correcturbögen dieses Indicis durchzusehen und eine Reihe von Verbesserungen mir mitzuteilen.

Wenn ich noch manches habe unbestimmt lassen müssen, so bitte ich dies theils wegen eigner noch nicht genügender Belesenheit hierfür theils wegen oft ungenügender Vorarbeiten zu entschuldigen.

v. — ٩٧, ١٦ آباء (قلعه)

Der mit Ringmauer u. Thürmen versehene Ort Âbâde liegt an der Telegraphenlinie Širâz—İsfahân.

(شهر) ابابکر^{۸۳}

Šehr-i Abábekr 1): ist das nach Schindler (Z. d. geograph. Gesell. 1879) auch Šehr-i Abû-Bek genannte Šehr-i Bâbek, W. von Kirmân.

ابرج^{۶۴}, ۷۹, ۷۸, ۸۳

Der Bulúk Abreĵ, 14 Fersakh N. v. Širâz, zerfällt in die beiden Unterdistricte Deštek u. Šehrek, nach welch letzterem der Kûh-i Šehrek, in der Ebene des Kur-Flusses, benannt ist cf Haussknecht's Karte.

(دار السعادت) ابرقوه^{۳۷-۳۹}, ۸۶-۸۸, ۹۰

Aberqûh ö. v. Âbâde, an dem Wege von Širâz nach Jezd, der sich bei Surmek von der Route Širâz-Işfahân abzweigt.

ابو مهیری^{۴۸}, ۶۶, ۶۸

Abû-Mahîr, eine Unterabteilung des Stammes der Benî Jâs, aus Neĵd stammend. Speziell leiten sich die Abû Mahîr von den Šebîb u. »Kalazy" her cf the Persian Gulf p. 462 ff. Der Hauptsitz ist jetzt an der W. Seite des Persischen Meerbusens, in Abû-Thabî. cf The Persian gulf Pilot 2^d ed p. 100.

انريايگان^۳, ۲۰, ۵۲, ۵۶, ۶۰, ۶۶

Adherbâĵân — die N. W. Grenz-Provinz Persiens mit der Hauptstadt Tebrîz.

ارستان^{۳۴}

Der Bezirk Ardistân liegt 24 Fersakh n. ö. v. Işfahân, auf dem Wege Kâšân — Nâîn — Jezd.

اريلان^{۳۳}, ۸۰

Ardilân: Name des östl. zu Persien gehörenden Teiles von »Kurdistân", mit der Hauptstadt d. Provinz Kurdistân Senne od. Senenduĵ N. W. v. Hamadân.

ارسنجان^۹, ۷۳

Arsinjân, Stadt u. Bezirk v. Fârs; ö. v. Merwdešt.

ارم^{۱۲}

Aus dem Qoran bekannter Ort üppigen Behagens cf. Sur. ۸۹, 6.

1) Vgl. auch die auf der St. John'schen Karte verzeichnete Form »Abûbakr."

اسپاس ۸۴, ۸۵

Asepâs, 16 engl. meilen ²⁾ süd. zu ost von Kûšk-i zerd. Ouseley II, 431. 440.

استراباد ۲۰, ۲۳—۲۵

Provinz mit Hauptstadt gleichen Namens, S. Ö. vom kaspischen Meere. Die zu Asterâbâd gehörige Hafenstadt ist Gez.

اسفرجان ۴۲, ۴۳

Esferjân, 25 engl. m. S. Ö. v. Qumiše, u. N. Ö. von Jezdekhâst.

اسلاملو ۴۵

Der türkische Stamm Islâmlu, der z. B. auch um Sirâz vorkommt, ist eine Unterabteilung der Einânlû. Auch eine Abteilung der Šâhsewen heisst اینانلو od. عینانلو.

اصطهبانات ۸۷

Iştabânât (vulgo Savonât) liegt s. w. von der S. Spitze des Derjâ-i Nîrîz, zwischen Khîr und Îj.

۹۰, ۹۷, ۹۱, ۵۸, ۵۷, ۴۵, ۴۴, ۳۲, ۳۲—۲۰, ۱۷—۱۵, ۱۳, ۱۱, ۱۰, ۷

اصفهان ۶۸, ۴۸, ۴۱

Über die Araber am Persischen Meerbusen ist vor allem Niebuhr u. the Persian Gulf Pilot (2. Aufl. 1883) einzusehen.

اعراب بصره ۶

Um Bašra sitzen die arabischen Stämme Muntefik und Ka'b, (gesprochen: Ġa'b).

افشار ۳۶, ۷

Der türk. Stamm der Afšâren ist durch ganz Persien verbreitet, die Hauptsitze sind aber in N. Persien. Aus dem Unterstamme der Qirqlû, einst um Kelât i Nâdiri in O. Kharâsân, ging Nâdir Šâh hervor.

افغان ۴, ۳۰, ۵۳

الوار ۲۱

Elwâr: Plural von Lur. Über die Lur-Stämme cf. Layard: Journal of Geog. Soc. vol. 14. 16 u. Schindler: Ztr. G. f. Edk. 14. Ihr Dialekt hat als scheidendes Merkmal das Präfix î an Stelle von mî. cf. Layard 16 p. 83: eger jekî îforsî = eger jekî mîpursd.

2) 1 Eng. m. = 1,609 Km.

ایران ۳۰, ۳۱

(منزل) ایزدخواست ۱۱, ۲۸

Jezdekhâst, auf der Grenze zwischen Irâq und Fârs, an der Route Širâz—Isfahân gelegen. Ein Bild der Stadt ist in Malcolm's History of Persia Vol. II, p. 160.

ایلات ۶, ۱۱, ۱۴—۱۷, ۱۹, ۲۴—۲۷, ۳۱, ۵۸, ۵۹, ۶۱, ۶۳, ۶۸—۶۹, ۷۰, ۷۲, ۷۷, ۸۳, ۸۷, ۹۰, ۱۰۰

Über die Îlât (oft auch Îlîât genannt, plur. von îl, türk. stamm) oder Wanderstämme cf. Sheil: Glimpses of Manners and Life in Persia.

ایلات خانه شهری ۲۸

باجلان ۱۹

Ein grosser Stamm der Feilî-Luren cf. Schindler 14, 87.

بارفروش ۲۱

Bârferûš, W. von Sârî und O. von Âmul, unweit der Südküste des Kaspischen Meeres, mit dem Hafen Mešhed i Ser. cf. Melgunof p. 177 ff., Napier 46, p. 124.

(دروازه) باغ شاه ۱۸

Das Thor Bâgh-i Šâh von Širâz liegt N. W. nach Mesjîd-i Berdî zu.

بختیاری ۳۱

Die Bakhtijâren, am oberen Kârûn sitzend, bilden eine Abteilung des grossen Lur-stammes.

(قریه) بوازجان ۳۹

Burâzjân: die erste Telegraphenstation von Bûšehr nach Širâz, von ersterem 11 fersakh entfernt.

برکشاطی ۳۶

Die Bergušať, nach Sheil ein Türkenstamm, 50 Familien stark, in Fârs nomadisierend; stammen aus der transkaukasischen Provinz Šîrvân und sind nach dem dortigen District Bergušať (verzeichnet auf Kiepert's Karte von Georgien, Armenien u. Kurdistan (1854) benannt.

بیروجرد ۲۹, ۳۱, ۳۲, ۷۰

Burûjird, Provinz mit Hauptstadt gleichen Namens, S. O. von Hamadân.

پریه ۳

Parîje: (im Mir. el buld. IV p. ۲۷۷, ۹۴ پریه geschrieb.) Dorf in der Provinz Melâjir. Es liegt S. Ö. von Douletâbâd (früher ĉûbîn, vulgo ĉemîn, cf. Ker Porter. St. John u. Schindler 14, p. 115) der Hauptstadt der Provinz, in dem gegen norden vom Kûh i Leškerder begrenzten Engtale von Kemâzân, an dem dort von osten herkommenden Zuflusse des Gâmâsâb (âb i Kulân). cf. Schindler XIV, taf. II. Besucht wurde der Ort von Ker Porter cf. Travels II, p. 82 u. 83. Bei Dupré II, p. 486 wird in dem Itinerar von Kirmânšâh nach Isfahân ein Perîe erwähnt, 25 fersakh von Kengâver. Verzeichnet ist er als Pari auf Kiepert's Karte von W. Persien und als Parik bei St. John. Geburtsort Kerîm Khâns dessen Burg u. Palast Ker Porter noch vorfand. Jetzt ist das Dorf Krongut (خالصه).

بصره ۴, ۹-۹

Baſrah, berühmte Handelstadt am Saſſ el'Arab. cf. Persian Gulf Pilot 2 p. 292. u. 293.

بغایری ۳۹

Nach Emir Husein Khân Îl-Khânî der Za'ferânlu, eines Kurdenstammes, der von 'Abbâs I nach Qûĉân versetzt ist, im Rûznâme-je ĥakîm el-memâlik p. ۳۴۴ teilen sich die Bughâirî, ein Zweig des Türkenstammes der Gerâilî, in zwei Zweige, der eine, 700 Familien stark, sitzt um Bâm, 8 fersakh S. von Qûĉân, der andere, aus 500 Familien bestehend, um Sefiâbâd. S. W. von Bâm. cf. Napier J. Geogr. Soc. 46 p. 100, ausserdem sind die Îlât v. Sebzewâr Bughâirîs (cf. Mir. el-buld. I p. ۳۳۸); u. auch bei Sîrâz sitzen einige Familien.

پل دلاک ۹۵

Pul-i dellâk (»Brücke des Barbiers») Brücke über den Zusammenfluss des qara ĉaî mit dem Qum-Flusse, N. Ö. von Qum. cf. Ouseley. Vol. III. Pl. LXII, 3.

بم ۹۱, ۹۲, ۹۹, ۱۰۰

Bam, jetzt mit dem s. ö. davon gelegenen Nermâšîr vereinigt, ist ein Bulûk im S. O. der Provinz Kirmân

بنادر ۱۲, ۸۳, ۶۷, ۶۵, ۴۵, ۳۹, ۲.

Benâdir, auch Benderât = Bender Bûšehr mit den umliegenden Häfen (Bender Dilom, Bender Rîg u-a).

بنادر ابوشهر ۶۱, ۶۸, ۶۱, ۴۹-۴۷

Bender Abûšehr oder Bender Bûšehr, (Bûšîr) der jetzige Haupthandelshafen Persiens am Persischen Meerbusen, $28^{\circ} 59' 7''$ N. Br. $50^{\circ} 50' 3''$ Ö. L. von Greenw. Die vorzüglichste geographisch-statistische Beschreibung steht im »Persian Gulf Pilot. London 1864 p. 206 ff. ² 266 ff. und in »The Persian Gulf" Bombay Selection N°. XXIV, 1856 p. 584 ff. Vgl. auch Andreas-Stolze: Die Handelsverhältnisse Persiens p. 46 ff.

بنادر ریک ۶۸, ۶۱

Bender Rîg, N. von Bender Bûšehr, am Persischen Golfe. cf. Persian Gulf Pilot ² p. 279.

بنادر عسلویه ۴۹, ۴۵

Bender 'Asalû, Hafenort am Persischen Meerbusen, $27^{\circ} 28' 4''$ N. Br. $52^{\circ} 37' 4''$ Ö. L. cf. Persian Gulf Pilot ² p. 254, 299.

بنی هاجر ۴۸

Benî Hâjîr: Sie sitzen jetzt (nach the Persian Gulf Pilot ² p. 146) auf beiden Seiten von Qaţîf d. h. auf dem der Īezîre je Su'eib gegenüberliegenden Westufer des persischen Golfes. Nach Z. D. M. G. 17, 254 sitzen Benî Hâjîr zusammen mit Benî Qaḥţân, El-'Âsîm, El-Qâdir in Tihâma.

(حدای) بهار ۳۳

Die Ebene Behâr liegt 2 fersakh N. W. von Hamadân cf: Haussknechts Karte u. N. v. Chanikoff's Routen in Medien in Ztr. Ges. f. Erdk. VII. taf. 1.

بهبهان ۳۷

Behbehân, Provinz u. Hauptstadt in N. W. Fârs, umfasst das ganze Gebiet des Kûhgîlû Stammes.

بوانات ۹۵, ۸۷

Bawânât (ein Plural wie Gîlânât, Lenjânât, Īebelât, Īṣṭahbânât u. a.) Bulûk ö. u. n. ö. v. Murghâb, mit dem Hauptorte Sûrîân (auf Kiepert's Karte v. Westpersien »sirjân") meist mit dem N. u. N. W. von Murghâb, zwischen diesem u. Iklîd gele-

genen Bulûk Qunqurî vereinigt; auf dem Karton zu Kiepert's Karte von Westpersien als Bojnâd verzeichnet; auch »Kongurî« siehe ebendas.

بیضا ۷۴ ۱۷

Der Bulûk Beizâ in Fârs liegt 6 fersakh N. von Šîrâz. cf. Kiepert (Beizo) St. John (Baizar) Haussknecht (Beïza).

قلعة تبره اصفهان ۱۳

Qal'a je tebere (auch qal'a je teberék oder teberék geschrieben, vulgo qal'a je teberuk gesprochen, in offenbar volksetymolog. Anlehnung an arab. تَبْرُك. cf. Chardin II, 68 »le château de la bénédiction) von dem Seljûquen Melik-Šâh gegründetes u. unter 'Abbâs I von Ferhâd Khân umgebautes Kastell, auf der ostseite v. Işfahân. cf. Chardin II p. 68 ff. Le Bruyn IV, p. 113. Ouseley III, p. 36 ff. u. Mir. el-buld. -i nâş I p. ۹۱.

چال سیاه ۲۴

Čâl-i sijâh (Mir. IV, p. ۵ چاله سیاه geschrieben), Dorf 6 fersakh N. W. von Işfahân, auf dem Wege nach Gulpâigân.

چَرّ کلباد ۲۲, ۲۱

Čerr-i Kulbâd d. i. der Graben v. Kulbâd (jerr ist wohl = aw. ĵafra, also nebenform v. np. žarf) ist der von 'Abbâs I gegen die Turkmanen zwischen Asterâbâd u. Mâzenderân aufgeworfene Grenzgraben cf. Melgunof p. 20, 101, 147, 153. Rıza Qulî Khân, Ambassade au Kharezmi p. ۲۷, franz. Übers. p. 42.

جرونات ۴۶

Čerûnât, Bezeichnung für die Insel Hormuz mit den benachbarten Häfen. cf. Ouseley. I. 156.

چنداب ۱۳ Cf. خنداب

قلعة جندق ۳۴, ۳۵

Čendeq, das nördlichste der sieben (Mir. IV, p. ۲۹۹) oder acht Dörfer (Mac Gregor narrative of a journey to khorassan I p. 91), welche den zu Semnân gehörenden u. im Kevîr (der Salzwüste) gelegenen District ĵendeq u. biâbânek bilden. Es liegt S. O. v. Semnân. cf. St. John u. Proc. Roy. Geogr. Soc. 1881.

(منزل) چہار چشمہ ۱۹

Das Dorf Čehâr česme liegt in N. Fereidân (N. W. von Isfahân) cf. Schindler 14, 61 und Karte.

چہار دیہ ۹۰

Čehâr dih, Bezeichnung für eine Gruppe von 4 Dörfern im District Tebes. Dieselben heissen joukâr, Tugianun, tuskinun u. Madiâbâd und liegen 16. Km. n. w. v. Tebes. cf. Stewart: Proc. Roy. Geo. Society III (1881) p. 522, u. die Karte.

چہرہ ۸۸

Īehrum, alte Stadt in S. Fârs, 30 fers. S. v. Šîrâz; S. O. von Firûzâbâd, Hauptort d. bulûks gleichen Namens. Mir. elbuld-i nâs. IV p. ۳. ff.

چوپار ۹۳

Īûpâr: Hauptort des zu Kirmân gehörigen Districtes gleichen Namens, 28 Km. S. v. Kirmân. cf. Schindler XVI, p. 350. Mir. elbuld. IV, p. ۷۵.

چوپاری ۹۹

Čûpârî: Nisbe von Čûpâr.

چونم ۷۰

Īûjom (vulgo: gûjom), 5 fersakh N. W. von Šîrâz. cf. Haussknecht u. Wells. (Proc. Roy. Geogr. Soc. 1883).

حوض سلطان ۹۵

Houẓ-i sultân, Station 92½ Km. s. z. west v. Tehrân, Cuseley III, p. 109. Ker Porter I 371.

حیات داود ۴۸

Hayât Dâûd, 'Araberstamm zwischen Bender Rîg und Genâwe sitzend. Nach Dr. Andreas nennen sie sich selbst hejât dâwîd u. sind Luren.

خبروشان ۲

Khabûšân, sehr alte, später von 'Abbâs I durch eine Kurdencolonie vom Stamme der Zaferânlu neu bevölkerte Stadt in Khurâsân, N. W. v. Mešhed cf: Reise d. Šâh nach Mešhed p. ۳۱۹ ff. und Napier 46 p. 87 ff. Der Name wurde früh in Khûjân zusammengezogen (cf. Iâqût. M. elb. s. v. استوا) und

(خوجان). Jetzt spricht u. schreibt man gewöhnlich Qúčân (قوچان).

خراسان ۲, ۳۴, ۳۵, ۸۱, ۸۳, ۸۸—۸۹, ۹۰, ۹۱, ۹۷, ۹۸
خراسكان ۲۱, ۲۴

Khorâsgân (auch Khorâsjân) Dorf 5 Km. O. von Isfahân, cf. Schindler Zt. 16 p. 311 u. Karte.

(منزل) خسرو شیرین ۵۸

Khusrou-Šîrîn liegt S.W. v. Jezdekhâst u. N.W. v. Kušk-i Zerd. cf. Haussknecht.

خفرک ۷۴

Khafrek: Bulûk in Fârs, der nördl. u. nordw. unmittelbar an Merwdešt stösst u. in Khafrek i ʿuljâ und Khafrek i suflâ zerfällt.

خمسه ۸, ۱۳, ۱۳۵, ۱۳۳

Khamseh, Provinz mit Hauptstadt Zenjân, zwischen den Provinzen Qazvin u. Âdherbâijân.

خنداب ۱۳

Khundâb, Ort des Districtes Šerrâ.

خیر ۸۷, ۸۸

Khîr (auch Khîre), Dorf in Fârs, bulûk Isfahbunât, dicht am S. W. Ufer des Sees von Nîriz. cf. Ouseley II p. 171 ff. u. taf. XXXVIII, 2.

داراب ۴۰, ۸۷, ۸۸

Dârâb, früher Dârâbjird, Stadt in S. Fârs, in der heissen Region, S. O. vom Derjâ-i Nîriz, Hauptort des bulûks gleichen Namens. cf. Ouseley II, taf. XXXIV.

دار المرز ۳, ۶, ۸, ۲۰, ۶۱

Dâr-El-Merz = Rešt, der Hauptstadt von Gilân; cf. Ouseley II, 493. Melgunof p. 240. Ausserdem besondere Bezeichnung für die Provinzen Gilân, Mâzenderân u. Asterâbâd.

(منزل) دالکی ۴۹

Das Dorf Dâlekî liegt 65 Km. N. Ö. von Bûšehr, am Fusse der 1. Gebirgskette. cf. Ouseley I, taf. XV.

Der Pul-i Dâlekî ist die Brücke über den Dâlekî Fluss, am Fuss des Kotel Malû.

دامغان ۷۲

Dâmghân, Stadt O.z.N. von Tehrân und S.z.W. von Asterâbâd, früher Hauptort des districtes Qûmis (Komisene), ist jetzt mit Semnân zu einer Provinz vereinigt.

دشتستان ۴۹, ۱۷

Deštistân, das Küstenland zwischen Bûšehr und Bender Dîlum; es umfasst die Bulûks angâlî, burâzjân, râdhlîle, zîrâh, ċâhkûtâh, šebânkâre, bender rîg, hejât dâûd und lîrâwî.

دشتک ۴۴ (قریة)

Der Flecken Deštek, eine der beiden Unterabteilungen des Bulûk Abrej, 14 fârsakh N. von Šîrâz.

دشتی ۱۷

Deštî, district am Ufer des pers. Golfes, s. von Tengistân, die Grenze zwischen beiden liegt etwas südlicher als das Dorf Bârekî (s. Persian Gulf Pilot ² 262), über den Fluss Mund, nach dem es auch einst Mundistân oder Mândistân hiess, bis Berdistân u. Dejjir. (Persian Gulf Pilot ² 257. 258).

دموغ ۴۸

Demûgh — sie schreiben sich selber auch Demûkh — arab. Stamm, aus Nejd stammend, Zweig der Dewâsir, gehören zu den Benî Khâlîd, deren Hauptsitz früher Qatîf u. Lahsâ war ³⁾, vor ungefähr zweihundert Jahren nach Persien eingewandert. Sie heiraten nur unter sich; ihre Sprache ist ein rein arabischer Dialect. Ihre Sitze sind in ċâhkûtâh (30 ¹/₂ Kilometer ost von Bûšehr) Abû Tavîl, Dueireh Ahmedî u. Huseinekî. c. 60 wehrfähige Männer. Herr Dr. Andreas zog durch ihren Šeikh Nâšîr nähere Nachrichten über sie ein, s. auch Ouseley I p. 255 ff.

رامجرد ۷۴

Râmĵird, Bulûk in N. Fârs. N. Ö. v. Šîrâz, am Flusse Kur.

3) Jetzt nachdem sie in den Kriegen mit den Wahhabiten fast aufgerieben, haben sie sich mit den el ċjmân zwischen Kuweih u. râs el-ghâr vereint. (Pilot p. 146 not.)

شمايجان ۷۸

Rešmâljân, vulgo Rešmangûn gesprochen, liegt im Bulûk Merwdešt, in der Richtung süd, 27° west, von Takht-i ĵem-šid, links vom Wege nach Pul-i Khân. Verzeichnet ist der Ort auf dem Carton »Shîrâz, Persepolis«, in der Kiepertschen Karte von West-Persien (1851), als »Reschmajûn«.

رفسنجان ۹, ۱۱

Refsinjân, Distrikt der Provinz Kirmân mit der Hauptstadt Behrâmâbâd, W. von der Stadt Kirmân.

رونيز ۸۸

Rûnîz, zerfallend in R. i pâin (N.) und R. i. bâlâ (S.) liegt S. vom Derjâ-i Nirîz im bulûk Fasâ.

زرقان (قرية) ۷۷, ۷۵, ۷۴, ۷۳, ۷۰

Das Dorf Zerqân, (vulgo Zerghûn od. Zergûn,) 5 fersakh N. O. von Šîrâz.

زعلبي ۹۹

Za'âbî ist ein in Bender Rîg sitzender arab. Stamm.

Pelly, (Memorandum on Bushire and its districts in Transactions of the Bombay geographical soc. vol. 17, p. 172) giebt als Einwohner von »Bunder Reeg« 100 »households« des Stammes »Zoab« an. Im Persian Gulf Pilot von Constable and Stiffe (1864) p. 220, heisst es: »Bandar Rîgh. inhabited partly by Arabs of the Zâb tribe. In der zweiten Ausgabe (1883) p. 279 ist der Name des Stammes verbessert zu »al-Za'ab.«

Sie müssen aus Omân gekommen sein, denn in dem »Memorandum on the Tribal divisions in the Principality of Omân« von Ross (Transactions of the Bombay geograph. soc. vol. 19) werden S. 194 in der Hinâwî-abteilung der dort vorkommenden Stämme erwähnt die »Za'âbî«, der Religion nach Sunnî, wohnhaft in der Provinz Bâtineh.

چمن زکّه ۱۷, ۱۸

Über die Ebene Zekke, die nach unserem Târîkh etwa 4—5 fârsakh vom Bulûk Beizâ, also etwa 10 fersakh von Šîrâz entfernt ist, ist mir nichts bekannt.

زنجان ۸, ۳, ۲, ۲۳

Zenjân, Hauptstadt der Provinz Khamseh, an der Telegraphenlinie Tehrân—Tebriẓ gelegen.

زند ۲, ۳, ۲۲, ۳۹, ۵۹—۵۷, ۶۱, ۷۷, ۷۲, ۸۳, ۱۰۲

Zend, ein Lek-stamm, einst um Hamadân und in Melâjir⁴⁾ sitzend, von Nâdir Sâh nach Derre je ĵez und Abiwerd in N. O. Khurâsân versetzt, kehrten sie nach dessem Tode unter der Regierung des Alî Sâh in ihre Heimat zurück. Schindler Ztr: 14 p. 86 verzeichnet einen Stamm Zendĵe, eine Unterabteilung des Feilî Lurstammes Amele, als Nachkommen des Stammes des Kerîm Khân Zend. Die Abteilung, zu der dieser speziell gehörte, heisst Begele (بکله).

زند هزاره ۹, ۱۹

Zend-i Hezâreî. Hezâre scheint die Übersetzung eines türkischen oder mongolischen Wortes zu sein, ging ja von den Mongolen die Einteilung der Stämme nach dem Dezimalsystem aus. Vgl. die Einteilung nach tûmân und qirq z.b. Afšâr-i qirqqu.

ساری ۲۱—۲۳

Sârî, Residenz des Statthalters von Mâzenderân; zwischen Ešref (O) u. Bârferûš (W). unweit des linken Ufers des Flusses Tîĵen. cf. Fraser: Travels and Adventures in the Persian Prov. on the southern banks of the Caspian Sea. p. 39 ff. Melgunof p. 163 ff. Napier 46 p. 122 ff.

سرحد چهار دانگه ۱۴

Serĥadd i čehârdânge, bulûk in N. Fârs, zu dem Asepâs u. Kûšk-i zerd gehören. Durch ihn geht die Sommerstrasse nach Isfahân.

سعادت آباد ۴۴

Se'âdet-âbâd, (vulgo Setâbâd), von 'Abbâs II bei Isfahân auf dem S. Ufer des Zâjende Rûd angelegter Park mit prächtigen Gebäuden (Heft-dest, Âine-Khâne, Nemekdân), zwischen der Brücke des Allâh-verdî khân (O) u. der Khâĵû-brücke, dicht an der Brücke pul-i ĵûi od. ĵûbî cf. Chardin II,

4) In dessen Hauptstadt Douletâbâd (čâbîn) es noch jetzt eine meĥalleh je Zendĵe giebt cf. Mir. elbuld. IV, p. ۲۷۷.

p. 105 u. taf. XLIX. Le Bruyn IV, 133 ff. u. taf. 134. Binning II, p. 142 ff. Ouseley III, p. 19 ff. taf. LVI u. LVII. Mir. el-buld I, p. 93. In der Nähe liegt auf dem Kirchhof Takht-i fûlâd die Grabcapelle des Mir Abû'l-Qâsim, bei der sich früher das Grab des 'Alî-Murâd befand. cf. Binning II, 148. Dupré: II, 143, 144.

سلطانیہ ۸, ۱۳, ۲۱, ۲۳

Sultânîe, in der Provinz Khamseh an der Post. u. Telegraphenlinie Tebrîz—Tehrân, zwischen Zenjân (W.) und Qazwîn (O.) jetzt ein blosses Dorf inmitten von Ruinen; früher eine grosse Stadt, gegründet 1305 von dem Mongholfürsten Sultân Oljâitû Mehmed Khudâbende, dessen Grabmal, ein mächtiges Octogon mit prächtigem Kuppelwerk, noch jetzt trotz seines Verfalls majestätisch aus seiner ärmlichen Umgebung emporragt. cf. Texier: descript. de l'Arménie, la Perse, etc. II. Coste et Flandin, Perse Moderne I, 11 u. 12. Auch die Ruinen eines Sommerpalastes von Feth 'alîshâh befinden sich dort.

(دروازے) سلطانیہ کرم ۹۷

Das Thor, durch welches Lut'f'alî Khân aus Kirmân entwich, lag, nach Schindler Ztr. 16, 330 an der S. O. Ecke der Stadt, zwischen den Rîgâbâd- und Mesjîd-Thoren. Es wurde später zugemauert. Auf dem Plan d. Stadt Kirmân in Khanikoff: Mémoire sur la partie mér. de l'Asie Centrale ist ein sultânî-Thor auf der Westseite der Stadt angegeben, vielleicht ist der Name des zugemauerten Thores auf dieses übertragen.

سمیرم ۵۸, ۶۲, ۶۴, ۶۵

Semîrom, (cf. سمیرم Iâqût III, p. 10) zu den o. der Denâ-Kette gelegenen Sommerquartieren des türk. Stammes derQaşqâî gehörige Ortschaft. S. W. von Qumîše, zwischen Jezdekhâst, und Felârd (Pelard).

سناسیر ۴۵

Über Senâsîr, eine Ortschaft in Lâr, ist nichts zu finden.

سواحل ۲۰, ۳۹, ۴۷, ۸۳, ۱۰۲

Sewâhil: Das Küstenland des Persischen Golfes.

سيرجان ۵۴, ۵۵, ۸۳

Sirjân, Distrikt W. von Kirmân, mit der Hauptstadt Sa-
‘idâbâd.

سیستان ۴, ۶, ۹, ۵۳, ۹۱—۹۳, ۹۷, ۱., ۱.۱.
سیورغان ۴۵

Nicht zu ermittelnde Localität in Lâr.

شاهیسون ۴۴, ۶۸, ۶۹

Sâhîsewen, („den Sâh liebend“) jetzt gewöhnlich شاه سون,
šâhsewen geschrieben, türk. Stamm, von ‘Abbâs I gebildet cf.
Malcolm I, p. 556. Ein grosser Teil dieses Stammes noma-
disiert im Sommer an den abhängen des Savalân, im Dis-
trict Ardebil u. Miškîn der Provinz Azerbâijân, im winter auf
der steppe Mughân auf russischem Gebiete. cf. Radde: An-
hang zur Reisebeschreibung nach Tâliš; andere Teile der
Sâhseven leben in den Districten S. W. von Tehrân. Beson-
dere Abteilungen des Stammes sind z. b. Sâhsewen i einânîlû,
S. i dôîrân, S. i. baghdâdî cf. auch Dupré II, p. 462. Ritter
8, p. 403.

شراه ۱۳

Šerrâ⁵⁾ (auch Čerrâ) ein zu ‘Irâq (Hauptstadt Sultânâbâd
od. šehr-i nou) gehörender District, O. v. Melâjir, am Zerîn-
rûd gelegen. Hauptort ist Kerdekhur (Dupré I, p. 270 Ken-
têcorte) cf. Zeichnung v. Minutoli zu Brugsch II, p. 4.

جزیرہ شعیب ۴۹

‘Iezîre je Šu‘eib, auch Šeikh Šu‘eib oder (A)bû Šu‘eib, von
den Arabern meist jazîret al-šeikh genannt, Insel im persi-

5) Beide Formen sind richtig. šerrâ ist die ältere, schon von Iâqût III p.
۲۶۹ aufgeführte Form. cf. auch Mir. elbuld IV, p. ۲۸۴, lin. 22; daneben
erscheint die offenbar dialect. Form čerrâ, cf. Mir elbuld. IV, p. ۲۸۵ u. ۲۸۴

(bei Jâqût mit arabisierter Orthographie II, ۶۸ جَرِّی u. Wüstenfelds Aus-
gabe V, p. 17 III, ۸۷. جَرِّا, l. جَرِّا); diese letztere Form ist das „Djerrâh“
Dupré’s I, p. 270 u. 273. „tscharro“ bei Kiepert (Karte v. W. Persien) u.
St. John (chahar rû). Šerrâ findet sich nur auf der Kiepertischen Karte zu
Brugsch: Reise nach Persien (1862)

schen Meerbusen, in der Nähe der Küste von Fârs; Hauptdorf Laz 26° 50' 25" n. Br. 53° 9' 38" ö. L. cf. Persian Gulf Pilot ² p. 247 ff. 299.

شیراز ۱۲, ۱۱, ۹۴, ۸۸—۳۹, ۳۷, ۳۶, ۳۴, ۳۱—۳۰, ۲۰—۱۳

Sirâz wurde unter Kerim von Niebuhr besucht cf. Reisewerk II, 165 ff. Die Bauten des Wekîl (die Mesjîd-i Wekîl, der Bâ-zâr-i Wekîl, die Sa'dîje, die Hâfizîje, die Zitadelle (arg) das divânkhâne, das Bad d. Wekîl (hammâm i vekîi) der garten jehân nemâ, čihiltan, heft ten) sind von Binning und ganz besonders von W. Franklin: Observations made on a tour from Bengal to Persia in the years 1786—87, (die von Johann Reinhold Forster ins Deutsche übersetzt sind. Berlin 1790) beschrieben, cf. auch Ouseley.

(قلعة) طارم ۴۱

Târom, (Jâqût I, ۸۱) (طارم) Dupré: Taroûn cf. Ptolemäus VI, 8 Ταρουνα u. die Bisetûn inschrift Târawâ, (N. d. Stammes Târawan.) Befestigter Hauptort des bulûks gleichen Namens, im Germsîr S. O. von Forg, N. W. von Bender, Abbâsî cf. Dupré I, 371 ff.

طبس ۹۱, ۹۰, ۸۹, ۳۹, ۳۸, ۳۴

Tebes, District mit Hauptstadt gleichen Namens, in W. Khurâsân, cf. Mac Gregor I, p. 125 ff. Stewart, Proceedings 1881 p. 522 ff.

طهران ۵۲, ۴۴, ۴۲, ۴۱, ۳۹, ۳۴, ۳۰, ۲۹, ۲۵, ۲۳, ۲۱, ۱۳, ۱۰, ۸
۱۰۲, ۱۰۱, ۹۳—۹۰, ۸۹—۸۴, ۸۲, ۷۹, ۷۷,

Über Tehrân s. Mirât el-buldân s. v. تهران.

عراق ۸۱, ۷۰, ۶۷, ۶۰, ۵۷, ۴۲, ۴۴, ۳۱, ۲۹, ۲۷, ۲۵, ۱۹, ۱۵, ۱۳, ۱۱, ۸, ۳
عرب عامری ۳۴

‘Arab i ‘Âmrî, viele angehörige dieses Stammes wohnen um Bisâm u. aus ihnen recrutiert sich zum grossen Teil das regiment der arab u. ajem cf. Ritter Asien 8 p. 340. Andere bilden einen Bestandteil der zu Tehrân gehörigen Nomaden cf. Mir. elbuld III, Anh. p. 44. Nach Conolly bei Ritter und Schindler Z. D. M. G. 38, p. 46 sprechen die ‘Amrî jetzt Per-

sisch. Nach Morier bei Ritter, 8, 391 giebt es in Khurāsān, Āmrī, die das arab. beibehalten.

عربستان ۳۶

‘Arabistān = Khūzistān mit der Hauptstadt Šuster, am unteren Kārūn.

۵۳, ۵۲, ۵۰, ۴۹, ۴۲, ۳۶, ۳۵, ۳۱—۲۵, ۲۰—۱۶, ۱۴, ۱۱, ۱. فارس
۱.۲, ۹۵, ۹۴, ۹۱, ۸۸—۸۳, ۷۹, ۷۵, ۶۹—۶۵, ۶۲—۵۷

فاریاب ۴۵

Der Pass von Fārjāb liegt nach Schindler (Ztr. G. f. E. K. 16, p. 345 u. Karte) auf dem Wege von Bender ‘Abbās über Īrūft nach Kirmān.

(منزل) فتح آباد ۲

Fethābād, auch qal‘a je kolb aqāšī genannt, (speziell heisst der Ort, wo Nādiršāh ermordet wurde, merwārīd teppe je šehīd) 2 fers. v. Qūčān.

فسا ۳۲, ۴۰, ۸۸

Fasā, Stadt und Distrikt in S. Fārs.

(کوهمره: cf)

فشقوه ۶۹

فیروزآباد ۳۵, ۶۸

Fīrūzābād, früher Ardešīr-khurre, ursprünglich Gōr (bei Ptolemäus VI, 4 Γάβρα) [verwandt mit awest. gufra, tief.] Stadt mit gleichnamigem District, S. v. Šīrāz.

قاجار ۳, ۶, ۲۱, ۲۲, ۳۱, ۵۶, ۹۳

Die Qājāren sind aus dem älteren Türkenstamme Īlājir hervorgegangen. Die Genealogie der mythischen Stammheroen, die auch mit den Vorfahren des Teimūr in Beziehung gebracht werden, ist folgende: Nīrūn—Īlājir—Sābā—Sertāq—Qājār. Nach letzterem benannte sich der Hauptstamm der Īlājir; ein Zweig, die Tengqūt verschmolzen mit den Mongholen, ein anderer, die Selāwus, blieben in Turkistān zurück.

Unter Hulāgū—Khān, dem Enkel des Čingiz, rückten sie in Īrān ein u. erhielten Sitze an der Gränze gegen Šām. Teimūr wollte sie vergeblich nach der alten Heimat, in Transoxanien, zurück führen. Im Verein mit den Ustājlu, Šāmlū, Tekelū, Be-

hârlû, Dhû'lqadr, Afšâr — mit denen sie den Namen Qizilbâš erhielten, — hob ihr Häuptling Emîr Pîr Mehmed den Isma'îl Şefewî auf den Thron. Abbâs I teilte die Qâjâren in 3 Zweige: Der eine Zweig, um Genje (jetzt Ielisawetpol in Transkaukasien), schloss sich dem Nâdiršâh später an u. hiess dann Qajâr-i afšâr. Er verkam. Der zweite, genannt azadân-lû, musste als Grenzwacht gegen die Turkmanen nach Merw-i šahijân ziehen u. löste sich ebenfalls auf. Ein dritter, unter Šâhqulikhân, dem Stammvater der jetzigen Dynastie, wurde nach Mubârekâbâd b. Asterâbâd verpflanzt. Dieser gewann letztere Stadt und machte sie zu seiner Residenz. cf. einen ausführlichen Artikel über die Qâjâren im Mir. elbuld-i nâs I p. 3. ff.

Die Qâjâren zerfallen I in die اشاقم باش mit den 6 zweigen der 1 قوانلو (aus ihm müssen die Sâhe v. Persien sein. 2 زيادلو 3. عزالدینلو 4. شامبيانی 5. قراموسانلو 6. داشلو II in die 7. کونلو 8. قیاقلو 9. خزینهدارلو 10. کهنه‌دلو 11. سپانلو 12. یوخاری باش mit dem 1 دولو, aus diesen muss die Mutter des Sâh sein) 13. قائین 14, 15.

Qâîn, Stadt u. District (Qâinât) im s. Khurâsân; die jetzige Hauptstadt ist Bîrjend cf. Bellew, from the Indus to the Tigris p. 302 ff. 321 ff. Eastern Persia 334 ff.

قراکوزلو 16, 17, 18.

Qaragözlü: türkischer Stamm um Hamadân.

قزوین 19, 20.

Qazwîn: Hauptstadt der Provinz gleichen Namens, unter den ersten Şefewiden Hauptstadt des Reiches.

قصر الدشت 21—22.

Qaşr el-dešt = Mesjid-i Berdî, 1 fers. N. W. v. Šîraz.

قصر زرد 23, 24, 25, 26.

Qaşr i zerd = Kušk-i zerd (oder zer); an der Sommer-Karawânenstrasse Šîrâz — Işfahân.

قم 27, 28.

Qum, 23 fersakh S. von Tehrân, an der grossen Poststrasse nach Işfahân.

رودخانه قم 29.

Der Flusss, an dem Qum liegt, vereinigt sich N. O. von der Stadt mit dem Qara Su (Qara Čaĩ) bei Pul-i Dellák.

۹۵, ۵۸, ۴۴—۴۲, ۲۸ قمشه

Qumiše, die erste Telegraphenstation S. von Işfahân.

قندھار ۹۱

کارخانه ۷

Kârkhânei, Auf dem Karton: Strasse von Tehrân nach Ispahân, auf Haussknechts Karte IV findet sich ö. von Qum ein Stamm Karchunein verzeichnet (lies Kârchûnëi).

۷۰, ۶۹, ۹۵, ۴۹, ۳۶, ۳۴ ۳, ۲۵, ۲۰ کازرون

Kâzerûn: Telegraphenstation, in der Mitte zwischen Bûşehr-Sirâz.

۹۵, ۴۴, ۳۴, ۳۱—۲۹, ۳۶—۲۴ [nisbe کشانی]

Kâšân: Auf der Poststrasse Tehrân-Işfahân, an der Stelle, wo der Karawanenweg nach Jezd über Nâin abbiegt.

۵۸, ۲۱ کامفیروز

Kâmfirûz, district am oberen Kur.

کوران ۵۵, ۵۴

Kurrân, Dorf im nördlichen Sîrjân-District; cf. Schindlers Karte Z. G. Edk. XVI.

کربال ۷۴, ۷۳

Kurbâl, (vulgo Kulvâr) bulák in Fârs auf dem linken Ufer des Kur, N. W. vom Nîrîz-See, zwischen diesem u. Merwdešt.

کردستان ۸۹

کرمیان ۱۰۱—۹۲, ۸۵, ۸۳, ۸۲, ۶۱—۵۳, ۴۱, ۱۸, ۱۶, ۹, ۴

کرمسیر — کرمسیرات ۴۵, ۴۰, ۳۹

Germisîr: die heissen, durch das Vorkommen der Dattelpalme charakterisierten Landstriche.

کروس ۳۳

Gerrûs: Provinz N. W. v. Hamadân, mit der Hauptstadt Bîjâr.; die Bevölkerung derselben spricht einen kurdischen Dialect.

کعبه ۴

کلباد ۲۲, ۲۱

Kulbâd, in Mâzenderân, W. von Asterâbâd.

کلبیان ۲۷

Gulmiân od. Gelmiân, im District Mâin.

کلدار ۴۵, ۴۹, ۷۰

Gelledâr u. Asîr, bulûk in S. W. Fârs. W. v. Lâr nahe der Küste cf. Stack's Karte, Vol. I. p. 71.

کلبیائی ۴۹

Kuliât: ein Kurdenstamm N. W. von Sunqur, cf. Haussknecht, Karte III.

کندمان ۵۷, ۵۸

Gendumân: wegen grosser Rosszüchtereien berühmte Ebene, W. v. Qumiše, im Tale zwischen dem Sez Kûh und Čehâr Bâzâr. eine der 4 Unterabteilungen des zur Provinz Işfahân gehörigen Districts Čehâr maḥâll, mit dem Hauptorte gleichen Namens. cf. Mir. elbuld. IV, p. ۶* ff. Stack II, p. 23 Haussknecht K. IV.

کهک ۵۳

Kehk (oder Kehek?), Stadt N. O. von Tebes S. W. von Mešhed, Hauptort des zum Gouvernement Tebes gehörigen Districtes kehek; cf. Bellow: p. 332 ff. Eastern Persia p. 346 ff. Karten v. St. John u. Stewart (Proc. Roy. Geogr. Soc. III, (1881).

کوپا ۳۴

Kûpâ, ö von Işfahân, auf der Mitte des Weges nach Nâin.

کوهکيلويه ۱۴, ۱۸, ۲۰, ۲۹, ۳۷, ۴۰, ۴۲

Kûhgîlûje = Gebiet des Kûhgîlû Stammes, in den Gebirgen S. vom Kârûn.

کوهمره ۶۸, ۶۹

Kûh e marre je puštekuh, ein zu Kâzerûn gehöriger bulûk, mit dem Hauptorte Noudân, nach dem er auch Kûh e marre je noudân heisst. Er umfasst den grössten Teil des dešt-i berm Thales (12 Dörfer). Bei Anwesenheit des Dr. Andreas in Noudân waren noch Nachkommen des Mir ʿabd el ghaffâr Kalântars dieses Districts.

کيلان—کيلانات ۳, ۴۱, ۴۵

لار ۱۷, ۱۸, ۲۰, ۲۹, ۳۹, ۴۱—۴۵, ۴۷, ۸۳, ۱۰۲

Lâr Gouvernement mit gleicher Hauptstadt in S. Fârs.

لنجانان ٥٨

Lenjân: District S. W. von Işfahân.

مازندران ٩, ٢١, ٢٣, ٢٥, ٨٣
مافی ١١

Ein Lekstamm, um Qazwîn sitzend.

ماغون ٩٩

Mâhûn⁶⁾ = Mâhân, Dorf s. ö. v. Kirmân, auf dem Wege nach Bam.

مائین ٢٧, ٧٤

Mâîn Ortschaft, N. v. Sîrâz, Hauptort des bulûks Mâîn u. Kundâzî.

محل سبعه ٤١

Meḥâll-i sab'a, Lâr und Forg bilden eine Vereinigung von bulûks im s. Fârs.

مداین ٤, ٨٢

Medâîn, »die Städte«, bezeichnete den ganz complex der früheren pers. Residenzen auf beiden Ufern d. Tigris, deren wichtigste Ctesiphon (arab. pers. Têsafûn) u. Beh-Ardešîr (das alte Seleucia) cf. Nöldeke: Geschichte der Perser u. Arab. aus Ṭabari passim.

مروغی (صکرای) ٢٧

Die Ebene Mergh liegt 4 fers. S. v. Işfahân.

مرودشت ٢٧, ٢٩, ٧٤, ٧٨

Merwdešt, Bulûk im N. Fârs.

مشهد ام النبی ٤٢

Mešhed-i umm el-nebî = Mešhed-i mâder-i Soleimân, das alte Kyrosgrab. 30° 7' n. Br. 53° 22' ö. L.

ملایر ٣, ١٣

Melâjîr, mit der Hauptstadt Douletâbâd (čûbîn), Provinz zwischen den Provinzen Hamadân (N.) u. Burûjird (S.)

مهبیار ٤٤

6) Alle Hss. bieten Mâhûn; interessantes Beispiel eines auch in die Schrift aufgenommenen vulgären wandels von â in û.

Mahijâr, auch Majjâr, auf dem Wege v. Isfahân n. Qumiše.

(منزل) مورچه خورت ۲۳

Mûrče-Khurt liegt 8 fers. N. von Isfahân.

میان قلعه ۱۷

Mijânqal'a, hohe Bergkuppe liegt nach der jetzigen Abgrenzung im bulûk Khafrek-i suflâ.

نارین قلعه یزد ۱۴

Nârinqal'a (so heissen viele zerfallene Festungen) altes Aus-
senfort bei Jezd: Ritter: Asien VI, 1, p. 268.

نائین ۳۴

Nâin: ö. von Isfahân, auf der Strasse Kâšân-Jezd.

نرماشیر ۹۱, ۹۲

Nermâšîr: Distrikt in S. O. Kirmân, S. v. Bam.

نصرت آباد ۵۴

Nuṣretâbâd, Dorf im nördlichen Distrikt Sîrjân cf. Schin-
ler's Karte Ztr. 16.

نہاوند ۳۱—۳۳

Nehâwend, S. v. Hamadân

نیریز ۸۷, ۹۰

Nîrîz: an der Ostecke des nach ihm benannten Sees in
Fârs.

نیشاپور ۸۱

نیرات ۹۱

هزار ۱۷, ۱۸, ۵۰, ۵۲

Hezâr, im Bulûk Beizâ

هزار دره ۲۷

Hezâr derre: coupiertes Terrain unmittelbar s. v. Isfahân.

همدان ۱۵, ۱۹, ۲۹, ۳۱—۳۴, ۳۷

یزد ۱۴, ۳۷—۴۵, ۸۹, ۹۰, ۹۳

Zum Schlusse fühle ich mich zu der Erklärung veranlasst,
dass, wenn dieser Index oft seine ihm anfangs gestellten be-
scheidenen Grenzen überschreitet, dies auf Veranlassung des

H. Dr. Andreas geschah. Während der Correctur berichtigte er nicht nur zahlreiche Fehler, sondern stellte mir so reiches Material zur Verfügung dass er die Hauptarbeit getan. Vielleicht aber hätte er noch mehr geboten, wenn er hätte mehr Zeit darauf verwenden können.

ساقی دوران از اینها پیر کند ۵ پیر کند خالی و خالی پیر کند ۵
 و نیز در آن اوان ایالت مملکت فارس و کوه کیلویه و خطه لار
 و بندر و سواحل بمندگان سکندرشان ثریامکان غره ناصیه جهانبانی
 و قهره باصره کشورستانی بابا خان عنایت و حاجی ابراهیم خطاب
 ۵ خانی سرافراز و قامت آمالش پیرایه پوش خلعت زرتاری وزارت آن
 خسرو سلیمان چشمه دارانایت کشته در اوایل ماه شعبان که
 ابتدای حوت و آغاز تسکین برودت هوای زمستان بود اعلام
 ظفر فرجام از دارالملک شیراز بصوب دارالسلطنه طهران در اهتزاز
 آمد بنابر اینکه غرض اصلی و مقصد کلی از ایراد این فقرات
 ۱۰ و انعقاد این واقعات و تأیید امور انقراض دولت زندیه بود و در
 انقراض لطفعلیخان دولت سلسله زند منقرض گردید و زیاده بر
 این اطناب ننمود سایر وقایع امور دولت روزافزون سلسله
 جلیله قاجاریه بخوبیست که مورخان سرکا
 پادشاهی بصیحت آن متوجه شده
 بنظر طالبان و ناظران خواهد
 رسید آن شاءالله تعالی

که راکب توسن کریز شود که انکروه مخالف اسبشرا پی کرده
 مرکب از پا در آمده بسر غلطید لطفعلیخان از مشاهدۀ این
 حال مانند شیر خشنک بر انجماعت حمله ور گردیده بنای
 مجادله گذاشت چون جمعیت واستعداد سپستانیان کامل بود
 از اطرافش هجوم آور شدند دو زخم شمشیر بر سر و دست 5
 راستش زده اورا دستگیر و حقیقت حال را عرضه داشت پایۀ سریر
 معدلت مصیر و از دیار عرش اقتدار محمد ولی خان قاجار تعیین
 روانه بسم شده لطفعلیخان را مقید در سنگر خارج شهر کرمان
 بیپیشگاه حضور ان خدیو زمان حاضر و بتحریر سرانکشت اشاره
 ان زمینده سریر و افسر شهریاری چشمهای اورا از حلیۀ بصر 10
 عاری و فاصله چند روز روانه طهران ساختند بعد از روانه
 ساختن لطفعلیخان وانهدام قلعه کرمان و ضبط و ربط سایر امور
 انسامان که ابتدای قوس و میدای اشتداد برودت هوا بود در
 اواخر شهر ربیع الاخر رأیت کشورگیری و مملکت ستانی بصوب
 شیراز نهضت یافته مدت سه ماه ان بلده خلد فرین مقر سلطنت 15
 انسلطان فرسودن و جسم تمکین و باین وسیله رشک فردوس برین
 و غوغا نکارستان چین گردید در اوقات توقف شیراز رجحان
 عدم لطفعلیخان بر وجودش در مرآت ضمیر منیر اقدس
 عکس پذیر کشته بدفع او مصمم و رقم قضاشیم قدرنوام بعهدۀ
 میرزا محمد خان قاجار حاکم طهران شرف نغان یافته اورا مقتول 20
 و در بقعۀ امامزاده زید طهران مدفون ساختند
 شعر

کرمان از قلعه بم که سی چهل فرسخ مسافت داشت
 یکشنبه روز طی کرده عصر امروز وارد بم و محمد علیخان برادر
 کهنتر جهانگیر خان باستقبال آمده از احوال برادر مستفسر
 گردید لطفعلیخان مذکور ساخت که متعاقب خواهد رسید
 ۵ محمد علیخان تواقم نمود که شاید در زمره گرفتاران کرمان
 و مورد سخت و غضب خدیو زمان گردد از اینمعنی خوف و هراس
 سطوت سلطانی بر او مستولی گشت و لطفعلیخانرا در خارج قلعه
 بم جدا داده تا سه روز بانتظار ورود جهانگیر خان با او از روی
 نفای و تزویر مماشات مینمود روز چهارم که از مراجعت برادر
 ۱۰ اثر نبافت در گرفتاری او یقین کرده گرفتن لطفعلیخانرا راه
 نجات جهانگیر خان تصور ویکرفتن او مصمم و با جمعیت
 سیستانی از قلعه بر آمده بجانب منزل لطفعلیخان توجه نمود
 چند نفر از اقوام وایلات که نزد لطفعلیخان بودند از اجتماع
 سیستانیان پی عطلب ایشان برده اینمعنی را بلطفعلیخان اظهار
 ۱۵ واورا تکلیف فرار ودر این باب نهایت مبالغه واصرار کردند از
 آنجا که قضا دامن گیر او گشته غرور و لجباج همطری طبعش
 بود قبول اینمعنی نکرده متعرض این سخن نکشت آنها لابد
 وناچار لطفعلیخانرا گذاشته فرار نمودند سیستانیان مکنون خاطر
 خودرا ابراز وشیوه مخالفت و عناد آغاز و اطرافشرا احاطه نموده
 ۲۰ ازاده گرفتن او کردند لطفعلیخان با شمشیر آخته بجانب انقوم
 بیوفا تاخته آنها را متفرق و خودرا با سب سواری رسانیده خواست

بعضی از آنها غریق خندق بلا و برخی حریق آتش فنا و فوجی
 کرفتار کمند رنج و عنا و جمعی در آن وادی هولناک و یلان
 و سرکردان طالب راهنما بودند جهانگیر خان سیستانی هم در آن
 هنگامه سرشته جاسده مقصود را از دست داده بطرفی فرار
 و نطفعلیخان با سه نفر سوار که همراه او بودند بجانب بم ایلغار 5
 نمود هنگام طلوع آفتاب که قهرمان قهرآلود صبح بقصد انتقام
 سر و نیز با لباس سرخ شفق آراست خدیو بیهمال غازیان خون اشام
 و دلاوران بهرام انتقام را بنهب و اسیر شهر کرمان مامور فرمودند
 هنگامه شور محشر و آشوب فرع اکبر در میان خلق شهر بدید
 آمد ز کور وانات سلسلهها مانند نر و ماده زنجیر شیون در گرفتند 10
 سراهای رفیع و پناهگاهی طعنه بر قصور جنت میزد تا چند
 روز از صدمه کنجکاو غازیان نقش پذیر عالیها سافلها گردید
 سوز و آه دلهای مجرم و بیگناه چون شعله و دود خشک و تر سر
 بر فلک کشید عوم نسوان و اطفال سکنه کرمان اسیر جنود منصور
 و غنای اموال و اسبابشان بحیطة یغما در آمده باحادی ابقا 15
 نکردند مقصرین و معاونین لطفعلیخان هر چه در انشب گرفتار
 کمند یلان شیرشکار و آنچه در کرمان مانده فرصت فرار نیافته
 بودند جمعی کثیرا از دو چشم نابینا و فوجی غفیرا از عالم
 هستی روانه دیار فنا ساختند امر قدر قدر قضایان بانهدام
 قلعه کرمان و سایر قلاع انسامان از موقف اعلی شرف نغان بیافته 20
 مامورین بتقدیم خدمت مرجوعه قیام نمودند لطفعلیخان در
 انشب تسار که از کرمان فرار و مرکب کریترا بصوب بم ایلغار نمود
 در عرض راه معدودی از اقوام و ایلات باو ملحق گشته از شهر

قلعه کیان تنك شده بود بتصور اینکه شاید لطفعلیخان شب هنگام
غفلتاً فرار نماید حسب فرمان خاقان کشورستان چهار جانب
قلعه را خندق عمیق حفر و محاذات هر دروازه بروج متین احداث
و مستحفظان ساعی تعیین شده بود که هرگاه اراده فرار نماید راه
5 انهرام مسدود باشد و در حینیکه بروج و حصار مسخر دلیبران
شیرشکار گردید بهر دروازه جمعی کثیر از افواج هشریر بینظیر
تعیین کشته بود که از شش جهت طریق فرار بر انجماعت
بسته نگذارند که احدی مرحله پیمای وادی انهرام شود ان
ستاره سوختگان مغرب نامرادی و سیاه روزان شام کینت نژادی
10 باذقطاع رشته رجا و ارتفاع نایره بلا بکلی از جان و حیات دست
شسته سه ساعت متجاوز در نزاع و جدال اندر پای لشکر خونخوار
ثابت قدم و پایدار بودند تا اینکه نور نهار بظلمت لیل مبدل
و امتیاز دوست و دشمن بمرز نیر عسالم افروز محو گردید مصمم
فرار و با تخته پل خندق شهر خود را بخارج حصار رسانیده تخته
15 پل را خندق استوار و بیاباکنه بر قلب انجماعت زده سمندروش
در بحر آتش غوطه ور و نهنگ آسا در آن لجه پیر شور و شر شناور
واز میان ان فوج بیحد و مر خویش را بساحل نجات رسانیدند
در انشب تار و عین اشتداد گرمی هنگام کیر و دار که آواز شلیک
ز نمورک و تفتنک بکوش فلک پیر نمورک میرسید و مصدوقه یوم یفر
20 المر من اخیه و امه و ابیه بر انجماعت ظاهر گردید سلسله
انعقاد ایشان متفرق و پیریشان و هر یک بسمتی شتابان شدند

شمشیر و بقیه. چنگ کریز خود را در خارج شهر بسنگ رسانیدند
 چون عموم قلعه کبان و قاطبه معاونان و تمامی اعیالی کرمان مآل
 امر خود را ناپایدار و عزم انسلطان صاحب فراترا در تسخیر قلعه
 ثابت و برقرار دیده دانستند که مدام تسخیر شهر دست بردار
 از این مطلب نخواهد بود بفرمود تدبیر چاره کار خود افتاده ۵
 نجفعلیخان خراسانی که از سکنه کرمان و معتمد سرکار لطفعلیخان
 و با سیصد نفر باستحفاظ قلعه ارك که یکسمت آن بخارج شهر
 اتصال داشت مامور بود در جزو با سپاه نصرت همراه بنای سازش
 گذاشته عصر روز جمعه بیست و نهم ماه ربیع الاول سنه ۱۲۰۹ از
 همان سمت قلعه را بتصرف غازیان نصرت نشان داده حسب الامر 10
 خدیو کمیته ستان بخلاف دفعه سابق ده دوازده هزار نفر از
 جیش و بحر و خش و تفنگچیان مریخ صولت پلنگینه پوش بیک دفعه
 داخل شهر شده سوی چند برج که لطفعلیخان و کسان او
 در آنجا بودند تمامی بسروج و حصار را متصرف شدند لطفعلیخان
 هر چند سعی و تلاش نمود که شاید از فرار دفعه سابق بر 15
 ایشان ظفر یافته شهر را تصرف نماید راه چاره بدستش نیامد
 سپاه و معاونینش نیز از ملاحظه این ماجرا متفرق و هریک
 بسمتی فرار نمودند لطفعلیخان مضطر و ناچار با جهانگیر خان
 و بعضی از جماعت سیستانی و معدودی از خواص واقوام خود را
 بدروازه سلطانیه رسانیده تا یکساعتی شب مدافعه و مجادله 20
 مشغول بود با وجود اینکه قبل از تسخیر شهر که کار بر

خارج شهر کرمان قباب خروگاه آسمان جاه بذروه مهر و ماه افراختند
 و دامن صحرا را از سرادقات رنگین رشک دامن گل چین ساختند
 غازیان خصم افکن غضنفر فر و دلاوران صف شکن ظفر اثر بحکم
 انسلطان سلیمان حشمت مقتدر محیط قلعه را چون نکیب انکشت
 ۵ مسخر اطراف انسنکریهای متین و حصن حصین مرتب ساخته
 از شش جهت بکار محاصره میپرداختند اکثر اوقات محصورین
 کرمان و قزاولان سپاه نصرت همعنان مشعل افروز معرکه شور و شر
 و خرم سوز هستی خشک و تر میشدند و هر روزه توپچیان
 آتش فشان بفرمان خدیو زمان توپ قلعه کوپ بر حصن انجماعت
 10 بسته ابر مطیر خمپاره را بر فرق ساکنین قلعه صاعقه بار و روز
 روشن را بچشم آنها تیره و تار مینمودند نقایان فرهاد کیش
 خارا شکن و تفنگچیان بهرام کین روئیننه تن ببیش بردن سیبه
 و سنکر کار را بر قلعه کیان تنک میکردند تا امتداد ایام محاصره
 بچهار ماه کشید و امر محصورین قلعه باضطرار انجامید یکدفعه
 15 در وقت وصول خسرو اقلیم روز یعنی مهر عام افروز بدایره نصف
 النهار جماعت ماهی و چوپاری که در بروج و حصار یکسمت
 شهر مستحفظ بودند قلعه را بتصرف جنود منصور داده بقدر
 دو سه هزار نفر پیاپی داخل شهر شدند که لطفعلیخان از وقوع
 این واقعه مستحضر و با معدودی از معاونین که حاضر بودند
 20 بیمهها بر سر آنها یورش برد کرم کار پیکار و باجم در آویخته دلیرانه
 مصاف مینمودند تا هنگام عصر که لطفعلیخان غالب و پیاپی تهور
 از سلم مردی معارج حصار قلعه عروج و تمامی بروج را از تصرف
 ایشان گرفته جمعی از ان جماعت دستگیر و کردن آنها عرضه

داشت و از رودخانه قم ممکن عبور نبود چند روز جهت تسکین
 آب رودخانه در اصفهان و کاشان اقامت اتفاقی افتاد روز یکشنبه
 سیم ماه شوال رایات جباه و جلال خدیو بیهمال از دار السلطنه
 طهران بصوب فارس حرکت نموده حاجی ابراهیم و سایر عمال روز
 سهشنبه ششم ماه مذکور در حبشی که اعلام ظفرفرجام سلطانی ۵
 از منزل حوص سلطان دو منزلی طهران نهضت کرده عازم منزل
 پل‌دک بود در عرض راه بغیض جمعه سائی پیشگاه حضور
 اقدس بهره یاب و در سلك ملتزمان رکاب سعادت انتساب عازم مقصد
 گشتند روز پنجشنبه بیست و دویم ماه مزبور چمن قصرزد
 فارس متصرف سادات کیوان مماس و سه روز جهت آسایش دواب 10
 غازیان در چمن مزبور مکث و روز یکشنبه بیست و چهارم از راه
 بوانات بصوب کرمان محرك رایات ظفرهمنان گردیدند و بعد از
 ورود بسامان کرمان حسین قلیخان قاجار با فوجی از غازیان
 جرّار مقدمه لجیش لشکر پر طیش کشته روانه دور کرمان که
 تا وصول موکب جهانکشا گرمی ده هنگامه غزا باشند در اواسط 15
 ماه ذیقعده حسین قلیخان وارد خارج قلعه کرمان و لطفعلیخان
 با جمعیت تمام واستعداد مالاکلام بعزم بحاربه لشکر ظفرفرجام
 از شهر بر آمده فیما بین مجادله واقع و تا دو ساعت از طرفین
 نیران جدال اشتغال داشت بالاخره حسین قلیخان شکست
 یافته بسنکر خود فرار و لطفعلیخان مظفر و کامران بجانب شهر 20
 عطف عنان و بنهیة اسباب قلعه داری اشتغال نمود و بقاصد سه
 روز رایات نصرت علامات سلطانی ظاهر و غرائشان با فرّ و شان در

انکبخت و نقاش بدایع نکار نسیم بهار معاونت ورق ششانی ابرازار
 در عرصه جهان از رنگ آمیزی سادات کلهای الوان طرح تازه
 ریخت و فرآش قوت نامیه نفس نباتی حکم مالک الملک محکمه
 قدر و قضا منتهی صولت سرما بیایه سریر خدیو بهار حاضر
 ۵ ساخته جبهه نیازشانرا بخاک ارات سود و شهسوار کشور اعتدال
 بلشکر کشی جنود شمال فرمانفرمای اقلیم شنرا که بدستیاری
 جیوش برف و یخ بشهرستان کلشن استیلا یافته بود از ملک
 هستی اخراج و روانه دیار فنا نمود و بامر سلطان نافذ فرمان قوای
 ربیعی یغماگر باد صبا بنهب و اسر شهر بهمن دست تظاول
 10 کشور و حاکم شهر دی را که در ممالک کلزار و بوستان مبسوط
 البید و نافذ فرمان و موافقی و طغیان و موجب اختلال اوضاع
 کلستان بود بامر قهرمان طبیعت از شغل و عمل معزول ساخت
 اهتزاز رواج بهاری و رشحات سحاب ازاری بملاحظه قلبیت مدّه
 اشجار را خلایع مشاجر بوته دار وزارت در بر و غاشیه بندگی خسرو
 15 فریب دون فرّ فروردین بدوش انداخت مجلس جشن بنجامید
 سال بزیب و آئین بیمثال در دار السلطنه طهران ترتیب یافت
 خلایع رخشنده و اثواب ارزنده بمران سپاه و حاجیان درگاه
 عنایت کشته حکم محکم پادشاهی باحضرار حاجی ابراهیم
 و عمال فارس از موقف اعلى شرف نفاذ یافت مامورین روز شنبه
 20 یازدهم ماه رمضان از شیراز حرکت و عازم طهران شدند چون
 بنابر وفور نزول امطار در آن سال آب عیون و انهار کمال طغیان

lin. 6 pro شمال in P legitur شهر. lin. 11 M بی-بغی
 pro بغی.

با جمعیت سیستانی و افغان و سایر غازیان دلیبر و دلاوران قلعه کبیر
از سمت دیگر با تخته پیل و زردیان وارد و بیای مردی از معراج
دلیبری معراج شرفات حصار و بروج قلعه مقصود عروج و هر قدر
مستحفظین انسمت بشلیک تفنگ و انداختن سنگ راه دخول بر
ان جماعت تنگ مینمودند ایشان قطره یزی دهان تفنگ را 5
قطرات آب بهاری و رشحات سحاب کوه ساری انکاشته از انها
رو نمیتافتند تا بزور مردی و قوت سعی قلعه را متصرف شدند
ابراهیم آقای قاجار و محمد حسین خان قراکوزلو و عبد الرحیم
خان ولد نقی خان یزدی که حسب الامر خاقان کیتیستان
در دار الامان کرمان بودند از ملاحظه این حال بقلعه ارک که 10
یکسمت آن بخارج شهر اتصال داشت تحصن جسته انشب
و روز خودداری نموده شب دیگر همگی فرار و عبد الله خان
بتعاقب فراریان مامور کشته تا ده دوازده فرسخ عقب انها ایلغار
کرده تمامی بنه و اسباب انجماعترا متصرف شده انها جریده
و سبای بجانب دار السلطنه طهران کریزان کشتند لطیفعلیخان 15
با نیل مرام و حصول کام بسریع سلطنت جلوس کرده در شهر کرمان
سکه و خطبه بنام او جریان یافت
ع

خوش درخشید ولی دولت مستعجل بود

عصر روز پنجشنبه هفدهم ماه شعبان المعظم خسرو فلك سیریر
انجم حشم یعنی نیز اعظم بتنبیه سرکشان دی و بهمن مصمم و از 20
دار الملک حوت بچمن دشت حمل رخس سعادت و شرف بر

مراجعت خراسان و ورود انسا مان نموده منعهد نساخیر مملکت
 کرمان شده بودند لطفعلیخان بوصول عریضه ایشان بلاتامل
 و در نك با دو بیست سیصد نفر سوار که همراه داشت از قائین
 حرکت روانه صوب مقصد گردیده قبل از وصول بنرماشیر در
 ۵ عرض راه جماعت افغان بارسال آذوقه و پیشکش مراتب
 خدمتگذاری و اخلاص خود را جلوه نمای عرصه ظهور ساختند
 و او را با کمال اعزاز و اکرام بنرماشیر برده کمر خدمتگذاری بر
 میان بستند محمد خان ولد اعظم خان افغان موازی پیانصد
 نفر سوار افغان در نهایت استعداد و آراستگی منعقد و در رکاب
 10 لطفعلیخان روانه بم گردید جهانگیر خان ولد محمد حسین
 خان سیستانی هم باآئین واستقبال تمام او را داخل بم و پیانصد
 نفر سوار سیستانی مستعد انعقاد داده بالاجتماع بتساخیر شهر
 کرمان مصمم و رایست افراز توجه بصوب مقصد گشتند و بعد از
 ورود بجویسا من محال کرمان اساس قلعه گیری ترتیب داده در
 15 اوایل ماه شعبان شب هنگام با تخته پیل و نردبان حرکت و در
 عرض راه عبد الله خان عم خود را با فوجی از سواران کرین
 و دلبران عرصه کین مقدمه لجیش لشکر پر طیش ساخته مقرر
 داشت که بوزد خارج قلعه کرمان بلاتامل از یکسمت یورش
 برداشته مستحقظین قلعه را مضطرب و بانسخت مشغول سازند
 20 مامورین بنهچ ماموریه معمول و از یک جانب بقلعه کرمان یورش
 برده مستحقظین و اهالی شهر همگی متوجه انسخت گشته
 بانداختن تفنگ و گرم کردن هنگامه جنگ انها را از دخول
 منع مینمودند که در ان ظلمت لیل لطفعلیخان مانند سیل

با جمعیت واستعداد کامل باستقبال آمده لطفعلیخان را با عزاز
 و اکرام داخل طبس و چند روز در آنجا توقف نموده میر حسن
 خان بنابر توقعات نفسانی و تخیلات شیطانی بودن او را در طبس
 منافی صلاح خود دانسته اظهار نمود که تیمور شاه افغان که
 در هرات و قندهار مقتدر و نافذ فرمان است ملاقات و امداد⁵
 اجنبی را طالب و انتزاع ملک مروئی را از ید متصرفین بغایت
 راضی و در دفعه سابق که موکب مسعود وارد این حدود
 کردید بعد از انعطاف رایات منصور بجانب فارس تیمور شاه از
 این معنی مستحضر و در مقام مواخذه این مطلب برآمده اعلام
 داشت که بایست او را روانه قندهار سازی لهذا باید لایزاله¹⁰
 عنان عزیمت بصوب قندهار معطوف فرمایند لطفعلیخان مضطر
 و ناچار راضی برفتن قندهار و از طبس عازم اندبار گشته بعد از
 ورود بقائین خبر رسید که تیمور شاه وداع عالم فانی نموده بدار
 بقا شتافت لطفعلیخان از استماع این خبر فسخ عزیمت قندهار
 و چند روز در قائن اقامت اختیار میر علیخان قائینی و میر علم¹⁵
 خان ولد مشار الیه لازمه مهمانداری و کمال خدمتگذاری بعمل
 میاورند مقرر این حال فرستاده محمد خان ولد اعظم خان
 افغان و جهانگیر خان ولد محمد حسین خان سیستانی ساکنین
 نرماشیر و بم که هر یک صاحب جمعیت و استعداد کامل بودند
 وارد و عربضه آنها را که مبنی بر اظهار انقیاد و خدمتگذاری²⁰
 و اشعار صداقت و اخلاص شعاری بود رسانیده او را تکلیف

lin. 1. pro استعداد کامل: استعداده کامل. lin. 17 — pag.
 ۹۳ l. 7 deest in A.

و در بدر ساختند نسیم فنج و ظفر بر پرچم علم نصرت پیکر
 و زیدن آغاز نهاد و بران جمع پیریشان حال شکست فاحش اتفاق
 افتاد عموم تفنگچیان پیاده و بعضی از غازیان سوارهٔ انجاعت
 کرفتار و بقیهٔ ایشان بجانب سنکر خود فرار نمودند جماعت
 5 خراسانی که از طیس همراه او آمده بودند بمشاهدهٔ این حال
 سر از رشتهٔ انقیاد کشیده عازم سمت خراسان و هر چند در
 مقام ممانعت برآمدند مفید نیفتاد آخر الامر دیوار سنکرا
 منهدم و بجانب خراسان منهدم شدند لطفعلیخان ^ق از وقوع
 شکست و کرفتاری بعضی از غازیان و رفتن معاونین خراسان
 10 شکسته دل و پیریشان و توقف امکان بصلاح مقرون نیافته اول
 همان شب در کمال مسارعیت و استعجال روانهٔ نیریز و هنگام
 طلوع صبح صادق وارد قصبهٔ مزبوره گردید بدون مکث و درنگ
 بطریق ایلغار عازم ابرقوه و در عرض راه فراریان خراسانی باو
 ملحق گشته بعد از دو شبانه روز بابرقوه رسیدند یکشب در
 15 انجا توقف و مقارن طلوع آفتاب عالم تاب عنان عزیمت بجانب
 خراسان منعطف و تا ورود حوالی دار العبادهٔ یزد سوای جماعت
 خراسانی بقدر سیصد چهارصد نفر سوار از ایلات و غیره با او
 موافقت نموده از انجا همگی متفرق گشتند بعضی بسمت یزد
 و برخی بصوب اصفهان شتابان شدند لطفعلیخان با سواران
 20 خراسانی و معدودی از ایلات و اقوام مرحله پیمای طریق مقصد
 گردیدند و در منزل چهارده من محال طیس میر حسن خان

تصمیم یافت که غفلتاً بشببخون برهمن سلك جمعیت ایشان
 کرد و در روز شب موعود محمد حسین خان باعلام یکنفر از
 ایلات باین معنی پی برده غازیان خرون اشام و تفنگچیان
 بهرام انتقام را بمحافظت سنکر و طسلایه داری لشکر مامور ساخته
 لطفعلیخان بتصور عدم استحصال خصم سپاه خود را در ظلمت 5
 لیل بشببخون سنکر روانه نمود مامورین بسورود حوالی سنکر
 باستظهار تمام یورش برداشته از هر طرف که بجانب سنکر اندر پای
 لشکر هجوم آور میشدند خود را غریق لاجه فنا و اماجناه سپاه
 بلا میدیدند بالاخره بی نیل مقصود بسنکر خود مراجعت
 نمودند علی الصباح محمد حسین خان دامن استیصال خصم را 10
 بر کمر همت استوار و بهمه جهت مستعد کار پیکار گشته با
 تمامی سواره و پیاده از سنکر برآمده بآئین واستعداد شایان
 بجانب سنکر لطفعلیخان شتابان کردید لطفعلیخان ۱۰ ناچار
 مہیبای دفاع و کارزار شده از طرفین با فروختن نایره حرب و کرم کردن
 هنگامه طعن و ضرب اشتغال ورزیدند دلبران هر دو لشکر با 15
 در آویخته در کشش و کوشش دقیقه خودداری نمیکردند در
 عین اشتداد گرمی هنگامه غزا عبد الله خان عم لطفعلیخان
 با پنجاه نفر سوار دست از جان شسته بیمه با جلودار خود را
 بر قلب سپاه محمد حسین خان زده آنها را از پیش برداشته
 متوجه گرفتن تفنگچیان پیاده و تعاقب منهزمان سواره 20
 نزدیک بود که سرشته زمام لشکر منصور بچنگ دشمن مغرور
 افتد که عصبیت دامن گیر کردان کردستانی شده از یکسمت
 بر سر عبد الله خان و غازیان لطفعلیخان ریخته آنها را متفرق

فساد او را مستدعی شد حاجّ مشار الیه محمد حسین خان
برادر خود را با فوجی از تفنگچیان فارسی از راه جهرم و فسا
بامداد جعفرخان روانه ساخت چون در اوقات حرکت لطفعلیخان
از خراسان ورود ابرقوه حاجی ابراهیم حقیقت حال را عرضه
۵ داشت پیایه سریر خلافت مصیر پادشاهی و از دربار عرش مدار
محمد حسین خان قاجار با فوجی از غازیان جرّار بدفع این
فتنه نامزد کشته بود در آن اوان مامورین وارد شیراز و بنهیه
اسباب محاربه لطفعلیخان چند روز مکث و از شیراز عازم داراب
شدند آوازه ورود محمد حسین خان شیرازی با جمعیت فارسی
10 بصوب فسا و توجّه رایت نصرت علامات محمد حسین خان قاجار
با جیوش بحر خروش بسیار از شیراز بجانب داراب رعب افکن
احوال لطفعلیخان شده صرفه در جنگ و صلاح در مکث و درنگ
نیافته شب هنگام از داراب کوچ و خیر آمده محمد حسین خان
شیرازی ۱۴ در داراب مکث نکرده مراجعت و ملاحظه معسکر
15 محمد حسین خان قاجار کشته با جمعیت و استعداد کامل وارد
رونیز و سنکر متبیین ترتیب داده بار نزول کشودند لطفعلیخان
نیز از خیر حرکت و قلعه رونیز را سنکر خود نموده متوقف چنانکه
بعد میانه فریقین زیاده بر یکفرسخ نبود و هر روزه قراولان لشکر
جلالت اثر تا حوالی سنکر لطفعلیخان مرکب نهرا جولان داده
20 آنها نیز از سنکر خروج و باهم در مقام ستیز و آویز بسر آمده از
طرفین جمعی قتیل و زخم دار میشدند از آنجا که لطفعلیخان
بنابر عدم استعداد و جمعیت خود را در جنب سپاه منصور
مغلوب و مقهور و تاب مقاومت را با انگروه دور میدانست در خاطرش

واستعداد خود را باهالی بلوکات فارس عموماً و باخلاص کبیشان
 و دولتخواهان خود خصوصاً اظهار همکاری آنها را از ورود بسیار
 السعاده ابرقوه اخبار نموده ایلاتیکه تا انزلی منزوی هر کوشه
 و کنار و مختفی زوایای بلاد و امصار بودند از آوازه توجه او بصوب
 فارس هر یک فارس فرس جلادت و مظهر آثار شجاعت کشته بتواتر ۵
 و توانی وارد ابرقوه و مراسم خدمتگذاری قیام مینمودند و در عرض
 مدت بیست روز جمعیتی کامل فراهم آورده نصر الله خان عم
 خود را بمحافظت قلعه ابرقوه مامور و در اوایل ماه ربیع الاول
 بصوب بوانات حرکت و از محل منور و سایر بلوکات حول وحوش
 که قلعه اطاعت و فرمانبرداری را بکردن گرفته بودند تفنگچی 10
 پیاده جمع آوری تا اینکه جمعیت او از سواره و پیاده بقدر هزار
 و پانصد نفر میشد از بوانات بجانب نیریز و اصطهبانات اعزام
 گردیده اصطهبانات و خیرا بدون نزاع و جدال متصرف و اهالی
 قصبه نیریز بمخالفت بر خاسته دروب قلعه خودداری برویش
 بستند دلیران خراسانی بیورش قلعه نیریز را متصرف و مدت ۱۵
 دوازده روز جهت رتق و تق بعضی امور در محل منور مکث
 و از آنجا روانه داراب شده جعفرخان حاکم داراب مستعد دفاع
 کشته طریق اطاعت مسدود و باب قلعه داری کشود لطفعلیخان
 از شش جهت قلعه داراب را محصور و پیمیش بردن سینه و سنگ
 و ترتیب منجنیق و مورچل کار را بر قلعه کبان تنک نمود جعفرخان 20
 حاکم داراب مراتب مذکور را بحاجی ابراهیم عرض و دفع مده

خراسان و در طبیس نزد میر حسن خان طبسی رفته چندی
 در آنجا توقف و چون از انهدام قلعه شیراز و انصراف رایسات
 نصرت‌انباز بمستنقر شوکت و اعزاز مطلع و مستحضر گردید باز
 هوس تسخیر مملکت فارس کریمیان کبر خاطرش گشته از میر
 5 حسن خان طبسی استمداد و مشار الیه مساوی دوپست نفر
 سوار خراسانی بسرکردگی فتحعلیخان نامی از کسان خود در
 تحت لوی اقتدار او مأمور ساخته با جمعیت خود و سواران مذکور
 عزم فارس و در هنگام ورود بخارج شهر یزد علینقیخان ولد محمد
 تقیخان حاکم آنجا از ورود او مطلع گردیده با جمعیت کامل
 10 و استمداد شامل جهت انسداد طریق عبور بر سر راه ایشان
 آمده فیما بین محاربه واقع و علینقیخان شکست فاحش یافته
 مساوی پنججاه شخصت نفر از یزدیان مقتول سیف آبدار و هفتاد
 نفر ایشان بقید اسار گرفتار و بقیه بجانب یزد مرحله‌پیمای
 وادی فرار و سواران لطفعلیخان سمنند جلالت‌را تا سه فرسخ
 10 بتعاقب آنها ایلغار نموده اموال و اسباب بسیار از فراریان عاید
 ایشان گشته مظفر و کامران بجانب مقصد روان و در اواسط ماه
 صفر انسال وارد مبدای سامان فارس و غفلتاً بر سر ابرقوه آمده
 هرچند اهالی آنجا اولاً بناراً بخودداری گذاشته باب دخول
 بر رویش مسدود ساختند لیکن چون مال امررا معیوب و تاب
 25 مقاومترا از خود مسلوب یافته ناچار از در اطاعت و فرمانبرداری
 در آمده لطفعلیخان داخل ابرقوه و بارسال نوشتجات صیت استقلال

بود رایات نصرت علامات سلطانی از مقر سلطنت و حکمرانی بصوب
 فارس شقه کشا و اعلام ظفرچرام کشورستانی بجانب چمن اسپاس
 فلک فرسا و بیست و سیم ماه مذکور حاجی ابراهیم و سایر مأمورین
 از شیراز حرکت و در بیست و هشتم وارد چمن مزبور شده روز
 بیست و نهم در عرض راه فیضیاب تقبیل رکاب مستطاب و بتفقدات 5
 و سوارشات خسروانسه بهره یاب گردیدند حکم محکم شاهنشاهی
 بانهدام قلعه شیراز و کوچیدن یکنفر از زوجات و اقا اسد الله
 و لد دیگر حاجی ابراهیم و توقف ایشان در قزوین از موقف
 اعلی نافذ کشته جان محمد خان قاجار بتقدیم این خدمت
 مأمور و برقرار و در عرض سه ماه که چمن قصر زرد و اسپاس 10
 مضرب سادات کیوان تماس بود شیراز تمامه اجزای قلعه شیراز
 فردوس آسارا از ۴ فرو ریخته خاکریز و خندق و بروج و حصار
 مستحکم انشعورا منهدم و با سطح زمین برابر و کوچ حاجی
 ابراهیم را با اقا اسد الله و لد او روانه قزوین ساخته در چهارم
 ماه محرم سنه ۱۲۰۸ که از انتظام امور منظور فراغت حاصل گردید 15
 حاج مشار الیه و سایر عمال مملکت فارس را که از متقبلان
 فیض انوار حضور بودند خلعت استرخاص و انصراف ارزانی و از
 چمن قصرزرد محرک الویسه ظفرپرور و بهمعنای تائیدات ملک
 سجان رایت افراز توجه بجانب دار السلطنه طهران گردید
 حاجی ابراهیم بیکلربیکی و باقی ضابطان و عمال فارس مراجعت 20
 بشیراز نمودند لطفعلیخان بعد از انهم از خارچ کرمان روانه

ابراهیم موقوف و مجدداً بر ودوش آملش پیرایه پوش خلاع
 آفتاب شعاع خسروانی و وساده آرای مسند عزت و کامرانی گردید عبد
 الرحیم خان و محمد علیخان برادران و میرزا محمد ولد اکبر اورا
 ملازمین رکاب و نوقف دار السلطنه طهران مامور و در یازده ماه
 ۵ محرم سنه ۱۲۰۷ از دار الملک شیراز عنان عزمت بمستقر شوکت
 و اعزاز معطوف فرمودند فصل خریف وشتا در طهران انقضا یافته
 صبح روز چهارشنبه هفتم ماه شعبان سلطان سیارگان یعنی مهر
 عارتاب بعزم اخراج منتسبان سرما و تخریب اساس قلعه مستحکم
 شستا از تختگاه برج حوت ببیت الشرف حمل رایست اعتلا
 ۱۰ افراخت و صحن زمردنام چمن را بافراختن خیام کلدوز رنگارنگ
 لاله و شقایق مزین و ملون ساخت و ساحات گلشن را از خار
 و خس و خاشاک سرکشان زمان پرداخت مجلس جشن و سرور
 نوروزی بفتح و فیروزی در طهران انقضا یافته سران سپاه و امیران
 بارگاه بر ودوش احوالشان پیرایه پوش خلاع آفتاب مثال و جیب
 ۱۵ و دامان آملشان از نقود زر سرخ و سفید مالا مال شده از دربار
 سپهراقتدار سلطانی رقم قضاشیم قدرضمیم بافتخار حاجی
 ابراهیم بیکلریبکی الکای فارس صادر و مقرر گردید که در بیست
 و نهم ماه فرخنده فرجام صیام که مکتب جهانکشا در چمن
 اسپاس سرحد فارس نزول مینماید با چند نفر از معتبرین
 ۲۰ و عمال فارس فیضیاب تقبیل آستان ملایک پاسبان شوند و در
 اواسط ماه مزبور که قریب چهل روز از نوروز فیروز منقصری شده

از خموانین واعاضم سلسله زندیها که تا انزمان مقید سلسله
 کسوفتاری بودند از نور بصر عاری و از طایفه زند و سایر ایلات
 هرچه در شیراز بودند در ولایت مازندران محب و مکان جهت
 انها معین و با کوچ و بنه بالکلیه از شیراز حرکت داده روانه
 محال مریور ساختند و نیز در اوقات توقف آن بلده مینومثال 5
 بعرض عاکفان عنبه اقبال رسید که لطفعلیخان بعد از فرار از
 ابرج روانه سامان کرمان و در سیرجان مکت و مشغول خودسازی
 میباشد محمد ولی خان قاجار با فوجی از غازیان شیرشکار و عبد
 الرحیم خان شیرازی با جمعی از تفنگچیهای آتشبار بدفع او
 نامزد گشته از راه شهر ابابکر عازم سیرجان شدند لکن ثبات 10
 وقرار لطفعلیخان از تلاطم امواج اندریای لشکر کسسته شده از
 سیرجان عازم کرمان گردید ساکنین قلعه باب دخول بر رویش
 مسدود و در اینجا ۳۰ رخنه توقف بدستش نیامده ایلاتیکه تا
 انهنکام با او همراهی و موافقت کرده بودند زورق حیات خود را
 بچهارموجه طوفان حوادث دوچار دیده از مشاهده این حال 15
 همگی متفرق و در بدر گشتند لطفعلیخان ناچار با معدودی
 از خواص واعوام واقوام خود بجانب خراسان فرار نمود مامورین
 حقیقت حال را عرض داشت پایت سریر خلافت مصیر سلطانی و از
 موقف اعلی امر قدرقدر باحضران انها نافت شده مراجعت بشیراز
 نمودند بعد از ضبط و ربط امور و بست و کشاد کار نزدیک و دور 20
 کهماکان ایالت مملکت فارس و خطه لار و بندر و سواحل را بحاجی

در حیثرت و خسروان انداخته و از جهات سته ابواب جسد را
مسدود ساخته هرگاه زیاده بر این مکت نماید که اشعه مهر
انور از مطلع خاور جلوه کمر عرصه بروز و سلطان صاحب قران
مملکت روز بر پشت خنک سبک سیر فلک کلدوز برآید اگرچه
۵ بر فراز زمین اسب تیزرو سپهر برین مانند رفتار فرزین بطریق
مختلف در صفا مقطع زمین باطراف تکاپو کند از کید رخ
شطرنج باز زمان رهائی نخواهد یافت و بهجوم فیلتنان سواره
و پیاده چپ و راست پادشاه ملک وجودش مات و چون مرکب
غیرنالم معدوم و بی ثبات خواهد شد مضطر از مشاهده این
۱۰ اوضاع تبارک شیوه جدال و نزاع کشته با معدودی از همراهان
بصوب کرمان منبزم و کربزان گردید دلبران شیرگیر دشمن شکار
و دلاوران عرصه رزم و پیکار مرکب تهور را تا سه چهار فرسخ بنعاقب
انها ابلاغ و جمعی از متابعین و متفقیین او را دستگیر و پیشگاه
حضور اقدس آورده گرفتاران آن مفسده خطاب فاقطعوا ایدیکم
۱۵ وَأَرْجَلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ معرض سیاست در آمدند مرکب جهانکشا
از منزل مزدور کوچ بر کوچ عازم شبراز و در هجده ماه مزدور با
کمال شوکت و اعزاز وارد آن خطه جنت طراز و قریب سه ماه
ساحست آن سرزمین رشک فردوس برین و ازین معدن آن
سلطان صاحب قران با شهر مداین فرین و در مدت توقف شبراز
۲۰ هرچه از مخلفات دولت زندیه از قبیل توپخانه و قورخانه و غیره
بر جا مانده بود حمل و نقل دار السلطنه طهران و ده دوازده نفر

ظلمت شب از بیم سطونش رو بهزجت نهاد و ماه فلک سریر از
تزلزل اشعه انوار سیف و سنانش در وادی بیسراجسامی سراسیمه
بچاه مغرب سرنگون افتاد
شعر

ز پیش طاق رواق سپهر دست سحر ۵
کسست رشته قندیلهای نورانی ۵
نسیم صبح سراسیمه بجه فشاند ۵
بوی پرده شد آن شاهد شبستانی ۵

مؤذن معسکر نصرت اثر بارتقاع آواز الله اکبر لطفعلیخانرا
از دمیدن صبح دولت آن دارای دادگر و تمکن او بر وساده
سلطنت مستحضر و مغنیان راست بیجان دست کاه کار و عمل 10
قضا و قدر نوای این مضمون را بطریق نیشابور خراسان در
پنجگاه از قول مخالفان عراق بزبان بیات عجم کوش زش
ساختند
شعر

بوقت صبح شود همچو روز معلومت ۵
که با که باخته نود در شب دجور ۵
بر لطفعلیخان بعد از ظهور طلوع صبح صادق بحث یقین
پیوست که میرزا فتح الله در آن اقوال کذب و پیهیجوجه خلی
در ارکان اساس اندولت بیوزال راه نیافته و سپاهیان که تا انزمان
در سنگر مشغول کس و قتر بودند بملاحظه روز سیاه و حال تباه
دست از جنک کوتاه و پانی هزجت براه گذاشته از سنگر بیرون 20
میآمدند دانست که نمای نرد قوی شصت روزگار بحریف
آزادی و مهره او آملش را در تخته رنگارنگ کردش زمان شبش

ثابت قدم و بایدار و نغندگیان کشیکچی را بدفاع و جدال ترغیب
و تحریص میفرمودند نزدیک بود که شیراز^{۱۰} اجزای لشکر و سر رشته
نظام سنکر کسسته کرد که از تقدیرات مالک الملک نو الجلال
و مؤیدات اقبال آن خدیو بیهمال میرزا فتح الله اردلانی که از
جمله دولخواهان و اخلاص کییشان لطفعلیخان و در معسکر
نصرت نشان میبود در آن گرمی معرکه کبر و دار چنین تصور
نمود که آن خسرو با وقار در سلك سایر فراریان لشکر فرار و جهت
ابلاغ این مزده خود را بلطفعلیخان رسانیده حقیقت مراتب
مذکور را اظهار و معروض داشت که بنابر اقتضای صلاح دولت
10 سپاه منصور را از نزاع و جدال ممنوع که چون ظلمت لیل بنور
نهار مبتدل گردد همگی اهل سنکر بقیصیابی تقبیل رکاب
مستطاب مستعد و کامیاب خواهند شد لطفعلیخان اینمعنی را
قبول و جنود نصرت خود را بترك کشش و کوشش امر نمود و بعلاوه
آن بعضی از رجال عوام الناس لشکر^{۱۱} که سفاین آملشان در
15 بندر خام طمعی از امتعه^{۱۲} منهدبه سنکریان کسانبار شده بود
جهت آنکه اموال متصرف فیه خود را از بحر حوادث بساحل
عافیت رسانند از سنکر آغاز خروج و انجام کار خصم نپیداخته
منتفرق شدند باین تقریبات گرمی هنگامه کبر و دار از اعتزاز
نسیم صبح صادی فتح و فیروزی آن سلطان صاحب اقتدار بنای
20 دم سردی و بیرونقی نمود مقارن این حال رایست بلندایت سلطان
اقلیم روز یعنی مهر عالم امروز از افق مشرق تشریف بنیاد و سپاه

غازیان خون آشام را با همگی اقوام و اعمام و سایر عوام بیورش اندریای
 بیپایان آتش حصار و حصن کپکشان شان شراره بار مامور و بر قرار
 ساختن مستحفظین کیوان مهابت و تسلایه داران بهرام صلابت
 بحارست سنگر سپهر منانت دامن یلی بر کمر پیرلی استوار و مانند
 ماه آسمان نور چشم از خواب غفلت پوشیده سیار و ثبات قدم ۵
 نظر براه استقبال و از شش جهت مستعد و منتظر دفاع و جدال
 بودند آن سناره سوختن فلک حسرت و ناکامی و سیاه روزان شام
 محنت و بیسراجمی از هر طرف که هجوم آور میشدند از صدمه
 شلیک تفنگ خود را غریق لاجه فنا و گرفتار ورطه رنج و عنا
 میدیدند بالمره دست از جان شسته بیکدفعه جملگی از 10
 یکسمت بان دریای آتش متهاجم و زورق ثبات و قرار مستحفظین را
 متلاطم ساختند هر قدر سنگریان بقطره ریزی دهان تفنگ
 و فروختن نایره جنک باب دخول را بر انجماعت مسدود مینمودند
 سمندروش در بحر آتش غوطه ور گردیده بیخاکشانه داخل سنگر
 شدند انکروه بیبداک مانند شبیر خشمناک از اطراف و جوانب 15
 بر سنگریان حمله ور و آنها را پیش انداخته چون کله غزال
 رم خورده متفرق و در بدر کردند تقریباً نصف سنگرها منتصرف
 و اشهب ترکنازی را تا حوالی شادروان جلال و سادات اجلال
 جولان داده جمعی کشیسر از جنود سواره راه نور طریق قرار
 و برخی مستعد کار پیکار کشند ان کوه و قار پا بر جای پیرلی 20
 و لنکر ثبات و قرار سفینه بحر پیرلی در سراپرده عزت و اقبال

مرد شست شده تمامی اجمال و انقال و همگی نسوان و اطفال را در
 قلعهٔ رشمایجان گذاشته تفنگچی و مستحفظین امین جهت
 محافظت قلعهٔ مزبوره تعیین و نصر الله خان عم خود را مأمور
 بنوقف رشمایجان و عصر روز چهارم با سایر غازیان بعزم شبخون
 ۵ معسکر آن سلطان صاحبفران جریدهٔ و سبای بجانب ابرج
 شتایان گردید شب پانزدهم در هنگامیکه سلطان سریر چهارم
 یعنی مهر عالم افروز نصف مدار قوس الیل را منقطع و بعزم شبخون
 فوج نجوم از دایرهٔ نصف النهار تحت الارض متصرف و بسلام
 مقنطرات الخطا رو بافق شرق صاعد و بدر منیر که بطلابه داری
 10 جنود انجم شب کرد درجات بروج بود کالشمس فی رابعه النهار
 بدایرهٔ وسط السماء رویت متصل شده بسروقت ابراهیم خان
 و سایر مستحفظین کردند رسید دست عبور را بسته و پای مرورا
 شکسته دید از جان گذشتگان بیکدفعه یورش برداشته بیای
 مردی از معراج آن کوه فلك شکوه عروج کردند هر چند بشعله فشانئی
 15 تفنگ و کرم کردن آتش جنگ ایشانرا از عبور منع مینمودند
 سینه را امج سهام حوادث ساخته از دشمن چیره دست قوی روی
 نمینافتند و مانند کوه کرسنه که بر خیل غنم حمله ور کرد در
 میان انجماعت ریختند ابراهیم خان سرکردهٔ آنها زنده دستگیر
 و کردن او عرضهٔ شمشیر و مظهر معنی سرکردگی گردید و بعضی
 20 از انکروه گرفتار و برخی در معرکهٔ کبر و دار قنیل و زخم دار و فوجی
 از راه کوه فرار اختیار نمودند لطفعلیخان وقوع این فتح را دلیل
 افتتاح کار و در نهایت خالص جمعی و استظهار شیدیز شبخونرا
 ابلاغ نمود با چند نفر از خواص در خارج سنکر مکت و عموم

دست از طلب ندارم تا کام من برآید ✽

یا تن رسد بجائان یا جان زتن برآید ✽

بکلی از جان و حیات دست شسته در سعی و کوشش
 کوتاهی نمیکرد و ایلاتیکه در رکاب او بحراسم خدمتگذاری قیام
 داشتند از بدو دولت کریم خان تا انومان که سی سال متجاوز^۵
 بود ریشه تصرف در خاک شیراز فروبرده نسل بعد نسل مالک
 خانه و املاک بسیار و صاحب اوضاع و دولت بی شمار شده بعضی
 از آنها یک دفعه اندوخته سی ساله را از تصرف ایشان انتزاع و با
 عیال و اطفال از شیراز اخراج کرده پیغوله کرد دیار بیسراجمی
 و برخی بنابر تعصب ایلیت و اینکه یقین میدانستند که چنانچه^{۱۰}
 دولت زندیه منقرض شود بر آنها کمال ناخوشی خواهد رسید
 تمامی ملک و خانه و اموال و همگی منسوب و نسوان و اطفال خود را
 که در شیراز بودند قطع نظر و در خدمت لطفعلیخان صحرانورد
 وادی حسرت و ناکامی بوده از صدمات و زحمت روزگار بجان و از
 مشقت سیر کوه بکوه و دیار بدیار باامن رسیده عموماً از حیات^{۱۵}
 و زندگی سیر و از ماضی

شعر

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور ✽

کوشش بیفایده است و سهم بر ابروی کور ✽

تغافل ورزیده بتصور اینکه شاید مره بعد اخروی بر اعدای
 مسلط و مآجداً صاحب خانه و ملک و دولت شوند بقدر قوت^{۲۰}
 بلکه زیاده از آن سعی و کوشش مینمودند لطفعلیخان چون از
 طغیان و توجیه انسیل بیامن بجانب شیراز مطلع گردید روز
 سیزدهم ماه مزبور با کوچ وینه ایلات بالکلیه از زرگان حرکت و روانه

ماه رجب انسال سلطان سیارکن با هزاران زینب و فتر و معاونت
 جنود نامعدود انجم و اختر بانهزام سپاه بهمن و آذر از نهانخانه
 حوت ببیت الشرف حمل خرامید اواخر ماه فرخنده فرجام
 صیام که دو ماه از نوروز فیروز انقضا یافته بود اعلام ظفر فرجام
 ۵ خاقانی از مقر سلطنت و حکمرانی بجانب شیراز شقه کشا و کوس
 قیامت غریب دشمن شکری بلند آوا کشته بعد از ورود موکب
 جهانکشا بخاک فارس در هوبک از منازل که نزول اجلال میفرمودند
 بمراکت قواعد حزم جنود منصور را بساختن سبیه و سنکر مامور
 و بیهمه جهت راه و رسم احتیاط را منظور میداشتند روز چهاردهم
 10 ماه شوال بلوک ابرج چهارده فرسخی شیراز مصوب سرادقت جلال
 و تخیم دلاوران عرصه جدال و محیط معسکر فیروزی اثر را با فراختن
 بزور و حصار متبیین همدوش سپهر یزین و ورود منزل مزبور ابراهیم
 خان دامغانی را با فوجی از تفنگچیان جهت سد طریق عبور
 خصم بسر کردند که مابین ابرج و مائین واقع است تعیین
 15 فرمودند هر چند خورد خرده بین و رأی صکیح متبیین اقتضا
 مینمود که لطفعلیخان بمحض استماع خبر حرکت موکب
 بلند کوکب ان قدر قدرت سپهر اسانس و عزیمت اندر پای لشکر بصوب
 فارس از سبیل بحرای انسیل خونخوار خود را بکوشه و کنار کشد
 لیکن چون طبع غیورش جز بسلطنت روی زمین تن در نمیداد
 20 و جورا با فرمانروائی راغب و بدون سلطنت عدم را طالب و بامر
 بین الامرین خود را رضا نمیکرد ملاحظه مضمون شعر

بلوکات مزبور حمل و نقل غلهٔ سیوزسات و تردد سنکر قصرالدشت
 موقوف و هرور ایام محال تابعه از ید تصرفش بیرون رود
 لطفعلیخان بتصور چنین مطلب توقف قصرالدشت را مقرون بصلاح
 ندانسته در اواخر ماه مزبور شب هنگام از قصرالدشت حرکت
 و بقریهٔ زرغان راجع گردید حاجی ابراهیم چکونکی و قایم مذکور^۵
 بعرض عاکفان عتبهٔ اقبال رسانیده قلع مادهٔ فساد لطفعلیخان را
 از دربار سپهراقتدار پادشاهی مستدعی گردید ارقام قضایانظام
 واحکام قدرشجم بافتخار حاجٔ مشارالیه و سرداران نوی الاحترام
 صادر و مقرر شد که امور شهر و دروازه و بروج و حصار قلعهٔ شیراز را
 حسب الوقایع مضبوط و از روی نهایت حزم و احتیاط بواسطه^{۱۰}
 خودداری مشغول و منتظر وصول موکب جهانکشا باشند که
 ان شاء الله تعالی بعد از نوروز فیروز سلطانی براهنمائی تفویضات
 رتبی و عهده‌رکابی تأییدت سبکائی عنان عزیمت بصوب فارس
 منعطف و اعلای این دولت جاوید مدت را بزایهٔ عدم معتنف
 خواهیم ساخت مامورین بنهج مقرر معمول و در کمال دقت^{۱۵}
 و اهتمام بانسداد راه و رخنهٔ ملک قیام و امور شهر و قلعه را بحدی
 مضبوط نمودند که با وفور منافق بسیار احدی را جرأت
 خیانت نبود چنانچه در عرض مدت توقف لطفعلیخان در
 زرغان دو سه دفعه دولتخواهان او در شیراز با هم سازش نموده
 مؤسس اساس تسخیر شهر گردیده بعضی اوقات هم لطفعلیخان^{۲۰}
 شروحات لازمه در ایون باب باخلاص کیشان خود قلمی و از
 مؤیدات اقبال آن خدیو بیهمال همگی آنها جلوه‌گر عرصهٔ بروز
 و ظهور کشته مرتکبین را تنبیه و سیاست لازم می نمودند در اواخر

معدود قلیل جلوریز بر سر انجماعت نکاورانکیز کشته عنان
 پایداری بالمره از دست آنها بدر رفته بجانب شهر کربیزان
 و لطفعلیخان سهند ترکستاری و خصم افکنیرا بتعاقب انکروه
 کرم جولان شکست فراریان بر قلب سرداران خورده همگی منزلزل
 ۵ و بودی انهم شتافتند غازیان شکسته لطفعلیخان که از اینمعنی
 مطلع گردیدند مراجعت و بکار پیکار مشغول شدند رضا
 قلیخان قاجار با جمعی کثیر گرفتار قید اسار و فوجی غفیر
 ۱۰ قلیل و زخمدار و هرچه نیمجانی سلامت بدر برده بجانب
 شهر فرار کردند لطفعلیخان هنگام شام با نبیل مرام و حصول
 ۱۰ کام بسنگر قصرالدشت صرف زمام نمود حاجی ابراهیم دید که
 چراغ دولت لطفعلیخان در مشکوه خانه روشن کردن بینهایت
 منیر و فروغ کوسب بختش در ذروه آشتنهار بغایت مدیر و سیر
 فلك استقلال و اقتدارش روز بروز زاید منتراید و عفا گم من
 ۱۵ فَمَّا فَلِيلَةً غَلَبَتْ فَمَّا كَثِيرَةً يَأْذِنُ اللَّهُ تَعَالَى در هریک از غزوات
 با عدم استعداد و معدود قلیل بر افواج اکرامواج مستعد کثیر
 غالب میشود چاره را منحصر باین دانست که من بعد از جنگ
 رو برو مختوز و بندابیر دیگر در استیصال امر او کوشش نماید
 بنابراینکه جنس سپهرسات سپاه لطفعلیخان از بلوکات حول
 و حوش قریه زرقان از قبیل بیضا و خفرک و مرودشت و راجرد و کربال
 ۲۰ معسکر او حمل و نقل میبشد مصطفی خانرا بلغازیان ابواجمعی
 او روانه بلوک کربال نمود که بتقریب بودن آنها در آن نواحی از

مشارانیها با جیوش ابواب جمععی خود وارد شیراز و بانفاق مصطفی
 خان و سایر غازیان بقلع و قمع مائه فساد لطفعلیخان قیام نمایند
 مامورین در اوایل ماه جمادی الاخر وارد و از راه ارسنجان و کربل
 داخل شیراز جنت تمثال گردیدند بعد از آسایش سپاه منصور
 و آرایش اسباب دفع دشمن مغرور در اواسط ماه مزبور مصطفی^۵
 خان و جان محمد خان و رضا قلیخان و اخوان حاجی ابراهیم
 و عوم سواره و پیاده غازیان رکابی و شهری و بلوکی بانو پیکانه
 و استعداد تمام و جمعیت وارد حام ملاکلام دامن استیصال خصم را
 بر کمر همت استوار و بعزم محاربه بر مراکب دشمن شکاری سوار
 و از شش جهت بجانب او متهاجم شدند لطفعلیخان^{۱۰} و با تمام
 قشون سواره و پیاده خود از سنکر قصرالدشت حرکت و میانه
 باغات که اراضی پست و بلند ناهموار و جسدان و اشجار بسیار
 مجادله در آن مکان بغایت دشوار بود تلافی فریقین واقع
 و یکدیگر در آویخته شدت بروت هوا و نزول باران بیمنتها باعث
 اطفای گرمی هنگام غزا کشته بتیزدستی افواج بحرامواج انسیل^{۱۵}
 خونخوار پهای ثبات و قرار سپاه لطفعلیخان از جا بدر رفته
 پشت معرکه مصاف و روی بسنکر خود فرار و غازیان جرّار توسن
 بیباکی را از عقب ایشان ایلغار و فراریانرا از قصرالدشت گذرانید
 مراجعت و در سنکر ریخته بتاخت و تاراج اموال آنها مشغول شدند
 لطفعلیخان با فوجی از خواص در خارج معسکر خود ضبط^{۲۰}
 عنان قرار و ملاحظه نمود که جنود دشمن پای از تعاقب کوتاه
 و دست بنهب غنایم سپاه دراز کرده سراعات راه و رسم حزم
 و احتیاط بهیچ وجه منظور و ملاحظه ایشان نیست باهمان

آلات حرب کشوده از صبح تا حوالی ظهر نیران قتال فیما بین
 آنها تیز و یابکدیگر کرمستیز و آویز بوده داد مردی و مردانکی
 میدادند و از هیچیک سرموئی کوتاهی و مساهله نمیشد بحدیکه کار
 محاربه ایشان از تفنگ و سنان و شمشیر بران گذشته بجائی
 ۵ رسید که با کارد و خنجر در هتکام سواری یکدیگر را رنج
 مینمودند و بسیاری از طرفین مجروح و مقتول گشتند آخر الامر
 لطفعلیخان غالب و مصطفی خان شکست فاحش یافته بجانب
 شهر هارب و جمعی کثیر از انجماعت دستگیر شدند لطفعلیخان
 مظفر و کامران بصوب زرگان عطف عنان و بعد از وقوع این فتح
 10 نمایان همگی کوچ و بنه ایلانرا مامور بتوقف قریه زرگان و محافظت
 بروج و حصار و دروازه انرا بعهده فوجی از تفنگچیان و در نهایت
 خطا و رجوعی و اطمینان در اواسط ماه مزبور با تمامی غازیان از
 محل مزبور حرکت و در قریه قصر الدشت یک فرسخی شیراز
 نزول و بانضباط و استحكام امور مشغول و قریه مزبوره را از احداث
 15 حصار و بروج متین با قلعه ذات السروج فلک فرین ساخت و اغلب
 اوقات توسن جلالت را تا حوالی شهر صبارفتار و از قلعه نیز فوجی
 بعزم محاربه و مدافعه ایشان بر مرکب تهور سوار و یابکدیگر کرم
 کارزار و از طرفین جمعی قنیل و زخمیدار میشدند حاجی ابراهیم
 مصطفی خان و جنود ابواجمعی او را که تا آن زمان در خارج
 20 شهر بودند در اصل قلعه شیراز بجائی داده حقیقت مراتب
 مذکور را عرضه داشت پیایه سریر خلافت مصیر پادشاهی و از دربار
 عرش مدار جان محمد خان و رضا قلیخان قاجار با جمعی کثیر
 از سپاه خوخواار بدفع این فتنه ماه ویر ویر قرار گردید که

سیف و سنان آبدار و جمعی کثیر گرفتار قید اسار و معدودی
از آنها بجانب شیراز فرار و طغعلیخان منصور و کامکار مراجعت
محکم اقتدار نمود و بتدریج اغلبی از بلوکات حول و حوش را
مطیع و لوائی اقتدارش بغایت رفیع آواز فتنوحات نمایانش باقطار
ممالک منتشر و از بیم سطونش سرهای کورن کشان در کربیلان 5
خمشوی مستقر و اکثر اوقات کمیت تهور را بناخت و تراج اموال
قوافل و مترو دین شیراز در جولان و شاهین نیز پیروان جلالت را بقصد
صید افکنی و دشمن شکاری تا حوالی شهر در طیران و باین سبب
غله در شیراز عذیم الوجود و کمیاب گردیده بود حاجی ابراهیم
قدغن نمود که از بلوکات جهت اخراجات و علیق الدواب غازیان 10
ابو اجمعی مصطفی خان غله حمل و نقل بشیراز نمایند لطفعلیخان
باین معنی پی برده در شبی که صبح آن حاملین غله داخل
شهر میشدند تا سخت آنها را و جیهه همت ساخته با تمامی
عساکر سواره خود بر مراکب با درختار سوار و اشهب ترکنازی را
بجانب شیراز ایلغار نموده مقارن طلایع صبح صادق که سلطان 15
سیارگان یعنی مهر انور بعزم تازاج خیل انجم و اختر عرصه کینیرا
از ظلمت لیل منور و با تیغ اختنه از کنار افق طرسی ظاهر
و جلوه گر کردید بقافله مزبوره چپاول انداخته تاخت کامل و انهارا
بنات النعش وار متفرق و خط مستقیم بجانب زرگان راجع گردید
مصطفی خان که در خاراج شهر توقف داشت از ورود 20
لطفعلیخان و تاخت قافله مطلع شده با عموم غازیان ابو اجمعی
خود بیک دفعه قانون محاربه ساز و از عقب ایشان اسب انداز
کشنه در یک فرساختی تلافی فریقین واقع و طرفین دست باستعمال

بصبر عاری و برخیزی را مقید سلسله گرفتاری و باقی آنها را بعد از
 اخذ اسب ویزاف مرخص روانه اوطان خود ساخته از کازرون
 بصوب شیراز حرکت و اواخر ماه ربیع الاول انسال وارد جویم
 پنج فرسخی شیراز و چند روز نیز در آنجا توقف نموده مقارن
 ۵ این حال مصطفی خان قاجار با سپاه جرّار از اباده وارد و در
 خارج قلعه شیراز نصب خیمه اعزاز و رفع لوائی میمنت انباز
 نمود بنابراینکه روز بروز ایلات سکنه بملوکات که از ارتفاع لوائی
 افتد ار لطفعلیخان و ورود او بقریه جویم مستحضر میشدند
 فوج کوچ و بنده وارد و کمر خدمتگذاری بر میان میبستند
 10 و قلعه جویم ظرفیت سکنای انفوج کثیرا نداشت قریه زرگان
 پنج فرسخی شیراز را که در سرراه عراق واقع و قلعه او وسیع
 و مضبوط و اطرافش بملوکات معظم متصل بود جهت نزول اختیار
 و در اوایل ماه ربیع الآخر شب هنگام از قریه جویم کوچ و در
 قریه زرگان بار نزول کشود حاجی ابراهیم هادی خان بروجردی
 15 و باقر خان کلداری را با فوجی از غازیان سواره و تفنگچیان پیاده
 تعیین روانه زرگان ساخت که در ظلمت لیل بخیبر خود را بر
 قلب انجماعت زده مخرب بنیان پایداری آنها کردند لطفعلیخان
 از اینمعنی مطلع و با فوجی از غازیان جرّار بر مرکب صبارفتار
 سوار و بر سرراه مامورین ایلغار و شب هنگام مانند بسای ناکهانی
 20 و فضای آسمانی بر سر آنها ریخته باتش فشانسی دهان تفنگ آن
 شب تار نموده روز محشر و از وصول انفوج بجهد و سر بیهنکام
 و بیخیبر سلك جمعیت آنها مستغرق و در بدر گردیده در آن
 معرکه کبر و دار هادی خان بروجردی با چند نفر دیگر مقتول

کازرون و شیخ نصر خان بجانب بندر ابوشهر کریزان کشتند
 بعد از ورود رضاقلیخان بکازرون تمامی تفنگچیان فارسی که
 بسرکردگی رئیس قاسم خان و لطفعلیخان فیروزآبادی متعاقب
 میامدند، وارد کازرون و جمعیت معقوله از تفنگچیان مذکوره
 و کوهمره جات ثلثه کازرون و جمعیت رضاقلیخان کازرونی در آنجا⁵
 منعقد و مجتمع گردید بعد از شکست و فرار رضاقلیخان و سایر
 غازیان لطفعلیخان در بندر مکت نکرده عازم شیراز و ورود حوالی
 کازرون رضاقلیخان شاهیسون و رضاقلیخان کازرونی و سایر مامورین
 باعدت موثر و کثرت غیرمحمصور از کازرون حرکت و فیملین ایشان
 محاربه واقع کشته لطفعلیخان غالب و آنها شکست فاحش¹⁰
 یافته فراری شدند رضاقلیخان کازرونی و علینقی خان ولد
 مشالیه با میر عبد الغفار فشقوهی و جمعی کثیر از انجاعت
 دستگیر و باقی توسن کریزرا بجانب شیراز مهمیز کردند حاجی
 ابراهیم از وقوع مقدمه شکست اضطراب کثی در احوالش راه
 یافته ربیع خان مرودشتی را بمسارعت روانه اباده که مصطفی خانرا¹⁵
 باغازیان ابواجمعی او بشیراز آورد لطفعلیخان وارد کازرون و چند
 روز جهت رتق و فتق بعضی امور در محاکم مزبور توقف و از
 جمله کرفتاران معرکه حرب رضاقلیخان کازرونی و علینقی
 خان ولد او را با میر عبد الغفار بنسایر سلوک و رفتاریکه
 در حین فرار از خارج شهر ورود حوالی کازرون با او کرده²⁰
 بعضی اسبان خاصه او را از دست جلوداران گرفته بودند از نور

تعیین و مقرر کردید که در قلعه مزبوره توقف و چنانچه در قلع
 وقمع ماده فساد لطفعلیخان بسجود او احتیاج شود بمحض
 اعلام حاجی ابراهیم عازم شیراز و در تقدیم خدمت مذکور
 خویکه حاج مشارویه صلاح داند از انقرار معمول دارد از انجا که
 ۵ تمامی ایلات خواهان دولت لطفعلیخان بودند بعد از
 خروج آنها از شیراز و اطلاع بر کماهی احوال و بودن او در
 بندر ریگ برور ایام و هنگام اقتضای فرصت بندریج از محل
 توقف فرار خود را بلطفعلیخان میرسانیده بمراسم خدمتگذاری
 مشغول میشدند حاجی ابراهیم دانست که چنانچه توقف
 10 او در بندر ریگ امتدادی بهمیرساند رفته رفته قوی و لوی
 اقتدارش ارتفاع خواهد یافت رضاقلیخان شاهیسونرا بافوجی از
 غازیان سواری ایلات بدفع او نامزد و مسارعت روانه و متعاقب آنها
 جمعی از تفنگچیان پیاده فارسی را بسرکردگی رئیس قاسم خان
 کوهمره و لطفعلیخان فیروزآبادی مامور و مقرر داشت که در بندر
 15 ابوشهر بیکدیگر ملحق و با جمعیت شیخ نصر خان ابو مهبوبی
 مل از غلظت ماده برهمن اساسش کردند پیش از آنکه
 آنکچیان مذکور وارد بندر ابوشهر و ملحق بانها کردند
 لطفعلیخان با جمعیتی قلیل که از اعراب و ایلات فراهم آورده
 بود مدافعه بیرون آمده رضاقلیخان و شیخ نصر خان هم از
 20 بندر ابوشهر حرکت و در خارج بندر تلاحق واقع و محض تقابل
 فریقین همگی سواران ایلات که همراه رضاقلیخان از شیراز آمده
 بودند سردار را گذاشته فرار و ملحق بمسکر لطفعلیخان شدند
 رضاقلیخان از مشاهده این حال بدون لحظه درنگ بصوب

اوقات تسلط صیدمراد خان حاج مشارالیه وسایر دولتمخواهان
 لطفعلیخان بام مهمت و تیرهمزن اساس صید مراد خان شده اورا
 داخل شهر کردند ایلات مزبور هم جمعیتی کامل و همگی دولخواه
 لطفعلیخان میباشند مبدا از همان قرار فکری بخاطر انها رسد
 تمامی سرکردگان و خوانین و سلاطین دستجات طوایف ایلات را 5
 در شیراز نگاهداشته سسایر توابعین انها را بعد از اخذ اسب
 و براف بالمره باکوچ وینه از شهر اخراج و در بلوکات حول وحوش
 مکان جهت سکناى ایشان تعیین و مضابط همان محل سپردند
 در آن آوان که موکب بلندکوکب خاقان کیتیستان از انتظام
 مهمان انرا بایجان فراغ کامل حاصل و بغیروزی واقیمال رایتافراز توجه 10
 مستقر جلال و در دارالسلطنه طهران نزول اجلال فرموده بودند
 حاجی ابراهیم بتوسط یکی از معتبرین خود حقیقت حال
 و کیفیت خدمتگذاری خود را بدربار عرش مدار شاهی عرض واز
 موقف اعلی رقم و خلعت ایالت الکای فارس و کوهکبلویه و بنادر
 و سواحل و خطه لار باسم حاج مشارالیه صادر و قلع ماده فساد 15
 لطفعلیخان بعهده اهتمام او مقدر و دو نفر از معتمدین سرکار
 شاهی جهت ضبط اموال و اساس لطفعلیخان که در شیراز بود
 تعیین و بالمره بتصرف اولیای دولت قاهره در آمد حسب
 الاستدعای حاج مشارالیه مصطفی خان قاجار که در رکاب
 نواب مستطاب جهانبانی در اصفهان میبود باوجودی از جیوش 20
 بحر خروش بقلعه اباده که راس الحکومت مملکت فارس و عراق است

ستعداد معدودی قلیل وانها در نهایت آراستگی جمعی کثیر
 بودند تاب مقاومت نیاورده فرار وانها توسن تعاقبوا بجانب
 ایشان ایلغار نموده بحدی کار بسر فراریان تنگ گردید که بعضی
 از انها بنایر غلبه تشویش از اسبان سواری خویش پیاده گشته
 ۵ و خود را بکوه که پناه درماندگان وادی حیرانپست کشیده از
 شر انجماعت نجات یافتند چند راس از اسبان خاصه لطفعلیخان
 که هر یک با اشقر نیز تنگ فلک قرین و از رایص سبک و شمال وصبا
 سبقت گزین از دست انها گرفته بکازرون نود رضا قلیخان
 بردند حقا که

شعر

چو شاهین باز مانند از پربدن
 ز کناجشکش ضرر باید کشیدن

بعد هزار مشقت و زحمت خود را بندر ابوشهر رسانیده
 شیخ نصر خان ابو مہیری طریق موافقت و انقیاد را مسدود
 و باب مخالفت و عناد گشود و بر خلاف دفعه سابق با او سلوک
 ۱۵ نمود لطفعلیخان چون در بندر ابوشهر بار دخول نیافت لاعلاج
 بجانب بندر ریگ شتافت و از امیر علیخان زعابی حاکم بندر
 مسزور استعانت نموده مشارالیه از باب اطاعت و فرمانبرداری اورا
 داخل بندر ریگ ساخت و کمر خدمتگذاری بر میان بسته
 باسنتجماع جیوش و جنود و انعقاد ملازمتانیکه مابین او بود
 ۲۰ میبرد اخت حاجی ابراهیم ملاحظه نمود که لطفعلیخان در
 بندر ریگ بار نزول گشوده در مقام خود سازی و امیر علیخان هم
 معاونت او مشغول است و مساوی ده دوازده هزار خانه و ایلات
 در قلعه شیراز مستعد میباشد بنصورت اینکه شاید بخویکه در

بیکدفعه متخلخل و زیاده بر دو روز حفظ صورت خود نکرد
 روز سیم که چهارم ماه مزبور بود سلب ماسکه فرار و لطفعلیخانرا
 بر جا گذاشته چهلکی بجانب شهر فرار چنانکه سوای ده دوازده
 نفر از شاطر و جلودار و مهتر و چابکسوار که در شیراز خانه
 و منسوبی نداشتند احدی نزد او باقی نمانده بفرقه داخل شهر^۵
 شدند لطفعلیخان که صورت حال را در مرات تقدیر سپاسی
 و قضای آسمانی بقبیحترین وجهی دید ناچار باهمان معدود قلیل
 بسمت بنادر کریزان کریدید عبد الرحیم خان و محمد علیخان
 و میرزا محمد ولد حاجی ابراهیم و سایر متابعین آنها با تفنگچیان
 شیرازی و فارسی و باقی متفقین ایشان از عمال و ضابطان بلوکات^{۱۰}
 فارس و هرکس که در آن هنگامه کبر و دار فرصت فرار نیافته بود
 انشب در سبزم مکث نموده اموال و اسباب لطفعلیخان و سایر
 اهل اردو و هر قدر ممکن حمل و نقل میبود غارت و علی انصباح با
 جمعیت و استعداد تمام سازم شیراز و در پنجم ماه مزبور وارد
 ان شهر جنت طراز گردیدند بعد از آنکه وقوع واقعه مزبوره در^{۱۵}
 قمشه معروض رآی عقده کشای نواب جهانمائی کریدید جمعی از
 معتمدین امین را جهت ضبط خیام و اموال باقی مانده انجماعت
 تعیین و روانه سبزم فرموده تمامی اموال مزبوره حیضه ضبط انسراک
 بیرون آمد لطفعلیخان چون از خارج قلعه شیراز بصوب بنادر
 فراری کریدید در حین عبور از حوالی قصبه کازرون رضا قلچان^{۲۰}
 حاکم آنجا از عدم استعداد و فرار او و ورودش باین نواحی مطلع
 شده فوجی از کسان خود را بر سر راه فراریان تعیین نمود که آنها را
 دستگیر نمایند مامورین بایشان برخورد بنابر اینکه فراریان با عدم

وَنَلَمَّ وَاَرَادَ قَرِيبَةً دَشْتَنَكْ بَلُوكْ اَبِرَجْ چهارده فرسخی شیراز و در انجا
 مشخص کردید که قبل از وقوع مقدمهٔ سمیرم حاجی ابراهیم
 در گرفتن پروردارخان و محمد علیخان سبقت جسته امور شهر
 و دروازه و بروج را حسب المواقف مضبوط و برادران خود را از اینمعنی
 ۵ اخبار و بعد از وصول این خبر آنها در معسکر او بصدور این
 مفسده ارتکاب ورزیده اند باین جهت اختلال کلی در
 احوالش راه یافته محاصرهٔ شیراز مصمم و با جمعیت تمام واردحام
 ملاکلام روز دویسم ماه محرم سنه ۱۲۰۹ در خارج قلعهٔ شیراز نزول
 و بتعین سببه و سنک و تهیهٔ اسباب محاصره مشغول و از صوت
 10 شلیک زنبورک و غلغلۀ کثرت واردحام حلقه کوب باب انتقام وصیت
 استعداد و اقتدار خود را بکوش مخالفین رسانید ورود لطفعلیخان
 باجمعیت وافر در خارج شهر منشای اضطراب و وحشت حاجی
 ابراهیم شده بتمامی عظمای و سرکردگان سپاه او اعلام نمود که
 چنانچه از معاونت و اتفاق لطفعلیخان دست برداشته و از
 15 شیراز شوند مشمول امن و امان و مورد عواطف بیپایان و الا باعث
 ناخوشی و برطرفی کسان و منسوبان ایشان خواهد بود و چون
 خانه و منسوبان همگی آنها در شیراز بود همگی از استماع این
 کلام زورق وجود منسوبان خویش را در چهارموجهٔ طوفان حوادث
 دوچار اطفال و نسوان خود را در قید اسار مخالفین گرفتار دیده
 20 تمامی را دل در بر مانند مایعی در شبکهٔ اضطراب و از غلبهٔ خوف
 و هراس و ناتمامی ترکیب اجسام مختلفه الطباع ان فرقهٔ حق ناشناس

مطلع و در شب بیست و هفتم محمد علیخان برادر حاجّ مشار انبه
 جمعی از متفقین خود را مخبر و باواز تفنك آواز مخالفت خود را
 بکوش لطفعلیخان رسانیده برهمزن آسایش شدند از خروش
 عدل و برقی دهان تفنك و قطره ریزی سحاب بلا در آن شب
 نیریزنك غلغلّه روز محشر و آشوب فزع اکبر بدیدید و مظهر آثار ۵
 یَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السَّجِلِ کردید تمامی خلق اردو بهم
 در آویخته دست تعدی بنهب و غارت اموال یکدیگر دراز کردند
 بعضی که از موافقین برادران حاجی ابراهیم و از کیفیت امور مستحضر
 بودند بدور آنها مجتمع و برخی که از این مفسده بیخبر و مطلع
 نبودند که این برهم خوردگی چیست و سبب و نوله و آشوب 10
 کیست بمحافظت خود قیام و بعد از اطلاع بر حقیقت حال
 بالمره بنده و اسبابرا گذاشته متفرق شدند لطفعلیخان بعد از
 ملاحظه این داستان پس از لمحّه خودداری بامعدودی از
 خواصّ که ملازم رکاب و از فیض حضور بهره یاب بودند جریده
 و سیای هریک بر مرکبی سوار و بجانب شیراز ایلغار و چنین 15
 میدانست که هنوز امری که مانع دخول او باشد در شیراز
 اتفاق نیفتاده و برخوردار خان قلعدرا مضبوط نگذاشته است
 و بلا مانع داخل شهر و از مرتکبین انتقام خواهد کشید در کمال
 مسارعت عازم شیراز و در عرض راه فوج فوج از غازیان متفرقه
 ایلات و سایر عملجات حتی شتران زنبورک خانه و نقاره خانه وارد 20
 و ملحق باو گشته جمعیتی کامل منعقد و صبح روز بیست

امری نمیتواند شد از قرار سفر کرمان حاج مشارالیه را بایالت فارس
بر قرار و مأمور بتوقف شیراز نمود بنابر عدم اطمینان باوصف
مراتب مذکور با اینها نیز متقاعد نشده در حین حرکت از
خارج شهر و مرخص ساختن حاجی ابراهیم میرزا محمد ولد
۵ اکبر اورا مأمور بسفر و ملازم رکاب ساخت ظهور اینمعنی باعث
مزید توجّش حاج مشارالیه شده عدم اطمینان لطفعلی خانرا
در مادّه خود صریح دانسته از وسوسه شیطان و توقعات نفسانی
یقین کرد که بعد از مراجعت از این سفر بدفع او مصمم
خواهد شد قدری تفنگچی از کسبه شهر و رعایای بلوک فراهم
10 آورده صبح روز بیست و پنجم ماه مذکور که نه روز بعد از
رفتن لطفعلیخان بود بمعاونت محمدحسین خان برادر کهنتر
خود و تفنگچیان مذکور بدون وقوع جدال و نزاع و صدور تلاش
و دفاع دروازه و بیروج و حصار شهر و قلعه ارکرا از تصرف آنها انتزاع
و حرّ دورا دستگیر ساخته دروب دروازه شهررا مسدود و صیبت
15 طغیان و مخالفت خودرا بلندآوازه نمود جزایرچیان قلعه را بنوازشات
منوافره و تبدیلات متکافره فریب و با سایر متفقین و خدمتگذاران
همنشین و عریک از غازیان ایلات و غیره که از در موافقت در
آمدند بعد از حصول خاسطه جمعی بجوایز و انعامات کوناگون
بهورمند و هر کس که سر از رشته انقیاد پیچیده کردن آنها را
20 اسیر حلقه کمند و همکی را از حلیه یسراق عساری و در زاویه
محس متواری ساخته حقیقت حالرا باخوان و ولد خود که در
معسکر لطفعلیخان بودند اعلام و عصر روز بیست و ششم فرستاده
حاجی ابراهیم وارد سمیرم و آنها را از چگونگی مراتب مذکور

و از باجیان و دار المیز و کیلان مزید عثت شده تصور نمودند که
 این سلطان صاحب عزم و دستان معرکه رزم که بر اکثری از
 بلاد ایران مسلط و نافذ فرمان شده است از مملکت فارس
 دست بردار نخواهد بود و آخر الامر بقهر و غلبه بر این ولایت
 مستولی خواهد شد و جمیع خاک این معموره از لطامات سیل 5
 حوادث بباد فنا خواهد رفت ب فکر تدبیر کار خود افتاده در
 تحریب اساس دولت لطفعلیخان یکی بام مهاد و بداستان
 گردیده جمعی از غازیان ایلات را که صاحب جمعیت و استعداد
 و با نیا آمیزشی داشتند در این مدعا شریک ساخته منتظر هنگام
 فرصت میبودند با وجود اینکه لطفعلی خان از حاجی ابراهیم 10
 و اکثری از عمال فارس اطمینان کامل نداشت و خود را صاحب
 عقل و رأی و تدبیر میانکاشت نهایت از آنجا که قلم تقدیر بر
 انقراض دولت زندیه جاری شده بود بمصادف

چون قضا برون کند از چرخ سر

عافلان کردند جمله کور و کور 15

در حین عزیمت سفر اصفهان از شدت استیلا غرور
 تصور نمود که چون برخوردار خان و محمد علیخان زند
 در شیراز و دروازه و حصار و بروج شهر و قلعه ارک در ید
 تنصرف ایشان و هر یک جمعی کثیر از جزایر چیان قلعه
 و سایر غازیان ایلات و غیره در تحت اختیار خود دارند 20
 و برادران حاجی ابراهیم با جمیع تفنگچیان شیرازی و سایر
 صاحبان و عمال فارس و تفنگچیان بلوکی در رکاب مستطاب
 میباشند حاجی ابراهیم بدون معاون و دستیاری در شیراز مصدر

نفایح و عناد سرمرودی کوتاهی و مساهله اتفاق نمیافتاد. حدیکه
 برخوردارخان حاجی ابراهیم را خیانت خودسری و استبداد
 منسوب و باز سال نوشتجات متواتره و ابلاغ پیغامات متواتره نجف
 خان برادر خود را که از جمله ملتزمان رکاب لطفعلیخان بود
 ۵ از اینمعنی اخبار و اعلام داشت که حاجی ابراهیم با بعضی از
 عمال فارس در جزو سازش و بنای مخالفت دارد نجف خان هم
 مضامین نوشتجات برخوردار خان را که بتواتر و توالی باو میرسید
 معروض عتبه اجلال و او را از چگونگی ان مطلع میساخت
 اگرچه لطفعلی خان ظاهراً از قبول اینمعنی کمال تخاصی و انکار
 ۱۰ مینمود لیکن باطناً از حاجی ابراهیم و اشخاصی که با او از
 موافقت و دوستی دم میزدند سوءظنی بهمی‌رسانید و در اوقات
 توقف کرمان بعضی اموری که خلاف توقع و منافی خواهش او بود
 بظهور رسید و بالاخره بی نیل مقصود مراجعت بشیراز نمود باین
 تقریمات تغیر کلی در احوالش راه یافته بعد از معاودت از
 ۱۵ کرمان ورق حسن سلوک را برگردانیده باقابطه عمال بلکه عموم
 ارباب رجوعی که داشت بنای سخت گیری و ستیزه رازی
 گذاشت حاجی ابراهیم و اتباع او بنابر وقوع مراتب مذکور و تفتن
 نجف خان و برخوردار خان بشدت متوحش و باقی عمال و اهالی
 فارس از ملاحظه تغیر سلوک او بغایت متنفر ظهور این امور
 ۲۰ بیشتر سبب غلظت ماده و از طرفین اسباب وحشت و نفرت آمده
 کشته استقلال و اقتدار ان خدیو نامدار در صفحه عراق

و برهم خوردگی اساس سلطنت او را علت کردید خلاصه اینکلام
 آنکه چون لطفعلیخان در اوقات حیات جعفرخان که بایالت
 فارس سرافرازی داشت در مراسم انصاف و رعیت پروری یکنانه و در
 لوازم عاجز نوازی و مروت فرزانه بود بعد از وقوع مقدمه قتل
 جعفرخان و تسلط صید مرادخان حاجی ابراهیم شیرازی بابعضی^۵
 از هواخواهان فارسی و ایلات همدانستان و در انهدام اساس
 صید مرادخان و استنقلال لطفعلیخان نهایت کوشش و اهتمام نموده
 از قراریکه مجملی از آن نکاشته خامه بیان کردید برهمین
 اساس صید مراد خان شده لطفعلی خان بدون نزاع و جدال
 جالس سریر عزت و اجلال گردید و اهالی فارس عموماً از خورد و بزرگ^{۱۰}
 بنابر تصور سلوک اوقات ماضی بالتطوع والترغبه بسلطنت او راضی
 و نقد جانوا فدویان در راه او میبایختند تا هنگامیکه روانه سفر
 کرمان شد همین شیوه را مرعی و در کمال رأفت و التفات با عموم
 اهالی فارس رفتار و آنها نیز از روی نهایت ارادت و اخلاص او را
 خدمتگذار میبودند بعد از آنکه ساحت کرمان مضرب سزادقت^{۱۵}
 عز و شان گردید برخوردار خان چون خود را از طایفه زند
 و منسوب لطفعلیخان و وارث سریر حکمرانی و واجب الاحترام
 میدانست از جانب حاجی ابراهیم متوقع توقیر و تعظیم و حاج
 مشارالیه بنابر اقتدار منصب ایالت و اختیار جمیع امور شهر
 ولایت و استنقلال بیاحت و نهایت باینمعنی تن در نداده^{۲۰}
 بهیچوجه نسبت باو تمکین و احترامی منظور نمیداشت باین
 تقریب فیما بین آنها نیران عداوت و ناخوشی مشتعل و علی الدوام
 باخلال امر یکدیگر مشتغل و از جانب هیچیک در شرایط و لوازم

بنوقف شهر را در تحت اختیار او مقرر و در اوایل ماه ذیالحجه
 انسال که واسط فصل تابستان بود با نهایت شوکت و جلال از
 شیراز حرکت و در خارج شهر نصب شادروان اجلال نموده چند
 روز جهت ناگهانی بعضی امور در آنجا مکت و بعد از انضباط
 ۵ واستحکام جمیع مهمان عبد الرحیم خان و محمد علیخان برادران
 حاجی ابراهیم را با اغلبی از ضابطان و عمل فارس ملازم رکاب
 و در هفدهم ماه مزبور از راه کامفیروز روانه صوب منظور گردید چون
 چمن کندان که معسکر نواب جهانمائی و مقر اقامه اعلام
 ظفر فرجام کشورستانی بود قلعه و مامی که باعث استظهار سپاه
 10 و زمان هجوم خیل حوادث را پناه باشد موجود نبود آن امیر
 صاحب عزم بنابر ملاحظه رویه حزم و حصول اطمینان کردن
 معرکه رزم در حین ورود لطفعلیخان بمنزل خسرو شیرین از چمن
 مزبور کوچ و قلعه قمشه را مأمین عافیت و مایه توکل غازیان ساخته
 در خارج قلعه نصب خیم قرار و رفع لوائ اقتدار کرده مستعد
 15 و منتظر میبود که چنانچه لطفعلیخان عزیمت انصرفت نماید
 بمقابلہ پردازند لطفعلیخان وارد سمرقند و در آنجا مطلع گردید که
 موکب بلند کوکب نواب جهانمائی از چمن کندان حرکت و در
 خارج قلعه قمشه منزل اجلال فرموده اند دو سه روز در منزل
 مزبور مکت که بعد از تحقیق و اطلاع کامل بر حقیقت احوال
 20 خصم و اقتضای قواعد طریقه حزم هرگاه صرفه و صلاح حال مقتضی
 بود بکار قمشه نپرداخته از راه لنجانان عازم اصفهان کرد و الا
 روانه قمشه و محاربه اقدام نماید که طغیان حاجی ابراهیم در
 شیراز و برادرانش در سمرقند انقضای دولت زندیه را جهت

شوکت و جلال خاجسته اختر برج سعادت و اقبال نتیجه خاندان
 سلاطین با عز و شان بابا خان برادرزاده خود را با فوجی از غازیان
 نصرت نشان محافظت صفحہ عراق و اصفهان مامور بنوقف
 چمن کندمان و روانہ انسامان فرموده در اواسط فصل بهار
 رایت افراز توجہ بجانب ان دیار کردیدند از آنجا که باقتضای ۵
 تقدیرات ازلی و مشیت مالمک الملک در بسوی ایسام دولت سلسلہ
 زندیہ منقضی و میامن تأییدات الهی و نتایج اقبال بیروزال حضرت
 ظل الهی بر انقراض ان دولت مقتضی بود لطفعلیخان ان حضرترا
 دور و مامورین چمن کندمانرا در جنب جلالت خود مقهور تصور
 نمود بمقاد ۱۰ بیت

چو تیره شود مرد را روزگار

چه آن کند کش نیاید بکار

بعزیمت سفر اصفهان و تسخیر ان ولایت بهشت نشان
 مصمم و تمامی تفنگچیان بلوکاترا احصار و ملاحظہ سان لشکر
 و انعقاد سلسلہ جمعیت عسکر و نھیہ مایحتاج اسباب سفر ۱۵
 اشتغال و بعد از اجتماع تفنگچیان و تجدید اوضاع غازیان
 بنهیج قرارداد سفر کرمان ایالت مملکت فارس و نظم و نسق مهم
 شهر و بلوکاترا بدست اهتمام حاجی ابراهیم شیرازی و امور
 بروج و حصار و جزایر چیان مستحفظ قلعدرا بعهدہ برخوردار خان
 زند و ضبط و ربط استحفاظ ارك و درپ دولت سرارا بمحمد ۲۰
 علیخان زند ایشک اقلسی باشی محول و غازیان ایلات مامور

دوات بدکتر برودتش دهن کشاید رطوبت در کامش خشک شود
نزول برف و باران ^{۱۴} سر رشته طاقست و قرار را از دست داده علی
الاتصال آسیای چرخ روی از هجوم بحر عالم علوی بر فرق
ساکنان عالم سفلی آب میریخت و پیرویزن سحاب از تلاطم رون
فلک بر ساحت زمین برف میبیکشت

زبس ابر و برف اندر آن پهن دشت ^{۱۵}

نو کفتی فلک ده زمین کشت هشت ^{۱۶}

و فور برف و باران علاوه شدت سرما شده بحدیکه طرق و شوارع
مالامال برف و راه آمد و شد قوافل و مترددین بالمره بر طرف طریق
19 وصول آذوقه بکلی مسدود و قنات آذوقه مزید علت کثرت سرما
و برف گردیده اکثری از دواب اهل اردو بسبب عدم علوفه معرض
تلف در آمده نزدیک شد که تمام مهمل عسکر از کف اقتدار
و سر رشته نظام عسکر از دست اختیار خارج شود لطفعلیخان
ناچار از مشاهده ایس حال در عین اشتداد چله زمستان
15 و هنگام نزول برف و باران از خارج قلعه کرمان بجانب شیراز عطف
عنان و در عرض راه جمعی تغنکچیان پیاده لشکر از فرط سرما
و شدت برف و عدم اوضاع بر طرف گردیدند بصد هزار امر و زحمت
و مشقت در اواسط ماه جمادی الاول وارد شیراز گردید چون
منظور نظر مرجع اثر و مکنون خاطر معدلت کسندر ان خدیو
20 نامدار و خسرو کامکار یعنی نیر روزافروز دولت سلسله قاجاریه
ایس بود که بعد از نوروز فیروز سلطانی جهت قلع مده فساد
سرکشان و ناظمی امور انریایجان عنان عزیمت بانصوب معطوف
فرماید غره ناصیه جهاندار و غره باصره شهریاری یکنانه کوهر درج

میباشد که موکب بلند کوکب از سیرجان تجاوز ننموده عنان
 عزیمت بجانب شیراز معطوف فرماید از ورود ایشان مشخص
 کردید که سید ابو الحسن خان دست توسل بذیل تحقّق زده
 از اهالی کرمان اشخاص غیر مطمئن را گرفته محبوس و امور
 خود را حسب الوقایع مضبوط و مستعد قلعه داری گردیده ۵
 لطفعلیخان مستدعیات او را قبول نکرده از کران کوچ بر کوچ
 روانه کرمان و در اوایل قوس که عین شدّت پروت هوا بود وارد
 آن دیار و یک فرسخی قلعه سمت غربی را جهت نزول اختیار و در
 آن مکان نصب لوای قرار و شهر کرمان را محصور جنود انجمسدار
 و تنویر قلعه کوپ بر حصن آنها بسته برق شعله آن تعبیه ۱۰
 آتش فشانرا بر خرمن وجود ساکنین شهر شرانگیز و رعد بلارا
 بر فرق آن جماعت صاعقه ریز میساختند از صدمات متواتره
 و تدبیرات متوافقه خللی در ارکان اساس ثبات و پایداری آنها
 بپا نرسیده از اهالی بلوکات تابعه کرمان هر کس از در اضاعت
 و انقیاد در آمده وارد حضور میشدند بنوازشات شامله بهره مند ۱۵
 و هر کس که باب فرمانداری بسته در فیض یابی حضور تغلّل
 میورزیدند مورد تاخت و تاز و بندامت و خسارت قرین و دمساز
 میشدند چنانکه اکثری از اماکن آن نواحی بالمره پایمال حوادث
 و معرض انهدام بیرون آمد مدت سی چهل روز در خارج قلعه
 کرمان توقف و روز بروز پروت هوا اشتداد پذیرفته فرط سرما جدی ۲۰
 رسید که اگر قلم و صفش آغاز مانند فی بر خویش لرزد و اگر

وعریضهٔ صراحت آمیز مبنی بر اظهار انقیاد و فرمانبرداری و اطاعت و اخلاص شعاری ارسال و متعهد تقدیم خدمات دیوانی و مستندعی فسخ عزیمت رایات کشورستانی گردید و در اوقات توقف خارج شهر فرستادگان مذکور را رخصت انصراف ارزانی و بمشار الیه ۵ اعلام فرمود که انحراف از جادهٔ مقصود مادام سعادت اندوژی او بعینهٔ مسعود مکن و همیشه نخواهد بود ان شاء الله تعالی در این ایام از خارج شهر حرکت و منزل بمنزل عازم ان صوب خواهیم گردید لیکن قبل از وصول موکب مسعود بسامان کرمان در هریک از منازل عرض راه که ان سید سعادت همراه وارد حضور 10 و بنای امور کرمان را بر وجه دلخواه گذاشته عقد موافقت و خدمتگذار را منعقد نماید از همان منزل عنان عزیمت بجانب شیراز معطوف خواهیم داشت فرستادگان را بمسارعت روانه و متعاقب آنها بغاصلهٔ چهار پنج روز بانویخانه و استعداد تمام طریق مقصد را مسیر اشهب صرصر خرام و غبار ساخت غبارا کحل 15 دیدهٔ کیوان و بهرام ساخته بدورود منزل نصرت آباد سیرجان یک نفر از معتبرین خود را روانه کرمان و ارسال شروحات نباتی و ابلاغ پیغامات بیانی سید ابو الحسن خان را براه اطاعت و انقیاد هدایت و ارشاد نمود و دو روز جهت آسایش دواب غازیان در ان مکان مکث و روز سیم بصوب مقصد عازم گردید در منزل 20 کران فرستادهٔ مذکور با یک نفر از کسان سید ابو الحسن خان وارد و عریضهٔ سید مشار الیه را بنظر رسانیده مستدعی شده بود که از فیض یابی حضور او را معاف داشته لیکن برادر خود را با پیشکشهای کران روانه و متقبل دادن مالیات و تقدیم خدمات

کرمان و مطیع ساختن سید ابو الحسن خان کهکی حاکم انجا
 و جماعت سیستانی و افغان سکنه ان نواحی کریمان کبر ضمیرش
 کشته در اواسط فصل خریف که آغاز بروت هوا و زمان سکون
 زاویه کاشانه و سرا و بهیج وجه حرکت سفر و لشکر کشیرا زینده
 و خوش نما نبود اسم بیستمای ایالت مملکت فارسا نامزد خسروخان ۵
 برادر کهنر خود کرده بنابر اینکه مشارالیه بسنّ صدی و در
 دبستان تمیز و شعور مشغول حرف شماری کلمات سطور صفایح
 اوراق اجزای حکایف روزگار و رقم نکاری مداد خطوط ملون سواد
 و بیاض لواج لیل و نهار معرّا از راه و رسم علوم نیک و بد سپاه
 و رعیت و ممرا از درس و مشق فنون خیر و شر شهر و ولایت بود 10
 حاجی ابراهیم شیرازی کلانتر الکای فارسا بمنصب نیابت
 ایالت مملکت مزبور سر بلند و رتق و تنق مهمام شهر و بلوکاترا بکف
 کفایت او مرجوع و امور دروازه و بروج و حصار قلعه شیرازا بعده
 اهتمام بر خوردار خان برادر نجف خان زند محول و جزایر چیان
 مستحفظ بروج و حصار قلعه را در تحت لوائی اختیار او مقرر 15
 و محافظت ارك و خدام حرم محترمها بمحمد علیخان زند ایشک
 اقای باشی موقوف و در اوایل ماه صفر سنه ۱۲۰۵ رفع لوائی
 سعادت انتساب و در خارج شهر نصب خیام انجم اوتاد مجرّه طناب
 و چند روز جهت تنظیم و تنقیح بعضی امور و انعامی کار جنود
 منصور در خارج شهر توقف و چون از آوازه طغیان و توجه 20
 سیل بی امان بجانب کرمان زورق وجود سید ابو الحسن خان
 متلاطم و خیرول لشکر هراس بر مالک طبعش متهاجم شده بود
 چند نفر از معتموبین خود را بایشک شهای لایق روانه شیراز

و فرّ از سنکر هزار محرك رايت عقاب پيكر و در يك فرسخي
 شهر بجانب غربی نصب قوايم خيمه و خراکه و قباب سرادقات عزّ
 و جاه قريبن قبه مهر و ماه گردید مدت سی چهل روز ان مکان
 فیروزی نشان مهبط فیوضات اله و مضرب اوتاد سریر و بارگاه و مقرّ
 ۵ حکمرانی ان قدر قدرت ستاره سپاه میبود چون بر وفق اراده
 و مشیت واجب الوجود اکبر و اقتضای حکمت حاکم قضا و قدر
 و اثر گردش انجم و اختر تسخیر مملکت فارس در این سال میسر
 و مقدر نبود بعد از انقضای مجلس شیلان عید اضحی که
 اوایل میزان و هنگام اعتدال هوا بود در اواسط ماه ذیالحجه از
 ۱۰ خارج قلعه شیراز محرك لوی نصرت طراز و عنان عزیمت بمستنقرّ
 شوکت و اعزاز معطوف و سایه توجّه بر سر طهرانیان انداختند
 و فصل زمستان در طهران انقضا یافته در اواسط موسم بهار بانظام
 مهمام صفحۀ اذربایجان عازم ان دیار و در اوایل میزان بصوب طهران
 عطف عنان فرمودند لطفعلیخان ۱۱ زمستانرا در شیراز منقصی
 ۱۵ نموده بعد از نوروز فیروز بتصوّر اینکه شاید از قرار سال قبل
 موکب بلند کوکب سلطانی بعزم مملکت کیری و کشورستانی عنان
 توجّه بجانب فارس معطوف سازد غامی تفنگچیان بلوکانرا احصار
 و بهمه جهت مستعد و منتظر میبود که چنانچه رایات
 نصرت علامات عازم فارس شود بمقابله پردازد بعد از انکه محقق
 ۲۰ و مشخص گردید که ان اختر برج فحامت و اجلال از اذربایجان
 مراجعت بمستنقرّ جلال و عزیمت سمت فارس منظور نظر سعادت اشتغال
 نخواهد بود و از اجتماع لشکر و انعقاد عسکر و نظام سایر
 ملزومات دیگر کمال استعداد در خود ملاحظه نمود هوس تسخیر

انعقاد جمعیت بسیار و تهیه ملزومات کارزار در اواسط ماه ذیقلعه
 با عساکر موافق که عدت آنها بیست و چهار پنج هزار نفر از
 غازیان سواره و تفنگچیان پیاده میشد در کمال زیب و فر و بهمعنائی
 قضا و قدر بعزم کرم کردن هنگامه غزا از قلعه شیراز تحریک
 لسوا و اعلام ظفر فرجام آن تأیید یافته ملک علام ۴ بجانب شیراز ۵
 شقه کشا و در سه فرسخی قلعه صفوف جدال آراسته کشته از
 جانبین نفیر نای زرین و صفیر کوس روئین منزلت چرخ هفتمین
 و متخلخل ادیم زمین کردید طنطنه پروازی پلنگ صولتان
 کوه پردی و لوله انداز صحرای رزم شده بعد از تقارب فتنین و حملات
 زهر شکاف طرفین بخت از لشکریان شهری روی بر تافته و از دشمن 10
 چیره دست قوی شکست یافته همگی از طریق انهرام بجانب
 شهر شتافته دلبران خصم افکن غضنفر و دلاوران صف شکن
 ظفر اثر توسن تعاقب تا قریب قلعه همدوش باد صمصام جمعی از
 سواران و تفنگچیان پیاده آن جماعت بالمره دستگیر و اسیر
 سر پنجه تقدیر کشته تفنگچیان را بکلی از حلیه لباس و یراق 15
 عاری و مرخص ساخته هر یک را روانه اوطان خود نمودند آن روز
 تمامی اطراف شهر لکد کوب سم سمند دلبران معرکه جدال
 و جولانگاه کمیت هشتبران عرصه قتال و عصر تنگ مراجعت
 مستقر جلال فرمودند لطفعلیخان از شش جهت مستعد
 قلعه داری و بتدارک اسباب محاصره پرداخته آن وساده آرای 20
 سلطنت محصور نمودن قلعه را وجهه همت ساخته با هزاران زیب

متخصص بودند بدست آورده حاجی علیقلیخان حسب
 الاستعدادی بعضی از دولخواهان مشمول عفو وامن وصید
 مرادخان را با برادران واقوام او عَمَرَه لِلنَّظَرِینِ از نور بصر محروم
 وبعد از جلالت مصدوقه و لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَیْوةً شیرین کام
 5 و مورد حیات تازه و سرور بی اندازه کشته همکیرا بادیده نابینا روانه
 دیار فنا ساخت و بآن نظام مهم مملکت میپرداخت که در خلال
 این حال موکب بلند کوکب اقا محمد خان بعزم تنسیخ مملکت
 فارس از مقر حکمرانی تحریک لوائی آسمان ماس کرده بدیده حرکت
 اعلام ظفر فرجام سلطانی و کوکبه توجّه رایات نصرت علامات
 10 کشورستانی رعاب افکن ساخت احوال عموم اهالی فارس کشته
 لطفعلیخان مشغول تهیه انعقاد لشکر و تدارک اسباب عسکر
 و مستعد مجادله ان داور نیک اختر شده در مدتی قلیل جمعی
 کثیر از غازیان رکابی و تفنگچیان فارسی در نهایت استعداد
 و آراستگی مجتمع نموده در اوایل ماه شوال ان خسرو بلند اقبال
 15 در قریه هزار بیضا شش فرسخی شیراز خلد مثال نصب شادروان
 اجلال و رفع قباب بارگاه خورشید مثال و مدت سی چهل روز ان
 محل سعادت اتصال مطلع انوار بیضا و مرجع ساکنان توده غربا
 و تخیم کردن عرصه هجرا و هر روزه ساخت جمیع ان نواحی تا
 حوالی شهر مدار ماهیچه لوائی آسمان سا و مسیر اشهب دلیوران
 20 معرکه لغا و لطفعلیخان در قلعه شیراز مشغول اجتماع اسباب
 مقابله سپاه نصرت پیمیشوا و مجادله شیران پیشه غزا و بعد از

و بنعم شیراز حرکت و در خارج بندر ابوشهر نصب خیام اقامت
 کرده صید مراد خان جمعی کثیر از غازیان را با تدارک و استعداد
 لازمه بسپرداری شاه مراد خان برادر خود بدفع او تعیین و روانه
 بندر ابوشهر نمود بعد از ورود بمنزل دالکی من محسّات دشتستان
 که لطفعلیخان در قریهٔ برازجان نزول و بعد فیما بین آنها زیاده بر ۵
 شش هفت فرسخ نبود علی همت خان کلیائی و بعضی از
 سرکردگان که در اخلاص امور صید مراد خان با حاجی ابراهیم
 شیرازی و سایر دولتمخواهان شیراز سازش و قرارداد کرده بودند
 سردار را دستگیر و نزد لطفعلیخان برده شاه مراد خان معروض
 تیغ انتقام و سرکردگان بهره‌یاب جوانیز و انعام و باستظهار تمام بجانب 10
 شیراز صرف زمام و درود قصبهٔ کازرون صبح روز دهم ماه شعبان
 برادران حاجی ابراهیم شیرازی و جمعی دیگر از هواخواهان با آواز
 تَفَنک ترجمهٔ آیهٔ اَنَا مِنَ الْمَاجِرِ مِیْنِ مُنْتَقِمُونَ را بکوش صید مراد
 خان و اتباع او اظهار و آغاز طغیان خود و وقوع مقدمهٔ مزبور
 و افتدار و ورود لطفعلیخان را بآنها اخبار و مشارالیه با اقوام و متابعین 15
 در ارك تحصن اختیار و عصر روز یازدهم ماه مذکور لطفعلیخان وارد
 شیراز جنت آفتاب و در وسادهٔ سروری قرار و استقرار یافت در بیان
 وقایع امور لطفعلیخان و خاتمهٔ کار او همگی اکابر و اعظم و ضابطان
 و عمال الکای فارس بانطوع و الرغبه سلطنت او را قبول و از روی
 صدق نیت و خلوص عقیدت بمواسم خدمتگذاری مشغول شدند 20
 و بفاصلهٔ دو سه روز صید مراد خان و اتباع او را که در قلعهٔ ارك

شیراز و بلوکات هرچه خواهان دولت او بودند از روی صدق
 عقیدت و خلوص نیت کمر خدمتگذاری را بر میان بستند
 و آنچه دولت خواه جعفرخان و از او روگردان بودند ناچار بر وجه
 نفاق و اضطرار طوق اطاعت و انقیاد را بکردن استوار کردند
 ۵ لطفعلیخان وارد بندر ابوشهر و از شیخ ناصر خان ابومهری
 حاکم انجا استعانت و استمداد نموده مشارالیه بنابر عصمت
 فطری بار کران قبول این مطلب را بدوش و از اعاب ان نواحی
 اجتماع جنود و جیوش و متعهد انتزاع ملک موروثی او از ید
 متصرفین و کشیدن انتقام قتل جعفرخان از مرتکبین گردید
 ۱۰ و در باب اختلال و اغتشاش امور صیدمراد خان شروحات لازمه
 بعموم دولت خواهان و اخلاص کیشان خود که در شیراز بودند
 قلمی و آنها نیز در جزو اشخاصی را که مصدر بعضی امور
 میدانستند با خود بدادستان و در اخلاص امر او نهایت کوشش
 مینمودند مقارن این حال سفینه وجود شیخ ناصرخان از لطافات
 ۱۵ امواج بحر پیر آشوب حیات قریب رنج و غما و زورق عمرش از
 صدمات چهار موج طوفان ممات غریق لجه فنا و در حالت
 ارتحال بشیخ نصر خان ولسد اکبر خود بجهت ایفای شروط
 و عهدیکه با لطفعلیخان کرده بود تاکیدات بلیغه و سفارشات لازمه
 نموده شیخ نصر خان م در اجرای وصایای والد مغفور مساعی
 ۲۰ جمیله بعرصه ظهور رسانیده در عرض مدت دو سه ماه جمعیتی
 کامل از اعراب دموغ و بنی هاجر و حیات داود و غیره منعقد

وینجام ماه ربیع الثانی از برج ارك مانند بلای آسمانی
 بر سر او ریختند هر چند باوجود شدت اثر سم و ناخوشی
 احوال با آنها از در محاربه بیرون آمده شاه مرادخان
 برادر صید مراد خانرا بضرب شمشیر مجروح ساخت لیکن
 مصداق (ع) 5

پشه چوپر شد بزند پیلرا ۵

محبوسین که هشت نه نفر میشدند بپیأت مجموعی
 هاجوم آور واورا از پا درآورده کوسفندوار سرشرا جدا کردند هنگام
 طلوعه نیز جهانتاب که ترك تبع بند صبح سر بریده خودرا از
 کنار افق طرسی ظاهر نمود سر اورا از برج عزت و شرف ارك در 10
 میدان ذلت و هبوط کوی لعب طفلان ساخته نوبت سروربر
 بنام صیدمراد خان بلندآوا کردند وبارسال نوشتجات همگی
 خواندین و سرکردگان جنود ابواجمعی لطفعلیخانرا از وقوع این
 واقعه اخبار و مقرّر شد که اورا دستگیر و روانه شیراز گردانند
 در شب چهارشنبه غره جمادی الاول نوشتجات صیدمراد خان 15
 بودیان واصل و لطفعلیخان نیز از این معنی اطلاع حاصل و چهار
 ساعت از شب گذشته با پنج شش نفر از خواص بر مرکب
 بدرختار سوار و بجانب بندر ابوشهر فرار و تمامی خلق اردو بهم
 برآمده اموال و اسباب لطفعلیخان و یکدیگررا تاراج و متفرق گردیده
 بعضی تغنکچیان بلوکی روانه اوطان و برخی که خانه و منسوبان 20
 آنها در شیراز بودند وارد نزد صید مراد خان و کل اکابر و اعظم

نصب خیم قرار کرده اهالی کله‌دار و بندر مزبور بالکلیه با اموال
 و اسباب بسفایین توسل بسته جزیره شعیب که در وسط دریا
 واقع است کمریزان کشتند لطفعلیخان چکونکی را جعفر خان
 عرض که بعد از وصول جواب و حصول اذن باانتظام مهم صفاحه
 ۵ جروانات عازم آن صوب شود که از وقوع مقدمه قتل جعفرخان
 انقلاب کلی در معسکیش حادث و تفرق سلك جمعیت و فرار او را
 باعث گردید بیان این کلام آن که چون مدت تقید حاجی
 علی قلی خسان و صید مرادخسان و برادران و اقوام او امتدادی
 کامل بهم رسانید همگی از زجر و محنت حبس بجان واز مشقت
 10 و زحمت قید بامان آمده مدتی بود که در فکر تدبیر استخلاص
 خود افتاده بتوسل چند نفر از غلام بچکان بایک نفر خادمان
 حرم که از جمله اموال ضبطی صید مرادخان و در سلك خدام
 آن سرکار منسلک شده بود در جزو سازش و قرارداد کرده بودند
 که در شبی از شبها غلام بچکان مزبور آنها را از سلسله قید
 15 رهایی داده براهنمائی خدمه مذکوره بر سر جعفر خان رفته او را
 مقتول سازند و بنابر وجود لطفعلیخان در شیراز جرأت این معنی
 نکرده هنگام فرصتی بدست ایشان نمی افتاد تا در این اوقات
 که لطفعلیخان را دور و دشمن را کمزور ملاحظه نمودند مهیای
 دفع جعفرخان شده خدمه مزبوره دو سه دفعه او را مسموم
 20 و چون اثر سم بر مزاجش مستولی و ناخوشی احوالش بسرحد
 اشتداد رسید محبوسین را خبر و در شب پنجشنبه بیست

جعفرخان بر حرکت آن سید بی‌امان شب‌هنکام سمند کریزرا
 بجانب شیراز روان و در اواخر شهر صفر وارد آن حصن سپهر بنیان
 کردید نظر باینکه در سال قبل که لطفعلیخانرا بنسخیر خطّه
 لار مامور نمود بعضی از اهالی بندر و کلدار و کرمسیرات حوالی
 آنجا در مقام اعانت و امداد و دادن نصیر خسان بر آمده در
 خدمتگذاری تکاهل ورزیده و محمد علیخان اسلاملو که بجهت
 بردن تفنگچیان کلدار و سناسیر و سیورغان خطّه لار مامور گشته
 در محالّ مزبور از ضرب کلوله اهالی آنجا مقتول شده بود بعد
 از مراجعت از اصفهان که ابتدای فصل شتا و آغاز یزوت هوا
 و سفر کرمسیرا اقتضا بود بانتهام سو احوال آن جماعت مصمّم 10
 و لطفعلیخانرا باجمعی کثیر از غازیان سواره و پیاده بننبيه و تادیب
 آنها تعیین و در اوایل ماه ربیع الاول از راه فیروزآباد روانه صوب
 مقصد گردید اهالی کلدار از بیم آن دریای خوځوار بانمرّه
 باکوچ و بنه و اموال و اسباب خود بجانب بندر عسلویه فرار و سفاین
 بسیار در کنار دریا بلنکسر قرار استوار نموده مستعد و منتظر 15
 گشتند که چنانچه لطفعلیخان عزیمت آن سمت نماید بعنایت
 الطاف خدای غفور و هدایت فاضلای سفاین مذکور خودرا
 بساحل نجات آن بحر پر شور رسانند لطفعلیخان از گردنه
 فاریاب که راهیست بس صعب المسالك جدّۀ عبورش چون
 چشم بحیلان تنك و پای اشهب اندیشه از تصور پست و بلند 20
 آن لنك بود بصعوبت و مشقّت بسیار عبور و در بندر عسلویه

میاورند جعفر خان مذکور بود بنابر سُو سلوک اعمال ماضی
 وَهَمَادُ فَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ بِمَحْضٍ وَرَدَن اَوْ عَرْضَه
 شمشیر سیاست کردید و بعد از نزول بمنزل قشّه نصر الله خان
 پیرایه پوش خلعت عفو و امان و مورد تفقّدات بیپایان و مشمول
 5 عنایات بیکران شده رضاقلیخان شاهپیسونرا با فوجی از جیوش
 بحر خروش مقدمه لجیش لشکر پیر طیش ساخته روانه مهیار
 و مقرّر نمود که دو روز در منزل مزبور توقف و صبح روز سیم که
 موکب مسعود از قشّه حرکت و عازم مهیار میکرد او ۳ از
 مهیار حرکت روانه اصفهان شود که چنانچه علیقلیخان بعزم
 10 محاربه از اصفهان بیرون آید تا وصول رایت بلندآیت مروحه جنبان
 نیران جدال گردد علیقلیخان چون از وقوع مقدمه قشّه
 و شکست نصر الله خان و کرفتاری او با سایر غازیان مطلع گردید
 تاب مقاومت نیاورده از اصفهان بصوب طهران فرار نمود جعفر خان
 دو روز در قشّه مکث و بعد از استماع خبر فرار علیقلیخان
 15 نصر الله خانرا روانه شیراز و سایر کرفتارانرا مرخص ساخته در کمال
 خفاطرحمعی و اطمینان روانه اصفهان و سعادت آبادرا محلّ نزول
 غازیان و آن سلطان ذیشان بجهت اطلاع بر حقیقت آن فوراً با
 معدودی از دلاوران که ملتزم آستان ملایک پاسبان و هائله رکاب
 آن بدر تابان بودند مراکب محرّانورد کوه تسانرا بصوب اصفهان
 20 سبک عنان و محض ورود رایت بلندآیت بکاشان و توقف

lin. 2. cf. sur. ۴ 91. lin. 6. لشکر: deest in A. lin. 6. A
 et M hic et alibi مهیار.

بیرون آیند تا وصول موکب سایر مبارزین از روی حزم هنگامه
 کبر و دارا کرم و الا از حقیقت حال آنها خبری معلوم و بعرض
 رسانند مأمورین مانند بلای ناکهان بجانب قشّه روان و مقارن
 طبیعه صبح قریب بقلعه ضبط عنان قرار و نظمات امواج ان
 سیل خروخوار ساکنین قلعه را از خواب غفلت بیدار نصر الله^۵
 خان باغاریان ابواجمعی خود سراسیمه بر مرکب مجادله سوار و از
 قلعه بیرون آمده مستعد کار پیکار شدند دلیران که منتظر
 این مطلب بودند همگی جلوریز بر قلب ان جماعت تکاورانکیز
 کشتند عنان پایداری از دست آنها بدر رفته پشت معرکه
 جنک و روی بقلعه کسریان و غازیان بیرونی سهند تهورا در عقب^{۱۰}
 آنها سبک عنان ساختند مستحفظین قلعه باب دخول را بر فرازان
 مسدود و از بروج و حصار بانداختن تفنگ کارا بر ایشان تنک
 کرده از جانبین راه فرار بر ان جماعت بسته گردید بعضی از
 آنها عرصه شمشیر و نصر الله خان را با عوم غازیان ابواجمعی او
 بانمره دستگیر کرده بانیل مرام و حصول کام بجانب اسفرجان^{۱۵}
 صرف زمام نمودند صبح ان روز جعفر خان با نهایت شوکت
 و شان از منزل اسفرجان عازم قمشه و از وسط راه تاوصول بمقصد
 فوج فوج از جنود منصور وارد و همریک سرورنده صید خود را
 معروض پیشگاه حضور و بهر باب جوایز و انعام موفور میشدند
 نظر باینکه در سال قبل که جعفرخان از اصفهان مراجعت^{۲۰}
 بشیراز مینمود در حین عبور از حوالی قمشه جعفرخان حاکم
 انجا باب اطاعت بسته بشلیک تفنگ اظهار نافرمانی کرده و از
 جمله کرفتاران معرکه حرب که در عرض راه پیشگاه حضور

مذکوره صرف زمام و در اواسط ماه مزبور وارد شیراز فردوس نظام
 گردید چون باقتضای مشیت مالک الملک ورود و تسخیر مملکت
 فارس جهت آن خدیو عدالت آمود موقوف بوقت دیگر بود
 انسال مشهد امّ النبی مظهر قباب بارگاه بیضا قیاس و مصرب
 ۵ سرحدات کیوان مماس و سه چهار ماه ساخت جمیع نواحی آن
 محالّ حتی بلوکات حوالی شیراز مسیر اشهب کردن کردن فرساز
 و جولانگاه ابلق دلبران ظفرانماز و در اواخر ماه ذی القعدة بفروری
 و اقبال رایت افراز توجه مستقرّ جلال گشتند و جهت محافظت
 سامان فارس و عراق علیقلیخان قاجار برادر آن شهیار با جمعی
 10 از غازیان جرّار در اصفهان و نصر الله خان قراقرز با فوجی از
 جنود مسعود در قلعه قمشه مأمور بتوقف شده موکب جهانکشا
 عازم دار السلطنه طهران گردید جعفر خان باوجود اینکه از
 ثبات و استحکام عزم آن جناب مرّة بعد اُخری تجربه اندوز شده
 بود بعد از وصول موکب جهانکشا بطهران و مرخص ساختن
 15 غازیان و رفتن آنها بخانه و اوطان مصداق صدق اتساق منّ جَرَب
 الْمَجَرَّبَ حَلَّتْ بِهِ الْبَئْدَامَةُ را فراموش و استرکاب جند و جیوش
 کرده در اواسط ماه محرم سنه ۱۲۱۳ لطفعلیخان را در شیراز گذاشته
 عازم اصفهان و در حین نزول بمنزل اسفرجان پنج فرسخی نشه
 محمد خان زند برادر خود را با فوجی از غازیان بقراول تعیین
 20 و مقرر داشت که برسم منقلای محاذات قلعه قمشه را جلوه گاه
 خیول سپاه منصور سازد چنانچه ساکنین قلعه از در جدال

خان نزد اعراب بنادر لار رفته از آنها استمداد و عبد الله خان
 روانه قلعه طارم که جمعیت محال سבעه مستعد و آماده داشته
 بعد از ورود لطفعلیخان خطه لار هریک با جمعیت خود از
 سمتی آمده برهمن اساسش کردند لطفعلیخان در یک فرساختی
 قلعه لار نصب خیمام قرار و رفع لوای افتدادر کرده مدت سه 5
 چهار ماه قلعه را محصور نمود و محمد خان و عبد الله خان بنهج
 قرار داد هریک جمعیتی کامل منعقد و از جانبین مدافعه پیش
 آمده لطفعلیخان دو فرج از افواج قاهره را از طرفین بسر راه ایشان
 تعیین و سلك جمعیت آنها را متفرق نموده جمعی کثیر از آن
 طایفه گرفتار و برخی مرحله پیمای وادی فرار شدند محمد خان 10
 و عبد الله خان بیکدیگر ملحق و بجانب کرمان گریزان گشتند
 محمد علیخان و سایر محصورین بنابر وقوع این واقعات از اعانت
 آنها بکلی مأیوس و از در استیمنان در آمده قلعه را سپردند
 لطفعلیخان حقیقت حال را عرض و از موقف اعلی مقرر شد که
 قلعه را منهدم و اموال آنها را ضبط و کوچ و کسان و منسوبان محمد 15
 خان و عبد الله خان و بعضی از متفقین ایشان را کوچانیده
 روانه شیراز نماید لطفعلیخان حسب المقرر معمول و بنابر اینکه
 در این اوان موکب بلند کوکب اقا محمد خان از مقر سلطنت
 سعادت آغاز بعزم تسخیر شیراز محرك رایست نصرت طراز گردید
 لطفعلیخان بعد از انتظام خطه لار و انضباط و استحکام آن دیار 20
 با همگی کلانتران و عمال محال مزبور در اوایل ماه صیام از خطه

جعفر خانرا مهیج ماده خشم و کین شده بود، باین جهت
 لشکر خوف و هراس بر سلطان ممالک طبعش غالب و از همان
 معرکه حرب که از دشمن روی بر تافت طریق مخالفت را طالب
 و با تفنگچیان ابواجمعی خود بجانب خطه لار هارب گردید
 ۵ جعفر خان بعد از ورود بشیراز او را احصار و مشاز انیه باقامه
 معاذیر چند در ورود تعلل مینمود این معنی دامن زن آتش
 غضب جعفرخان شده در اواخر فصل خریف که دم سردی
 هوا اقتضای سفر کرمسیر میکرد لطفعلیخان وند خود را با فوجی
 کثیر از غازیان سواره و تفنگچیان پیاده بتساخیر خطه لار
 10 و تنبیه اشرازان دیار مامور و در اواسط شهر صفی بانداریک واستعداد
 بیحد و مر در کمال زیب و فر محرق راییت عقاب پیکر و از راه فسا
 و داراب عازم آن بوم ویر گردید محمدخان و عبد الله خان
 و لدان نصیر خان بمناات قلعه لار که از حصنهای حصین روزگار
 و بهترین قلاع اکثر بلاد و امصار محل وقوعش بر فراز کوهی رفیع
 15 مستحکم و جاّه آن منحصراً بیک راه باریک بر پیچ و خم دست
 تسلط بیگانه از دامن رفعتش کوتاه و ساکنینش از عموم حوادث
 زمان در پناه بودند مغرور گشته همگی کسان و منسوبان خود
 و عموم خلق لار را در قلعه سکنا و آسای تخصیص را بهمه جهت
 آماده و مهیا ساخته بعد از انضباط و استحکام جمیع امور و تعیین
 20 مستحفظ و تفنگچی بیروج و حصار قلعه مزبور محمد علیخان
 بنی عم خود را بمحارسست قلعه و سکنة آن مامور نموده محمد

فیمابین تیز وبا یکدیگر گرم‌سنیز و آبیز اخرا لامر سنکریان در
 جنب جلالت ایشان خود را مغلوب و تاب مقاومت را مسلوب
 یافته سنکرا خالی و چنگ کسریز مدحوق مستحفظین سنکر دیگر
 شدند تفنکچیان طبسی بیای جرأت داخل سنکر ایشان وبا
 ساکنان سنکر ثانی شیوه سنکریان اول را آغاز و باب ضرب و حرب را 5
 از شش جهت بر روی آنها باز آنها ۴ رفتار سنکریان سابقرا
 پیش گرفته بعد از ساعتی خودداری از صدمه قطره‌ریزی ابر
 مطیر تفنک فزاری و راه‌نورد وادی مدالت و خواری کشند
 و همچنین تا شکست پیاده سنکریان بقلب سواران خورده
 تفنکچیان طبسی که متعاقب آنها از سنکر بسنکر میامدند 10
 بسروقت ایشان رسیده از شلیک تفنک روز روشنرا بچشم آنها
 چون شب تار و ابر بلارا بر سر ایشان صاعقه‌بار ساختند نظام
 قرار از پا و زمام اختیار از دست آن جماعت بدر رفته پشت
 معرکه حرب و روی بوادی حرب نهاده بجانب ابرقوه شتافتند
 جعفرخان ناچار از مشاهده این حال بسنکر ابرقوه عطف عنان 15
 و جهت اجتماع لشکر و انتظام عسکر چند روز در آن مکان
 توقف و از آنجا عازم شیراز و در اواسط ماه محرم سنه ۱۲۰۲ داخل
 آن بلده جنت‌طراز گردید چون محارست یکی از سنکرهای
 خارج قلعه یزد بعهدۀ اهتمام محمد خان ولد نصیر خان لاری
 که از جمله معتبرین آن سرکار و معظم خوانین نامدار و تفنکچیان 20
 لاری و غیره مستحفظین سنکر مزبور در تحت لوای اختیار او
 مقرّر و مشار السیه در تخلیه سنکر بر همکنان سبقت‌گزین
 و فی الحقیقه سبب شکست و فرار سایر مبارزین و ظهور این حرکت

جعفرخان قبول این مطلب نکرده مذکور ساخت که مادامیکه
تقی خان خود وارد حضور نشود دست بردار از این مدعا
نخواهم بود فرستادگان مذکور مراجعت و چگونگی را حالی نموده
تقی خان از میر محمد خان طبسی که در مضامیر دلیری
5 و جلالت کوی سبقت از همکنان رفته در مراتب جوهر و مردانگی
مشهور و غیبی اینان در هر باب مراسم دوستی و اتحاد منظور
بود استمداد و مشارالیه سلسله جمعیت را انعقاد داده جمعی
کثیر از تفنگچیان قدرانداز بینظیر فراهم آورده عازم یزد
و جعفر خان که از این معنی مطلع و از ورود تقی خان یاس
10 کلی حاصل نمود بنده و اعروفت را در سنکر ابرقوه گذاشته عبد
الرحیم خان شیرازی را با فوجی از غازیان مامور بنوقف و خود
با سایر عساکر جرّار هریک بر مرکب بادقنار سوار و بجانب
دارالعباده یزد ایلغار تقی خان بانتظار ورود میر محمد خان
طبسی دست توسّل بذیل محض زده جعفر خان باغات
15 و عبارات اطراف قلعه را سنکر و محافظت هریک فوجی از
تفنگچیان مقرر و دو روز ساخت آن سرزمین جولانگاه یلارن
کزیل و مسیر اشتهب دلیران عرصه کین عصر روز سیم میر
محمد خان وارد و داخل قلعه شده انشب زاویه کزیل بستر
استراحت و علی الصبح دامن استیصال خصم را بر کمر همت
20 استوار و از شلیک تفنگ صیت تهور خود را بکوش اجتماعت اظهار
و نهنگ آسمان در بحر جدال از اطراف متهاجم و لنکر زور قرار
ایشانرا از صدمه قطرات ابر آتشبار بلا متلاطم و بسنکر نخستین
یورش برده آنها نیز قدم ثبات استوار و تايك ساعت نیران قتال

بهبهان و فصل زمستان در انجا انقضا یافته بعضی از سرکشان
 آن ناحیه را تابع و در اوایل فصل ربیع عنان عزیمت را بجانب
 شیراز راجع و در اواسط ماه جمادی الاول وارد آن بلده
 خلد میانی گردید نظر باینکه صید مراد خان در مقدمه شکست
 همدان و بعد از آن مصدر بعضی حرکات که منافعی رویه⁵
 اخلاص کیشی بود شده جعفر خان از او اطمینان کامل نداشت
 و مشار الیه را صاحب داعیه میانکاشت در اواخر شهر رجب
 صید مراد خان را بایرادان واقوام او گرفته تمامی اموال آنها را
 ضبط و در محبس مذلت و زبونی پهلونشین حاجی علیقلیخان
 کازرونی ساخت و چون مدتی بود که تسخیر دارالعباده یزد¹⁰
 و مطیع ساختن تقی خان حاکم انجا مرکوز ضمیرش بود در
 این اوان هوس حصول این مطلب دامن گیر خاطرش گشته با
 دبدبه شیری و کوبه جهانگیری در اواخر شهر ذیقعده¹⁵ انسال
 از شیراز حرکت و در خارج شهر نصب سراقات جلال کرده بعد
 از وصول بدار السعاده ابرقوه در انجا مکت و بارسال ارقام و ابلاغ¹⁵
 پیغام تقی خانرا باطاعت و انقیاد ارشاد و در ورود ابرقوه و فیض یابی
 حضور خود او را قرین کامرانی و استسعاد نموده تقی خان چند
 نفر از علما و فضلا و قضات و اشراف و معتمربین و عمال دارالعباده یزد را
 با پیشکشهای لایق ارسال و متقبل دادن مالیات و تقدیم
 خدمات و فرستادن یک نفر از ولدان و یکی از زوجات شده در²⁰
 باب ورود خود متمسک بمعاذیر منعده و محاذیر متنوعه گردید

و توسط امنای دولت جعفرخان اطفای نایره خشم او نشد.
روانه کازرون و مقارن این حال خبر حرکت موکب بلند کوکب
اقا محمد خان از طهران نیز مزید علت شده بتصور این که
هرگاه در اصفهان مکث نماید ورود حاجی علیقلخان بکازرون
5 باعث اختلال امر فارس خواهد بود در اواسط شهر جمادی
الثانی عنان عزیمت بجانب شیراز معطوف و در اواخر ماه مذکور با
کوکبه و آئین تمام وارد آن شهر میمنت فرجام کردید اولاً بارسال
از قلم ملاطفت آمیز و ابلاغ پیغام استمالت انکیز حاجی علیقلخانرا
بشیراز احضار مشارالیه از این معنی نهایت تحشیش و انکار
10 نموده ثانیاً جمعی از معتبرین را بهمراهی چند نفر از فضلاء
و علما با رقم امان روانه کازرون و لطفعلیخان ولد خود را با فوجی
از غازیان متعاقب ایشان روان و مقرر داشت که در خارج شهر
توقف و مستعد بوده چنانچه مشارالیه باتفاق مامورین وارد
شود فیها و الا با عساکر ابوالجمعی خود بکازرون رفته بقهر و غلبه
15 قلاده اطاعت و انقیاد بکردن او گذاشته خواهی نخواهی
بشیرازش آورد حاجی علیقلخان از ورود آنها و تعییین لطفعلی
خان جز فرمان برداری چاره ندیده بعد از اخذ شرط و عهد
و حصول خاطر جمعی باتفاق مامورین در اواخر شهر شعبان وارد
شیراز و بنابر اینکه جعفرخان قسم یاد نموده بود که اذیت
20 و اضطرابی با او نرساند در هفتم ماه رمضان او را گرفته در برج ارك
محبوس نمود و فصل تموز آن سال را در شیراز بسر برده اواخر فصل
خریف که ابتدای برودت هوا و سفر کرمسیر را اقتضا بود در
اوایل ماه سفر سنه ۱۲۰۱ جهت انتظام صفحه عربستان عازم

از جنود بننویه آن مردود مأمور ساخته فیمابین ایشان مجادله
 واقع و محمد حسین خان شکست یافته با سواران خود جندق
 فرار و تفنگچیان خراسانی که پیاده بودند از بیم شمشیر آبدار
 در یکی از قلعات آن نواحی تحصن اختیار حاجی علیقلخان
 آنها را بنویسد بخشش و امان قرین خاطر جمعی و اطمینان و متعهد⁵
 گردید که نخواهم گذاشت احدی متعرض مال و حال شما شود
 همگی در نهایت امیدواری با اتفاق مشار الیه وارد اصفهان
 و حاجی علیقلخان باستظهار تمام در مقام شفاعت کرفتاران
 برآمده جعفر خان از قبول آن تخاصی و مقرر داشت که همگی
 آنها را از حلیه تفنگ و بیراق عاری و مقید سلسله کرفتاری سازند¹⁰
 هر چند حاج مشار الیه در این باب اصرار و معروض داشت
 که چون مصدر این خدمت نمایان و از جانب آن حضرت کمال
 اطمینان میبود با ایشان شرط و عهد نموده سوگند یاد و در
 نهایت خاطر جمعی مرحله پیمای وادی انقیاد ساخته مخالفت
 شرط و عهد و سوگند از طریقه انصاف و معدلت دور و منافی¹⁵
 رضای مالک الملک غفور خواهد بود نقد ملتزمش نقش پذیرای
 دارالضرب قبول نشد این معنی بر طبعش کران آمده از روی
 طرح و خشم بمنزل مراجعت و بعزیمت صوب فارس مصمم گشته
 تفنگچیان فارس را ابواجمعی او و بنابر اینکه مدتی بود برچمت
 و مشقت سفر کرفتار و معاودت اوطان شایق وی اختیار بودند²⁰
 همگی با او موافقت کرده مراجعت فارس عازم شدند از سعی

ضمیمه‌اش ان بود که بعد از فراغ از تکمیل تدارک پیاده و سوار
در اواسط فصل بهار مجدداً عازم آن دیار واز بسرق شمشیر
صایقدهار خرمین سوز هستی اشرار گردد که صدور حرکت نافع‌نجا
حاجی علیقلیخان کازرونی جعفر خانرا از حصول مطلب مانع
5 و عنان عزیمتش را بجانب شیراز راجع ساخت تفصیل این اجمال
آنکه محمد حسین خان عرب عامری که بنیزمغزی و کم‌ظرفی
مشهور و در قلعه جندق که اطرافش از آب و آبادی دور و متناهی
و استحکام آن مغرور بود سکنا داشت در اوانیکه اقا محمد خان
در قلعه طهران جالس سریر شوکت و اقتدار و جعفرخان در
10 اصفهان با تمام کار باقر خان کرفتار و اسمعیل خان در صفحه
عراق بمخالفت جعفرخان ثابت و پایدار بود میدانرا خالی و آیامرا
هرج و مرج تصور نموده چگونگی را بمیر محمدخان طبعی که
ریاست و سروری را شایق و فیما بین ایشان الفت و دوستی سابق
بود اظهار واز او استمداد و متعهد تقدیم و تحسین بعضی امور
15 شده میر محمد خان هم بنابر عدم استحضار از راه و رسم آن دیار
بتعهدات و نوشنجات او قریب اطمینان و استظهار و پانصد نفر از
تفنگچیان خراسانی بسرکردگی دو نفر از اقوام خود روانه جندق
کرده محمد حسین خان عرب تفنگچیان مذکور را با جمعیت
خود متفق و با از جامده حساب بیرون گذاشته وارد اردستان
20 و کوپسا و نائین من محال کاشان و اصفهان گردیده باب تعدی
و بحساب باز و دست تظاول بمال و حلال رعایا دراز کرد در حینی
که جعفرخان از همدان شکست یافته باصفهان مراجعت نمود
بر حقیقت مراتب مذکور مطلع و حاجی علیقلیخانرا با فوجی

مضرب سرادقات سپهرمانند بود خبر ورود جعفرخان بقصبه
 مزبوره رعاباکن قلوب سپاه و باعث تفريق سلك جمعيت ان
 همراه شده تمامی قشونش متفرق فوجی ملحق بمسگر
 جعفرخان و باقی بصوب اماکن و اوطان کریزان اسمعیل خان ناچار
 بامعدودی بسمت کروس و اردلان شتایان جعفر خان منزل منزل 5
 وارد همدان گردید اسمعیل خان بعد از فرار از همدان بکروس
 رفته محمد حسین خان ولد محمد امین خان کروسی را در
 مخالفت و مجادله جعفرخان با خود همدانستان و جمعیت طایفه
 کروس را منعقد ساخته روانه اردلان و خسرو خان اردلان را نیز
 در این موافق شریک و همچنین علیخان خیمه و طایفه قراکوزلو 10
 سکنه ان نواحی که از جعفرخان روگردان بودند در این باب
 تحریک و در عرض چند روز جمعیتی کامل از طوایف مذکور
 فراهم آورده بانفاق خسروخان اردلان و محمد حسین خان کروسی
 و علیخان خیمه بعزم محاربه عازم همدان جعفرخان و باتوپخانه
 واستعداد تمام مدافعه ایشان بیرون رفته در صحرای مشهور بهبهار 15
 دو فرسخی همدان مجادله واقع و از هنگام چاشت الی دو ساعت
 از شب گذشته نیران قتال فیما بین اشتغال داشت بالاخره
 جعفرخان مغلوب گردیده اکثری از تفنگچیان پیاده او دستگیر
 و جمیع بنه و اسباب و توپخانه را گذاشته مراجعت باصفهان
 و در دوازدهم ماه جمادی الاول که قریب بنوروز بود وارد ان بلده 20
 جنتینیان و بنجدید اوضاع غازیان اشتغال ورزیده مکنون

چند نفر از معتمدان جعفرخان که با مششار الیه و در جزو
 جعفرخانرا از کیفیت احوال او مستکصر واکاه میساختند مقتول
 و صییت مخالفت واستبدادرا بلندآوا ساختند از بیروجره بصوب
 قلعه و حرکت و در همدان متوقف گردید صید مراد خان و سایر
 ۵ مأمورین محاصره باقرخان محیط قلعه را احاطه و هر روزه بهمیش
 بردن سبیه و سنکر و کندن نقب کار را بر قلعه کبان تنک و بقطره و نیز
 ابر مطیر توپ و خمپاره روز روشنرا بر آنها چون شسام ظلمانی
 تیرزنک میساختند ایام محاصره قریب چهار ماه امتداد یافت
 تا در اوایل شهر صفر سنه ۱۲۰۰ که بکلی از وصول اعانت و امداد
 ۱۰ مأیوس شدند جمعی مستکفطین قلعه از در استیمنان در آمده
 بعد از حصول خاطر جمعی از جانب صید مراد خان شب هنگام
 قلعه را بتصرف داده مستکفطان پیرایه پوش خلعت امن
 و باقرخانرا گرفته به پیشگاه حضور حاضر کرده گردن اورا عرضه
 شمشیر و تمامی اموال و اسبابش بحیطه ضبط در آمد چون در
 ۱۵ ان آوان خبر طغیان اسمعیل خان در نواحی بیروجره و همدان
 بتواتر مذکور میشد بعد از خامه کار باقرخان و تنبیه و تادیب
 سایر متفقین و مفسدان باوجود فصل زمستان و اشتداد برودت
 هوا و نزول برف و باران بیمنتهائی قلع مانده فساد اورا که دشمن
 خانه کی بود اهم و دفع شر اورا از سایر مهام الزم دانسته میرزا
 ۲۰ جانی فسائیرا بحکومت امقها تعین و باو بیس مرادخان برادر
 صید مراد خان و فوجی از غازیان کرین مأمور بتوقف ان بلده
 جنت فرین و در اوایل شهر ربیع الاول باتوپخانه و استعداد شایان
 رایت افزا توجه بجانب همدان گردید در حینی که قصه نهانند

باب اطاعت و انقیاد مسدود و در مخالفت و ستیز کشود امنای
 دولت جعفرخان هر چند سعی کردند که بار سال رسل و رسایل
 و ابلاغ پیغام و وسایل او را باطمینان و خاطر جمعی فریب و یا سایر
 متابعین و خدمتگذاران همنشین سازند مفید نیفتاد صید
 مرادخان را با فوجی از غازیان محاصره قلعه و بدست آوردن
 باقرخان تعیین و اسمعیل خان و لد شجاع اندین خان زند را
 با جمعیتی کامل از جیوش خرخروش بانتظام مهمام صفحه عراق
 بسمت بیروجرد و نهاوند و همدان روانه و حاجی علیقلخان
 کازرو را با جمعی کثیر از تفنگچیان فارسی بتسخیر قلعه کاشان
 مامور عبد السزاق خان حاکم کاشان که دولت جعفر خان را¹⁰
 خواهان و از دولت قاجاریه روگردان بود بمخص و رود مامورین
 حوالی کاشان بقدیم استقبال بیرون رفته قلعه را تسلیم و سلیمان
 خان قاجار که در آن دیار بود فرار و حاجی علیقلخان بانهایت
 اقتدار در قلعه کاشان فرار گرفت اسمعیل خان زند بعد از
 ورود بیروجرد چون جعفرخان را بکار اصفهان گرفتار و عساکر را¹⁵
 بسیار و خود را در کمال استقلال و اقتدار دید مخالفت و خودسری
 مرکوز ضمیرش کشته با جمعی از سرکردگان سپاه ابواب جمعی خود
 و فوجی از ایلات سکنه آن نواحی همدانستان و جمعیتی کامل از
 ایلات عراقی منعقد و هرروزه بضبط و تاراج قوافل و متروکین و تجار
 دست تعدی دراز کرده و از روی تذییر و اسراف بغازیان و ملتزمان²⁰
 رکاب صرف مینمود تا اینکه رفته رفته رایت اقتدارش ارتفاع یافته

غازیان و برهمن سلك جمعیت آن سعادت اقتران کشته علیخان
 خمسۀ که از معظم امرای آن سرکار و صاحب جمعیت کامل
 و اقتدار بود علانیه با اعوان و انصار روانۀ محلّ اختیار و همچنین
 بعضی از سایر دستجات در نهان و آشکار فوج فوج روی فرار
 5 بکنان و دیار گذاشته متفرّق شدند ظهور این معنی جادۀ ایصال
 مقصد را منکشف و عنان عزیمت آن حضرت را بصوب طهران منعطف
 ساخت حاکم و عمال طهران بقدم انقیاد و فرمان برداری
 مرحله پیمای طریق استقبال و خدمت گذاری کشته موکب
 فیروزی نشان در کمال شوکت و شان داخل آن حصن
 10 سپهر بنیان و بکار اجتماع غازیان و سایر ملزومات مملکت کبریّ بلاد
 ایران پرداخت جعفرخان این معنی را مغتنم شمرده در اواسط
 ماه شوال وارد اصفهان جنت تمثال و در خارج شهر نصب شادروان
 جلال کرده مکنون ضمیرش آن که چند روز در آنجا توقوف
 کرده بعد از انتظام بعضی مهمّ امور و استتک کام برخی عقاید
 منظور عنان عزیمت بسمت کاشان و طهران منعطف سازد که
 مخالفت باقرخان خراسکانی تعویق مطلب را جهت و توقوف اصفهان را
 علت گردید تبیین این مقال آنکه باقر خان خراسکانی که از جانب
 اقا محمد خان حکومت اصفهان سرپلندی داشت چون از دولت
 جعفرخان روگردان و دو نفر از ولدان او ۴ در طهران من جمله
 20 ملتزمان رکاب آن سلطان نیشوکت و شان بودند باستظهار ورود
 ریای بلند آیت دست توسل را بر دامن خود داری زده با تدارک
 و استعداد شایان قلعه تبصره اصفهان را که از حصنهای حصین
 جهان و متحدات طبع جماعت افغان بود مأمن عافیت ساخته

بهمکنی ولایات فارس و خطّه لار و کوهکیلوپیه و بنادر و سواحل مرقوم
 و آنها را از آمدن خود بشیراز اخبار و تمامی عمال ولایات مذکوره را
 با جمعیت و تفنگچیان احضار و مراجعت اصفهان و عراق مصمم
 کشت اقا محمد خان بعد از تسخیر کاشان و استماع خبر فرار
 جعفر خان از اصفهان سلیمان خان قاجار را بتوقف کاشان مأمور^۵
 ریاست نصرت آیترا بجانب اصفهان سبک عنان و مدت دو سه ماه
 در آن بلده بهشت نشان توقف و ضبط اموال و اسباب جعفر خان
 و سایر فراریان و انتظام امور انسابان میپرداخت که خبر طغیان
 طایفه ختیبیاری معروض عتبه اقبال و رفع فساد جماعت مزبور
 در خاطر اقدس تصمیم یافته باقر خان خراسانی را بحکومت^{۱۰}
 اصفهان تعیین و بجانب امکن طایفه ختیبیاری تحریک لوائی
 دشمن شکاری کرده جعفر خان^{۱۱} جهت تجدید اوضاع سپاه
 مدت دو سه ماه در شیراز توقف و در عرض مدت مزبور امریکه
 موقوف علیه حرکت صوب عراق بود صورت انجام یافته عمال
 فارس بروفق فرمان و همدستی قدر روز بروز فوج فوج در مبعاد^{۱۵}
 مقرر متوالی بیکدیگر وارد آن خطّه جنت اثر داخل معسکر
 باشوکت و فر کشتند بعد از اجتماع سپاه موثور و انتظام جمیع
 امور لطفعلیخان ولد خود را بایالت فارس مأمور و در بیست و سیم
 ماه رمضان حرکت و از راه کامفیروز روانه اصفهان گردید اقا محمد
 خان بعد از فراغ از تنبیه و تادیب جماعت ختیبیاری جهت^{۲۰}
 انتظام مهتم صفحه عراق لوائی فلک فرسار بصوب بروجرد و همدان
 شقه کشا و در عرض راه خبر استقلال جعفر خان در فارس
 و حرکت او از شیراز بصوب عراق و اصفهان و حشمت افشار خاطر

غازیان ابوالجمعی تلمذت چهل پنجاه روز در آن نواحی رحل
 اقامت انداخته خبر استقلال جعفر خان در اصفهان بتوانست
 وتوالی مذکور میشد از آنجا که اهالی فارس عموماً وخلق
 شیراز خصوصاً از صید مراد خان روگردان ودولت جعفر خان را
 ۵ طالسب وخواهان بودند بدون اطلاع از برآمدن خود کی اوضاع
 جعفر خان وکیفیت فرار او از اصفهان در شب بیست وپنجم
 ماه جمادی الاول انسال برهمزن اساس جلال ویس مراد خان
 شده همگی تفنگچیان فارسی که در معسکر او بودند متفرق
 وروانه دیار واطمان خود گشته سردار مذکور با معدودی از ایلات
 ۱۰ خانه شهری واتباع صید مراد خان بشیراز مراجعت وغازیان
 شیرازی که بسرکردگی محمد حسین خان بوادر کهتر حاجی
 ابراهیم در آنجا بودند شتران زنبورک خانه ونقاره خانه سردار را
 برداشته بجانب اصفهان روان وپیماپین قمشه وایزدخواست
 بغازیان ملحق گشتند جعفر خان ورود ایشانرا دلیل آمدن کار
 ۱۵ وپند استظهارا بجانب شیراز ایلغار صید مراد خان باوجود
 متانست مکان واستعداد شایان بعزت میسل رعیت وسپاه
 جعفر خان مال کاررا معیوب وتاب مقاومت را از خود مسلوب
 یافته ناچار باب اطاعت وفرمانبری باز ودر اوایل شهر جمادی
 الثانی جعفر خان بانهایت شوکت واعزاز داخل قلعه شیراز شد
 ۲۰ وبنابر اینکه میرزا محمد کلانتر در حین فرار از اصفهان فرصت
 آمدن نکرده در آنجا تسوقف نموده بود بعد از ورود بشیراز
 حاجی ابراهیمرا بمنصب کلانتری الکای فارس منصوب وپنجه
 وتدارک اسباب سلطنت ورتق وفتق امور ولایت پرداخته ارقام

اصفهان که همیشه مستعد کرم کردن معرکه فساد بودند
 منعقد و در ظلمت لیل دروب محلات و معابر اصل شهر را بر
 فراریان بسته و بشلیک تفنگ و انداختن سنگ هنگامه آرای عرصه
 جنگ شده برخی از اشرار اهل شهر ۴ معاونت آن جماعت
 برخاسته بجای عرصه را بر آنها تنگ کردند که جمیع بنه و احمال⁵
 و اطفال و تمامی اساسه و اسباب سلطنت بلکه بعضی از اطفال
 خردسال و نسوان را برجا گذاشته خود جریده و ستای قریب
 بطلوع فجر از اصفهان جان سلامت بدر برده سواران آنها تا
 انتهای هزاره و ابتدای هجری مرغ خارج شهر اصفهان مرکب
 تهورا بتعاقب ایشان جولان داده هنگام ظهور طلوعه¹⁰ نیز
 جهانتاب مراجعت و فراریان بجانب شیراز روان شدند صید مراد
 خان که از جانب علیمراد خان بایالت فارس سرافراز و در اصل
 قلعه شیراز نمکن داشت بعد از استماع خبر فوت علیمراد خان
 بنا بر متانت و استحکام قلعه و مکان و استعداد و اقتدار شایان
 داعیه استبداد و خودسری کربیان کبر ضمیرش کشته جمعیتی¹⁵
 کامل از غازیان رکابی و ایلات فارسی و تفنگچیان شیرازی و بلوکی
 مجتمع و بسرداری و بیس مراد خان برادر خود باتدارک و استعداد
 لازمه تعیین و مقرر داشت که در چمن میان قلعه مرودشت
 و کلمیان مائین فارس نصب خیم قرار و وضع شادروان اقتدار
 کرده بعد از استحضار از چگونگی وضع و گزارش امور صفحه²⁰
 عراق و اعلام ثقی از جانب او روانه اصفهان شود مشار الیه با

واهالی انجا در سپردن قلعه تا وصول موکب جهان کشا باصفهان
 واستیصال جعفر خان استمهال نموده ان جالس سریر کسری وجم
 اضمحلال خصم را از سایر مهمات اتم دانسته بکار طهران نپرداخت
 واعلام ظفر فرجام را بصوب اصفهان افراخت نجف خان که
 ۵ در قم توقف داشت بمحض انتشار آوازه انصراف رایت بلند آیت
 ان وحید زمان از ساحات طهران سلب ماسکه قرار ویر مرکب
 کویر سوار و بسمت کاشان فرار وان بر کزیده کرد کار سهند جلالترا
 بتعاقب او بادفتار ساخته قبل از وصول موکب برق نشان
 بدارالمؤمنین کاشان که احمد خان و نجف خان صرفه در جنک
 10 و صلاح در مکث و درنک نیافته باغایان ابواجمعی توسن کریرا
 بجانب اصفهان مهمیز و عساکری که در تحت لوای سرداران
 مذکور بودند بعد از ورود باصفهان در انجا ۳ توقف را موقوف
 کرده جرقه جرقه بفرقه طایفه بطایفه کوچ و بنه و جمال
 و اتقال خود را برداشته کوچ و هریک بسمتی عازم شدند جعفر خان
 15 مصطفی و ناجار بسار فرار بر بختی بروکشته بختی بسنه شب هنگام
 هر قدر از اسباب و اساس سلطنت را که ممکن حمل و نقل داشت
 بار و تمامی اهالی فارس و ایلاتیکه علیمران خان باصفهان برده بود
 با کوچ و بنه و کسان و اتباع خون و فوجی از طایفه زندرا برداشته
 مرکب شب درنک کریرا بعزم شیراز زمین و طریق مقصد را
 20 مسارعت کریرا کشته باقر خان خراسکانی و بعضی از اقوام
 و دولت خواهان علیمران خان که تا ان زمان در محبس گرفتاری
 مقید بودند از سلسله نامقیدی سر برآورده هریک جمعیتی از
 غربای طوایف افشار و بغایری و بروکشاطی و غیره الوار سکنه

جهان چو بخت خدیو زمانه کشت جوان ✽

قدم بنخت کیان زد خدایکمان جهان ✽

جای عم و پدر تکیه زد بطالع سعد ✽

جهان جاه و سپهر جلال جعفر خان ✽

5

بصیط سال جلوس مبارک میمون ✽

که هست مبدای تاریخ عشرت دوران ✽

نوشت کلك صبا حی ز قصر سلطانی ✽

علیمراد برون شد نشست جعفر خان ✽

عبد الرحیم خان و حاجی ابراهیم شیرازی و حاجی

علی قلی خان کارزونی که از معظم امرای فارس بودند در مراسم 10

خدمتگذاری و لوازم جانسپاری مساعی جمیله بعرضه ظهور

رسانیده هریک باقتدار کامله قرین و باعتماد شامله از امثال و اقربان

سبقت گزین شدند و همگی اکابر و عظمای سایر محال فارس

و خطه لار و غازیان ایلات و غیره که در اصفهان و توابع میبودند

بالجنان و اللسان سلطنت او را خواهران کشته طوق اطاعت 15

و چاکری و قلاده انقیاد و فرمانبری بکردن جهان کسوفه بشرایط

خدمتگذاری مشغول و بجهت محافظت طرف و شوارع عبور خصم

نجف خان زند را بافوجی از غازیان بتوقف قم و احمد خان ولد

آزاد خان افغانرا با جمعی از جنود بقلعه کاشان مأمور و هریک

از مأمورین با عساکر ابواب جمعی خود بسمت مأموریه روانه اقا 20

محمد خان که در استرآباد و مازندران بود بجهت اطلاع بر وقوع

فوت علیمراد خان کمیت خوشخرام مملکت کبری و خصم افکنیرا

بجانب عراق سبک عنان و ساحت طهران مسیر اشتهب گردان گردون توان

حوالی شهر که جمیع احوال و افعال و بنه اعل اردو و اسباب سلطنت داخل اصفهان شد خبر فوت او شایع و تمامی خلق بهم برآمده فوجی وارد شهر و بعضی غربا وارد اوضان و برخی بملوکات تنوابع اصفهان متفرق شدند اگرچه بمصدق شعر

5 مهر درخنده جو پنهان شود

شبیره بازیگر میدان شود

از وقت غروب مهر منیر دولت علیمراد خان تا هنگام طلوع نیر کوکب جعفر خان بافق اصفهان باقرخان خراسانی بنا بر اجتماع اسباب سلطنت و انعقاد سپاه و جمعیت پنج‌روزی در 10 اصفهان لباس سروری بر قامت راست و تارک نام خود را باسر اسم سلطنت آراست لیکن چون جلو کوکب تا زمان ظهور طلیعه آفتاب عالم‌تاب است بمحض وصول کوکبه جعفر خان بمنزل چال سپاه نه فرساختی اصفهان ایلاتیکه در انجا بودند برهمزن اساسش کشته باقر خان فرار و بعد از ورود جعفر خان 15 او را در بلوکات تنوابع اصفهان گرفته ببیشگاه حضور حاضر و در مجلس ناکامی مقید سلسله بیسراجمی گردید در بیان وقایع

امور اوقات تسلط جعفر خان زند و کبکیقت قتل او جعفر خان که چهره مقصود را در مرآت حصول و شاهد تمثارا با نیل مرام موصول دیده بهرود اصفهان مسارعت ورزیده در ششم ماه ربیع 20 1291 سنه مذکور وارد ان شهر بهشت‌نشان ویر سریر سلطنت موروثی مکان گرفت چنانچه مرحوم حاجی سلیمان کاشی در تهنیت و تاریخ سال جاموش قصیده بر رشته نظم کشیده چند شعر انرا که مناسب مقام بود در اینجا ایراد نمود شعر

لیسوی او بودند متفرق و بار بر بختی فرار بسته عازم طهران
 شیخ ویس خان هم بعد از تفرق غازیان طاعت خودداری را
 از خود مسلوب یافته متعاقب روانه و بدو در طهران که علیمیراد
 خان از حقیقت حال مطلع گردید در همان روز جمعی از
 سرکردگان سپاه خود را که در ساری بدون مکث و پیاداری⁵
 سردار را گذاشته در فرار سبقت بسته بودند بصر بخصام
 مقتول و مجدداً اعظم خان افغانسرا با جمعی کثیر بصوب
 مازندران تعیین روانه آن سرزمین ساخت اما چون ایام دولتش
 بپایان رسیده بود بمقصد نرسیده ناخوشی مزاجش مشتند
 و جعفر خان هم که در نواحی سلطانیّه و زنجان بود از استماع¹⁰
 وقوع قتل محمد زاهر خان در استراباد و شکست شیخ ویس
 خان در ساری و اشتداد ناخوشی علیمیراد خان سر از کریمیان
 خود سری بر آورده با عساکری که در ظلّ رأیت او مجتمع بودند
 عازم اصفهان گردید علیمیراد خان بمحض وقوف از طغیان
 و مخالفت جعفر خان با وجود ناخوشی احوال و عین شدت زمستان¹⁵
 و فراط سرمای بیپایان که شوارع عرض راه ملامت برف بود در
 نهایت شوکت و شان از طهران با تخران بجانب اصفهان روان
 و در بیست و هشتم ماه صفر سنه ۱۱۹۹ در منزل سورچه خورت
 هشت فرسخی اصفهان طایر روحش از عالم فانی بعالم باقی رحلت
 نمود میرزا ربیع که برتبه وزارت آن سرکار منصوب و رتق و ثنق²⁰
 امور بکف کفایت او مرجوع بود بجهت محافظت اموال و اساسه
 سلطنت فوت او را در پرده خفا مستور و با کوبه و آئین ایام قبل
 تخران را بانعش علیمیراد خان از منزل مذکور حرکت داد تا

جاده وصول اذوقه بآنها مناحصر بصراط جرّ وان راهیست بس
صعب که چنانچه دو نفر تفنگچی جهت انسداد طریق در
زوایای جنکل سر جرّ توقف نمایند قشون سلم و طوررا ممکن
عبور نیست از شدت استیلاى غرور سرگرم وبدون ملاحظه راه
۵ و رسم حزم بعد از گذشتن از جرّ احدیرا جهت محافظت ان
سبیل پر خوف و خطر تعیین نکرده خصمرا صید شاهین جلالت
خود تصور و بیباکانه راه نور طریق همراهی شده در خارج قلعه
استراباد نزول و قلعه مزبوره را محصور ساختند حمزه نام کلبادی که
از دولت زندیه روگردان و دم از هواخواهی دولت قاجاریه میزد
۱۰ فوجی از غازیان قدرانداز بتسدید و محافظت صراط جرّ تعیین
وراه وصول اذوقهرا بر انجماعت مسدود ساخت چنانکه از عدم
قوت دست راکب از کار ویای مرکوب از رفتار باز مانده با اینکه
یقین میدانستند که از شش جهت راه فرار مسدود در
پیش روی دشمنی چون تفنگچیان مستحفظ سر جرّ و مانند شیر
۱۵ زبان عدوئی در قلعه استراباد عقب سر دارند از غلبه خوف
و هراس بیتاب و از شدت آتش جوع در اضطراب ناچار از دور
استراباد متفرق و سرگردان وادی بیسامانی شدند ساکنین قلعه
ثم بر مرکب بادفتار سوار و سهند تیزنک تهورا بتعاقب آنها
ایلغار عموم سواره و پیاده ان جماعت اسیر سرینچه تقدیر
۲۰ کشته سردار مذکور و جمعی کثیر از سرگردان و عظمای ایشان
قتیل و باقی از حلیه اسب و یواق عاری نموده مرخص ساختند
بعد از آنکه وقوع این سارخه در ساری که معسکر شیخ و بیس
خان بود شایع گردید تمامی عساکری که سایه کزین تحت

ومازندان مبسوط الید و نافذ فرمان و بتهیه اسباب سلطنت
 و انعقاد سلك جمعیت غازیان اشتغال کردش چرخ دوار و حرکت
 سبعة سیار با اجتماع اسباب سلطنت سلسله قاجاریه و استقبال
 نبیر دولت آن طایفه نامدار عقد تعویق کار از زاویه رأس الغول
 مدارج برج کشور کشایی مفتوح و بذب قطعه الفرس معارج اوج 5
 خصم افکنی میافکنند تا در سال چهارم که لوی اقتدارش ارتفاع
 یافت علیمراد خان از مامدق این معنی که شعر

هران چراغ که ایند زلف افزون

بقهر هر که نظر دروی افکند سوزد

- تغافل ورزیده بدفع او مصمم و هوس نسخیر استرآباد و مازندران 10
 کریبان کبر صمیرش کشته شبخ و بیس خان ولد خود را باندازد
 موفور و جمعیت غیر محصور بآن صوب مامور و جعفر خان ولد
 صادق خانرا بسمت سلطانیّه و زنجان تعیین و روانه انسلمان
 ساخته باقر خان خراسکانی که حاکم اصفهان بود در انجا گذاشته
 خود نیز با کوکبه و از حسام شایان بجانب طهران روان و بساط 15
 نشاط گسترده از کثرت شرب شراب بمرض استسقا مبتلا گردید
 شبخ و بیس خان مازندران رفته اقا محمد خان بمداغه پیش
 آمده در حدود ساری و بارفروش تلاقی فریقین واقع اقا محمد خان
 مغلوب گشته روانه استرآباد و شبخ و بیس خان در ساری توقف
 نموده محمد زاهر خانرا با فوجی از غازیان بتعاقب او باسترآباد 20
 فرستاد مامورین از جر کلباء عبور و اعزام صوب مامور شدند بالینکه

فارس که با صادق خان موافقت نموده بودند بعد از اخذ
 ترجمان ضبط اموال باکوچ و بنه روانه اصفهان کرد و بنابر اینکه
 اکبر خان ولد زکیخان بجزأت و جلالت موصوف و در شجاعت
 و رشادت معروف و بواسطه خدمت علیمراد خان مصدر محاربات
 ۵ عظیمه و فتوحات نمایان شده داعیه سروری نیز مرکوز ضمیرش
 میبود علیمراد خان باطناً از او هراسان و عدم او را بر وجودش
 رجحان و هنگام فرصت قلع و قمع ماده هستی او را خواهان بود
 چند روز بعد از ورود شیراز بدفع او مصمم و جعفر خان ولد
 صادق خان را بر او گذاشت که بمقادیر تدبیر تدان آنچه با
 ۱۰ صادق خان و ولدانش کرده بود با او سلوک و مکافات عمل را
 بدچشم خود معاینه دیده او را از نور بصر عاری و بادیده نابینا
 روانه دیار فنا ساخت فاعنیروا یا اُولی الابصار چون تفرقه خاطرش
 از قتل اکبر خان جمعیت مبتدل و از ضبط اموال و اخذ ترجمان
 و انتظام امور مملکت فارس فراغ کامل حاصل نمود شاه مراد خان
 ۱۵ برادر صید مراد خانرا بحکومت اصفهان سرافراز و صید مراد خانرا
 احضار بشیراز و مشاورالیه را بایالت فارس و خطه لار و کوهکیلویه
 و بنادر و سواحل مفتخر و ممتاز و در بیست و سه ماه شعبان
 باکوکبه و آئین نمایان عازم اصفهان و در هفتم ماه مبارک رمضان
 وارد آن بلده بهشت نشان و مدت سه سال در آن شهر مینوشتال
 ۲۰ بستر استراحت گسترده دارالمرز و بعضی از ولایات اندرابجان م
 ضمیمه ممالک محروسه کردید اقا محمد خان در استرلای

خوردن سیف و سنان بامان آمده تا بفاد آن مَعَ الْعَسْرِ یُسْرًا
و بمصدق ع

تا پویشان نشود کار بسامان نرسد

- باعلام کارکنان عام غیب و انبهای منهبان لاریب جمعی از
طایفه باجلان و سایر ایلات بام مهید و در صبح روز سهشنبه⁵
هجدهم شهر ربیع الاول سنه ۱۱۹۲ دروازه مفتوحه را از تصرف
مستحفظین و کسان صادق خان انتزاع و خود منتصرف شده
احدی را عرف ریز شتاب جهت ابلاغ مژده فتح الباب روانه معسکر
علیمرادخان و او هم اکبر خان ولد زکیخان ورستم خان بنی عم
خود را بافوجی از عساکر تعیین نموده شهر را منتصرف و صادق¹⁰
خان بولدان و بعضی از اتباع در ارك تحصن بسته بعد از سه
روز اکبر خان انها را از ارك بیرون آورده حسب الاشعار علیمراد
خان صادق خانرا بولدان اکبرش سوی جعفر خان که در
خارج شهر با او موافقت کرده بود تماماً مقتول و بعضی از اولاد
صغار او را با ابوالفتح خان و محمد علیخان ولدان کریم خان¹⁵
از نور بصر محروم ساخت در بیان سلطنت علیمراد خان زند
و خاتمه کار او سه روز بعد از تسخیر قلعه شیراز علیمراد خان
داخل شهر شده بجهت انتظام امور فارس پنج شش ماه در شیراز
توقف نمود میرزا محمد کلانتر فارس و آقا فضل الله و عبد الرحیم
خان و حاجی ابراهیم شیرازی را با برادران و منسوبان و جمعی²⁰
کتیر از اعظم و کدخدایان و اکابر شیراز و بعضی از بلوکات و محال

بنهیه و تدارك اسباب قلعه‌داری مشغول و سوای دروازه مشهوره
 بباغ شاه که جهت نزد رعیت و سپاه مفتوح میبود سایر دروازه‌ها را
 مسدود و خاکریز کرده مستحفظان امین بحفاظت و محارست
 بروج و حصار قلعه تعیین و بهمه جهت مستعد قلعه‌داری شد
 5 علی نقی خانرا با جمعی از غازیان که در کرمان بودند بشیرا
 احضار و مشارالیه اواخر شهر شعبان در ظلمت لیل وارد آن دیار
 کردید علیمیران خان جهت انتظام و استحکام بعضی امور چند
 روز در زگه و هزار توقف و هر روزه باطراف شهر چپاول میبانداخته
 در زدن و بستن و گرفتن و کشتن کوتاهی نمیکردند روز چهارم ماه
 10 شعبان وارد خارج شهر و در يك فرسخی سمت غربی قلعه نزول
 نموده حصن حصین و بروج متین محیط لشکر ساخته جعفر خان
 ولد صادق خان که در کوه‌گیلویه میبود بوسیله ارسال رسل
 و رسایسل قریب اطمینان و وارد نزد او شده بنوازشات کامل و اعزاز
 و احترام شامل بهره‌یاب کردید بندریج و مرور آیام تمامی ضابطان
 15 و عمال محال قریبه و بعیده الکای فارس و خطه لار ملحق بمسکر
 او کشته کمر اطاعت و خدمتگذاری بر میان میبستند روز بیروز
 نوای استقلال و افتدارش در ارتفاع و صادق خان مصیبق محاصره
 مالک چهار حصار شهر و کوکب بختش در انحصار لیکن جهت
 ظهار حیات هر روزه فوجی را بسرکردگی ولدان خود خارج
 20 شهر فرستاده پشت بادیوار قلعه کمر و فتری میکرد جمعی از
 طرفین قنیل و زخم‌دار میشدند تا اینکه امتداد آیام محاصره
 هشت ماه کشیده نابره غلا بحدی بالا گرفت که تمامی رعایا
 و مساکین از شدت جوع بجان و همگی عساکر و مجاهدین از

و در محال فارس جولان داده اکثری از بلوکانرا چپاول و بیایمال
 حوادث ساخته علیمراد خان را بحرکت از اصفهان و عزیمت شیراز
 تحریک نموده او هم چون عرصه را خالی و دشمن را در کمال ضعف
 و بیجانی ملاحظه کرد صید مراد خانرا بحکومت اصفهان سرفراز
 و خود با جمعیت تمام واستعداد ملاکلام عازم شیراز صادق ۵
 خان نیز ناچار هر قدر از غازیان ایلات رگانی و شیرازی
 و تفنگچیان فارسی و دشتی و دشتستانی که در شیراز بودند همرا
 باتدارک واستعداد شایان بسرداری حسن خان ولد خود مدافعه
 علیمراد خان روانه و بعد از ورود بمنزل هزار بیضا شش فرسخی
 شیراز که اردوی علیمراد خان هم در چمن زگه نزول و بعد میانه 10
 آنها زیاده بر چهار پنج فرسخ مسافت نبود در روز جمعه بیستم
 شهر رجب المرجب سنه ۱۱۹۵ فیما بین بعضی از تفنگچیان لاری
 و دشتی بجهت اخذ اخراجات و سیورسات منازعه واقع و بیکیدیگر
 در آویخته هر چند سردار مذکور و سرکردگان در اطفای نلیه این
 فتنه کوشش نمودند بسبب تدبیر ایشان شعله آتش فساد 15
 تسکین نیافته بدون وقوع آسیب و آذینی از جانب خصم
 تمامی خلق بهم برآمده هریک بر توسن کریز سوار و جانب
 شیراز فرار سردار مذکور هم ناچار خودرا بمأمن عافیت رسانیده
 داخل شهر شد علیمراد خان چون از این معنی اطلاع یافت
 فوجی از غازیان را بتعاقب فراریان تعیین نموده جمعی کثیر از 20
 پیادگان آنها قتیل و اسیر کنند تقدیر کردیدند صادق خان

خان از اصفهان اعلام دشمن‌شکاری و خصم‌افکنی را بصوب همدان
 شقه‌کشا و علیمیراد خان ۴ از همدان بجانب علی نقی خان
 محرک لوی ظفراعتلا و در منزل چهار چشمه تلاقی فریقین واقع
 و بعد از تقارب فتنین قبل از وقوع مجادله تمامی غازیان ایلاتی
 ۵ که در معسکر علی نقی خان بودند خود را از ظل رایت او
 بخت لوی علیمیراد خان کشیده ملحق بعساکر او شدند
 علی نقی خان باتباع و غازیان شیرازی و تنگ‌چیان فارسی در منازعه
 نهایت کوشش و پیاداری کرده بالاخره شکست یافته پی‌سپ
 وادی فرار و سمند غیرت را بجانب شیراز صبارفتار بنه و اسباب
 ۱۰ آنها بانکلیه معرض اکتساب در آمده سایه‌گزین شادروان جلال
 و کامیاب امنی و آمل گردیدند علی نقی خان وارد شیراز و بعد
 از تهیه و تجدید اوضاع بانتظام مهم صفا کرمان تعیین و روانه
 آن سرزمین گردید علیمیراد خان باصفهان آمده مشغول تجدید
 اوضاع یلان عرصه رزم و تهیه اسباب استیصال خصم شد صادق
 ۱۵ خان نقی خان وند دیگر خود را با فوجی از جنود بتوقف
 قلعه اباده که راس لک سامان فارس و عراق است مأمور نمود
 که در نهایت حزم متوجه محافظت شوارع سمت فارس و انسداد
 طریق عبور خصم باشد علیمیراد خان اکبرخان وند زکیاخان
 و مراد خان زند هزاره را با فوجی از غازیان بآباده فرستاده فیما بین
 ۲۰ آنها محاربه واقع و نقی خان شکست یافته بشیراز مراجعت
 اکبر خان و مراد خان از تعاقب او مرکب جلالت را تیزتر

بحسن خان شده بالاتفاق بمداغه آنها قیام نمایند مامورین
 حسب المقرر معمول و در چمن مزبور فیما بین ایشان محاربه واقع
 شده صید مراد خان و محمد زاهر خان شکست یافته بجانب
 اصفهان فرار و ولدان صادق خان مرکب جلادترا بتعاقب آنها
 ابلاغ نمود جمعی کثیرا دستگیر و فوجی غفیرا طعمه شمشیر 5
 ساخته تمامی بنه و اسباب آنها بحیضه تصرف در آمد علیمراد
 خان بعد از استماع خبر شکست سرداران مذکور خود بمداغه
 ولدان صادق خان مصمم و از اصفهان حرکت کرده بمحضر ورود
 خارج شهر همگی غازیان سواره و تفنگچیان عراقی که در رکاب
 او متفق بودند متفرق و هریک راه محل و دیار خود را پیش 10
 گرفته روانه شدند علیمراد خان مضطر و ناچار باقلیلی از اقوام
 خود بجانب همدان فرار نمود علی نقی خان و حسن خان
 کیفیت امور را بصادی خان عرض و مقرر شد که علی نقی
 خان با غازیان ابواب جمعی خود بتعاقب علیمراد خان مرکب
 ابلاغ را تیزتر و حسن خان با عساکر تحت خود مراجعت 15
 بشیراز نماید حسب المقرر حسن خان معاودت بشیراز و علی نقی
 خان باصفهان رفته مدت سی چهل روز رحل اقامت گسترده
 بعیش و عشرت مشغول شد علیمراد خان بورود همدان تمامی
 عساکر عراق را از جانب خود امیدوار و آنها را بهمدان احضار 20
 و بنابر سو سلوک علی نقی خان در حین توقف اصفهان همگی
 مجدداً با او عقد موافقت بسته وارد همدان و در عرض سی
 چهل روز که علی نقی خان در اصفهان توقف داشت جمعیتی
 کامل از غازیان ایلات و عراقی در همدان مجتمع شده علی نقی

جهت باز در این وقت نیز سلوک صادقی خان را با ابوالفتح خان
دست آویز و با صادقی خان بنای ستیز و آویز گذارده مکنون خاطر
خود را بسرکدگان و غازیان اظهار و پسر برادر بصوب اصفهان ابلاغ
جعفر خان تالب مقاومت نیاورده بجانب شیراز منتهزم و علیمراد
۵ خان باصفهان آمده صادق خان بعد از ورود جعفر خان
بشیراز انتظام مهمات صفحۀ کوشکیلوید را بعهدۀ اهتمام او مقرر
داشته روانۀ آن سمت ساخت و علی نقی خان ولد دیگر خود را
با فوجی از غازیان بتسخیر دارالعبادۀ یزد مأمور نموده مشارالیه
در روز ورود بقهر و غلبه شهر را تصرف و لازمه خرابی و نهیب بعمل
۱۰ آورده نقی خان حاکم آنجا با خواص و اتباع از شر او بنارین قلعه
یزد تحصن جسته علی نقی خان آنها را محصور و حقیقت حال را
بصادق خان عرض که بدانچه در ثانی مقرر کرد از آن قوار
مأمول دارد علیمراد خان خود در اصفهان توقف و جمعی از
جنود نامعدود بسرداری صید مراد خان و محمد زاهر خان
۱۵ بنی اعمام خود روانۀ صوب فارس و مقرر داشت که در چمن قصه
زرد سرحد چهار دانکه توقف و چنانچه از جانب صادق خان
کسی بر سر آنها آید مدافعه قیام و الا از آنجا تجاوز ننمایند
صادق خان ۱۶ بتعجیل جمعیتی کامل از غازیان ایلات رکابی
و تفنگچیان فارسی بسرداری حسن خان ولد خود بدفع آنها
۲۰ تعیین و بعلی نقی خان اعلام نمود که تسخیر قلعه یزد را بوقت
دیگر محول و با غازیان ابواب جمعی از یزد حرکت و ملحق

بودند بعضی را از حلیه بصر عاری و برخی را بزوبیه عدم
 منواری ساخت و بانتظام مهمّ مملکت میپرداخت بنابر اینکه
 بعد از وقوع قتل زکیخان و تفویض سرداری عراق بعلمیراد خان
 لوی اقتدار ذوالفقار خان خمسّه بالا گرفته جمعیتی کامل
 منعقد و از سلطانیّه و زنجان بصوب قزوین حرکت نموده علمیراد⁵
 خان هم با جمعیت واستعداد تمام مدافعه او از اصفهان تحریک
 لوی نصرت فرجام و در دویم ماه صیام منزل جنداب فیما بین
 شرّاه و ملایر منازعه فریقین واقع شده ذوالفقار خان مغلوب و گرفتار
 قید اسار گردیده علمیراد خان او را مقتول و سرش را نزد ابوالفتح
 خان بشیراز ارسال و خود روانه طهران شد صادی خان بعد¹⁰
 از خلع ابوالفتح خان جعفر خان ولد خود را باوجی از غازیان
 مامور بتوقّف اصفهان نمود که در جزو و عنانداری توسن جلالت
 علمیراد خان کرده باشد و شرحی بعلمیراد خان قلمی داشت
 که کهماکان سرداری عراق را خود مخصوص دانسته در حدود
 قزوین و طهران توقّف و از هر طرف که سر فتنه جوئی از کربیان¹⁵
 کردن کشی برآید بکوشمال او اقدام نماید چون علمیراد خان
 بعد از فوت کربخان بلکه در ایّام حیات او همیشه داعیه
 سلطنت مرکوز ضمیرش میبود دراین آوان بتصور اینکه هرگاه
 داعیه خود را ابراز نماید مبادا بنابر وجود اولاد کریم خان
 کسی بسلطنت او راضی نشود از روی تنویر ظاهرّاً اطاعت²⁰
 و خدمتگذاری اولاد کریم خان را در نظرها جلوه گر میساخت تا
 در وقوع مقدّمه سلوک زکیخان با ابوالفتح خان ببهانه صدور
 این امر مافی الضمیر خود را ابراز و باب مخالفت زکیخان را از شش

خاندان صادق خان تصمیم داشت لیکن منظورش این بود که
از سلطنت جز نامی باو نبوده خود بالاستقلال والانفرد برتنق
و فتق مهمات ملکی قیام و ابوالفتح خان بدون حصول اذن
واستصواب او بارتکاب امری از امور کلی و جزوی اقدام ننماید
5 ابوالفتحخان بنابر استیلائی غرور شباب باین معنی تن در نداده
خودسر بقبض و بسط امور و بست و کشاد کار نزدیک و دور
میپرداخت و باقتضای ایام جوانی اکثر اوقات بکستردن بزم
ارم نظم شادمانی و پیمودن ساغر شراب ناب ارغوانی مشغول عشرت
و کامرانی میبود هر چند صادق خان در نهان و اشکارا او را بترك
10 این رفتار نهایت تأکید و اصرار مینمود مفید نیفتاد تا اینکه
رفته رفته نایره نفاق و عداوت فیما بین آنها ارتفاع یافته بحدی
که ابوالفتح خان عم و بنی اعمام خود را از خروج منع و بنوقف
خانه امر نمود صادق خان با ولدان و اتباع چند روزی در خانه
توقف و با بعضی از سرکردگان غازیان و ایلات بنای سازش گذاشته
15 جمعیه را در خلع ابوالفتح خان با خود متفق و در روز یکشنبه
نهم ماه شعبان انسال در حینی که ابوالفتح خان در اندرون خانه
بسود با ولدان و متفقین آمده بدون نزاع و جدال خلع خلعت
سلطنت از او کرده بر اورنگ حکمرانی قرار گرفت در بیان
وقایع امور صادق خان و اتمام کار او چون از جانب ابوالفتح خان
20 و اتباع او فراغت حاصل نمود کسانیکه در اوقات استیلائی زکیبخان
و بعد از آن منشای مفاسد عظیمه و مصدر حرکات شنیعه شده

lin. 2. در سلطنت M. lin. 5, post شباب M addit جوانی.
lin. 8, ناب deest in M et P.

بکلی از شهر اخراج و خود نیز حرکت و عازم اصفهان شده در شب
 یکشنبه بیست و هفتم ماه مذکور در منزل ایندخواست من
 محال سرحد که رأس الحد سامان فارس و عراق است جمعی
 از ایلات مافی و غیره که دم از هواخواهی ابوالفتح خان میزدند
 بر سر زکبخان ریخته او را مقتول و بموجب سلطنت و حکمرانی⁵
 بنام ابوالفتح خان بلند آوا شد در بیان سلطنت ابوالفتح خان
 و کیفیت خلع او بعد از آنکه کوکب تخت زکبخان باقتضای
 گردش آسمان در افق غربی نهران و نیز دولت ابوالفتح خان از
 مطلع اقبال عیان شد و بدان صادق خان که تا آن زمان مقید
 سلسله گرفتاری و گرفتار قید مذلت و خواری بودند مطلق العنان¹⁰
 و صاحب رتبه و شأن گشتند و علیمراد خان که در اصفهان بود
 بمنصب سرداری صفحۀ عراق منصوب و تنبیه اشوار و سرکشان
 انسامان بعهده اهتمام او مرجوع و حقیقت حال را بصادق خان
 عم خود اعلام و بانیل مرام و حصول کم از ایندخواست بجانب
 شیراز شقه کشای اعلام ظفر فرجام و در روز جمعه سیم ماه جمادی¹⁵
 الثانی با کمال اعزاز و اکرام وارد آن بلده جنت نظام و جالس
 سریر سلطنت موروثی گردیده سکه و خطبه بنام او جریان یافت
 صادق خان که زاویه کزین قلعه رفسنجان و از سطوت زکی
 خان شب و روز هراسان بود بکران مراد را در زیر ران و توسن
 مرام را در میدان نمنا گرم جولان دید کمیت خوشخرام استقلال²⁰
 بجانب شیراز سبکعنان و در اواسط ماه مذکور وارد ان شهر
 بهشت نشان گردید اگر چه تمکین و خدمت ابوالفتح خان در

توقف و مراتب مذکور را بعلی مراد خان که مادر او در سلك
از دواج صادق خان انعقاد و برادر امی جعفر خان بود مرقوم
داشتند علی مراد خان که بمصدق

بهمه اسباب کریه ام جمع است انتظار بهانه می دارم *

5 بانتظار هنگام فرصت و دست پیچ مدعا آمیز نیست بچین مطلب
دست آویز او کشته مکنون ضمیر را ابراز و لوی مخالفت را اعتزاز داده
تمامی سران سپاه و بزرگان درگاه و غارتیان جلالت را احضار و مافی الضمیر را
بآنها اظهار و مذکور ساخت که چون زکی خان با اولاد و برادر
کریم خان این نوع سلوک مسلوك داشته باید بیاسداری حقوق
10 عنایت و احسان او بمرتکبین تلافی شود از آنجا که تمامی خلق
ولایات سلطنت ابوالفتح خان را طالب و خدمت اولاد کریم خان را
بالجنان و اللسان راغب بودند نقد روی اندود کلام او را ز
کامله عیار فرض و از جان و دل خریدار کالای این مدعا شده
همگی در مخالفت زکیخان با او پداستان و با استعداد و جمعیت
15 کامل از طهران بصوب اصفهان حرکت و بسطام خان مجرّد
استماع حرکت علی مراد خان از طهران بنه و اسباب خود را
در اصفهان گذاشته شبیدیز کربیز را بجانب شیراز مهمیز و شصت
فرسخ مسافت را در دو شبانه روز تکاورانکیز و نایب خشم زکیخان
از ورود او و اطلاع بر کیفیت ماجرا نیز و فی الفور بدفع او مصمم
20 کشته اکبر خان و لید اکبر خود را بتوقف شیراز مأمور و در روز
یکشنبه بیستم شهر جمادی الاول انسال از صبح الی ظهر تمامی
عساکر رکابی و بلوکی را و بعضی از اهالی شیراز و ضابطان و عمال
محال فارس که در شیراز بودند با ابوالفتح خان و ولدان صادق خان

آنچه بنظر علی خان و ولدان شیخ علی خان و محمد خان
 نموده باضعاف مضاعف باتو خواهد کرد صادق خان از ظهور
 این معنی در مخالفت زکیخان جازم و تنبیه اسباب محاصره
 قلعه و تعیین سببه و سنگر عازم و زکیخان ^۴ ابوالفتح خان را که
 باعث خود دم موافقت میزد و طائب ورود او میبود بولدان ^۵
 صادق خان که در شیراز بودند مقید سلسله گرفتاری و اموال
 او را بحیضه ضبط در آورده اسم سلطنترا آویزه کردن محمد
 علیخان وند دیگر خاقان مغفور که نسبت مصاهرت با زکیخان
 داشت کرده بتمامی عساکری که باتفاق صادق خان از بصره
 مراجعت و در خارج شهر نزد او بودند اعلام نمود که چنانچه ^{۱۰}
 احدی نزد صادق خان مکث و داخل شهر نشود باکسان
 و منسوبانیکه در شیراز دارد انواع ناخوشی خواهم کرد بمحض
 ابلاغ این خبر سوای محمد حسین خان سیستانی سیصد نفر
 از جماعت مزبور که در شیراز خانه و منسوبی نداشتند نزد
 صادق خان مکث نموده متعهد خدمت او شدند سایر غازیان ^{۱۵}
 حتی ملازم و عیله او تماماً متفرق و داخل شیراز شدند صادق
 خان ناسچار بامعدودی از خواص و جعفر خان ولد خود
 باتفاق محمد حسین خان سیستانی از راه ارسنجان روانه
 سامان کرمان و زکیخان فوجی از غازیان بسرکردگی محمد حسین
 خان زند هزاره بتعاقب او تعیین و در تنك ارسنجان ملاقی ^{۲۰}
 یکدیگر شده محاربه واقع و محمد حسین خان زند هزاره برخم
 کلوله مقتول و سایر مامورین بی نیل مقصود مراجعت نمودند
 صادق خان قلعه ارسنجان کرمان را مأمین عاقبت ساخته در آنجا

اقتدار اقا محمد خان در حدود دارالمرز و طغیان ذوالفقار خان
 خمسۀ در نواحی سلطانیّه و زنجان و اغتشاش امور صفحۀ عراق
 بتواتر و توالی مقرر سمع زکبخان شده علیمرا خان را با فوجی
 از غازیان بصوب عراق مامور و مقرر داشت که در طهران توقف
 ۵ و عساکر عرافرا مستعدّ و آماده نموده بمحافظت سرحدات مذکوره
 قیام و از هر طرف که فتنه جوئی سر بسر کشی برآورد بتنبیه
 او اقدام نماید علیمرا خان چون باطناً از آسیب زکبخان مخوف
 و هراسان بود این معنی را مغتنم شمرده فوراً با سپاه ابواب جمعی
 خود از شیراز حرکت و در مخالفت زکبخان مصمم و روانه صوب
 ۱۰ مقصد گردیده در طهران توقف و بنهیه اسباب نفاق و اجتماع
 عساکر عراق و تالیف قلوب اهالی آن حدود اشتغال نمود صادق
 خان هم بصول نوشنجات زکبخان و حصول اطلاع بر وقوع
 مقدمۀ فوت برادر در کمال استعداد و فرّ با جمعیّت تمام و نهایت
 استقلال و آرام بعزم ورود شیراز از بصره جانب مقصد رایست افزاز
 ۱۵ بنابر اینکه از جانب زکبخان اطمینان نداشت بعد از ورود
 بشیراز در خارج شهر مکت و جعفر خان ولد خود را که
 همیشه زاده زکبخان بود جهت حصول خاطر جمعی و اخذ
 شرط و عهد نزد او فرستاد چون از خطّ جبینش نقش تسویلات
 درویش پیدا و ظاهر بود جعفر خان از وجنات احوالش آثار
 ۲۰ تزویر و نفاق استنباط و مراجعت نموده چگونگی را بصادی خان
 حالی و صریحاً مذکور ساخت که چنانچه داخل شهر شوی

اعلام وصادق خانرا که در آن اوان در بصره بود نیز از وقوع
 واقعه مزبوره اخبار ودر ورود او بشیراز لازمه تأکید واصرار نموده
 فوجی را بمحاصره ارك مامور ساخته نامدت سه روز ناپیره جدال
 فیما بین آنها اشتعال داشت تا اینکه بلطایف الخیل وارسال رسل
 ورسایل از جانب زکیخان اطمینان وخطرجمععی کامل حاصل 5
 واز ارك بیرون آمده که باستصواب یکدیگر بنائی برامور گذارند
 بمحصر خروج آنها از ارك جمعی از متابعین خودرا بقتل ان
 جماعت مامور ودر طهفة العین اساس حیات ده دوازده نفر از
 جوانان ان سلسله نامدار که هر یک رستم ثانی وثنائی اسفندیار
 بودند از آب شمشیر آتشبار بخاک مذلت هموار وهوای بزرکبیرا 10
 از سر آنها بیرون ساخته جمیع اولاد کبار ان سلسله عموماً
 معرض تیغ سیاست وتمامی اموال واسباب ایشان بحیطه ضبط
 در آمد مقارن اینحال جهانگیر خان ومحمد رشید بیک ولدان
 فتحعلیخان افشار که در اصفهان مستعد وآمده کار بودند از
 استماع خبر فوت کریم خان سر از کریمان خمول بر آورده جمعی 15
 از اوباش وغربای سکنه اصفهانرا باخود متفق وبنای شورش
 وافساد گذاشته حاجی اقا محمد خان حاکم اصفهان فرار وخودرا
 بکنار کشیده مراتب را بزکیخان عرض ومشارالبیسه بسطام خان
 کارخانه را بنسکین این فتنه نامزد روانه اصفهان نمود حاجی اقا
 محمد حاکم اصفهان هم از بلوکات وتوابع جمعیتی منعقد وباتفاق 20
 بسطام خان وارد اصفهان گردیده تمامیرا دستگیر ونه نفر از
 انها را که مصدر ایس فساد شده بودند مقتول وروس ایشانرا
 بشیراز فرستاد وبعد از روانه ساختن بسطام خان باصفهان خبر

تقریباً دو ساعت از روز گذشته جرعه نوش ساغر کُلّ مَنْ عَلَیْهَا
 فَنان و طایر روحش بعالم بقا آشیان نمود اقا محمد خان بمجرب
 استماع این خبر باچند نفر از کسان خود جریده و سبای
 بسمت دارالمیز ایلغار و تا مازندران و استرآباد عنان باز نکشید بعد
 ۵ از درود بآن حدود تمامی قبایل و عشایر طایفه قاجاریه
 و منتسبان خود را مجتمع و تنهیه اسباب سلطنت و جهانگیری
 پرداخت در بیان صادرات امور زکیخان زند و کیفیت قتل او
 چون در سال قبل فیما بین بعضی از اعراب بصره و علی محمد
 خان زند حاکم آنجا منازعه واقع و علی محمد خان باجمعی
 10 از غازیان ابوابجمعی مشار الیه مقتول گردید بودند خاقان
 مغفور صادق خان برادر خود را باجعفر خان ولد اکبر او و فوجی
 از غازیان ایلات و سیستانی و غیره جهت اطفای نایره آن فتنه
 روانه بصره نموده بود در وقوع مقدمه فوت او صادق خان در
 شیراز حضور نداشت و فیما بین زکیخان و نظر علی خان و اولاد
 15 شیخ علی خان و محمد خان زند عداوت سابقه در نهایت
 استحکام بود بعد از فوت خاقان مغفور نظر علی خان با ولدان
 شیخ علی خان و محمد خان و اتباع ایشان از بیم سطوت زکیخان
 بقلعه ارك متحصن شده زکیخان و علی مراد خان همشیره زن او
 با هم متفق و امر سلطنت را نمود ابوالفتح خان و محمد علی خان
 20 ولدان کریم خان کرده خود بر تنق و فتق امور و نظم و نسق
 مطالب منظر قیام و ارقام مهر ایشان بجمع مالک مرقوم و اهالی
 ولایانرا از فوت خاقان مغفور و جلوس ولدان او بر سریر سلطنت

امن وامان اسایش کزین و مکرر اوقات باشاهدان ماه رخسار زهره جبین
 بتجرج اقداح راج و بجائی اتشش عشرت و شادمانی در کانون سینه
 میافروختند شعر

زمانه کرد مهیا بساط عیش و نشاط

5 سپهر کرد مهّده مهّاد امن وامان

و مدت سپیده سال در شیراز بستر استراحت کسّنده در سال
 چهاردهم بمقدار کُلّ نَفْسِ ذَائِقَهُ الْمَوْتِ ساقی اجل پیمانه حیانتش را
 از باده تلخکام دور ورنه لبائی و ایام ملامت و استیلاى مصرع
 موت بر مزاجش بسرحد کمال نشأ شراب مُت علامات اتمام
 دور حیاترا بر مقربان و پرستاران نشان میداد از جمله عظماء 10
 و اکابر ولایات که ان خدیو عدالت ایت باخود بشیراز آورده
 اقامت خان ولد محمد حسن خان قاجار بود که از سلسله
 جلیله سلاطین عظام و تنبیجه رفیع خواقین کرام آثار دولت
 و فرائد از ناصیه احوالش ظاهر و خورشید روزافروز دولتش در
 اوج سعادت هنگام فرصت ناظر چون بمصدق اِذَا ارَادَ اللَّهُ شَيْئًا 15
 هَبَّ سَبَابَهُ بایست اسباب اندولت دوران عدت مجتمع و مهیا
 کردند در روز دوازدهم شهر صفر سنه ۱۱۹۳ ان زبنده سریر و افسر
 بانهای منهبان قضا و قدر و اقتضای سعادت طالع و بلندى اختر
 از احتضار ان خسرو باوقار مستحضر و بعزم شکار شاهباز دولت
 از قلعه شیراز بیرون رفته بنابر اینکه در ان روز از حیانتش 20
 رمقى باقی بود ان شب بانتظار وصول خبر فوت او در خارج شهر
 توقف و علی الصبح که روز سهشنبه سپردم ماه مذکور بود

آورده بناریج سبز دلم شهر صفر سنه ۱۱۷۹ وار این بلد مینومثال
 و بادبادی و معموری ملکیت مزبور اشتغال و در اصل شهر و خارج
 قلعه شیراز جنت شیراز بیسوتات دلکشا و عمارات وسیع انقضا و بازار
 و مساجد و حمامات و تکایا و خانقاهات رفیع المینا و برکههای کثرت صفا
 ۵ و بروج و حصار کیوان رفعت و خاکسریز و خندق قلعه آن شهر در
 کمال ضبط و استحکام مهندسی طبع بلند آن خدیو ارجمند
 صورت اتمام پذیرفته در سنوات توقف شیراز کلید فتح ولایت
 کرمان و محال سیستان که در تصرف جماعت سیستانی و افغان بود
 و بعضی از بلاد دیگر که در اوقات غیاب السلطان دادگر از
 ۱۰ اطاعت سر باز زده بودند بعلاوه أم البلاد بصره باهتمام صادق
 خان و نظر علی خان و علی محمد خان زند و غیره از خوانین
 و سرداران بتصرف اولیای آن دولت در آمد الحاق در عهد آن
 خدیو معدلت کستر که از شرط عدل و انصاف مصدوقه اذآ
 اَرَادَ اَللّٰهُ بِرَعِيَّتِهِ خَيْرًا جَعَلَ لَهُمْ سُلْطَانًا كَرِيْمًا سمت ظهور یافته و از
 ۱۵ فر طلعت مهر کستر طالع در پیروش پرتو بهروزی بر ساحت احوال
 عموم ممالک محروسه باخصیص اهل شیراز تافته در بسیط آن
 بلد طیبه بحدی بساط عدل و داد کسند
 شعر

که شد بیهمن عدالت مداین اول

که شد بیهمنت امن کعبه ثانی

۲۰ بجایی رسید که از اکثر بقاع ربع مسکون معجزتر و از اغلب
 بلاد مشهوره عالم امکان مشهورتر خلقتش در کمال آرام در بستر

در تاریخ سلطنت کریم خان زند ایمائی بآن کرده است امر
 سلطنت بلاد ایران مغشوش و هر پنج روز نویت حکمرانی بنام یکی
 بلندآوازه بوده تا در سنه ۱۱۹۳ مهر منیر دولت کریم خان زند
 از افق پیوه ملایر عراق ظاهر و در سنه ۱۱۹۳ در شیراز وفات
 یافت و از هنگام فوت کریم خان که مبدای طلوع آفتاب علامت^۵
 دولت قاجاریه است نیز بعضی از ارباب تواریخ بضمبط وقایع
 امور آن دولت روزافزون ارتکاب ورزیده و در ذکر وقایع انقراض
 دولت زندیه احدی متعرض نشده بود یکی از دوستان صمیم
 در جائه صداقت مستقیم خواهش نمود که این غبار قدوم
 راه روان طریق حکایت طرزی و مرحله پیمایان وادی عبارت پردازی^{۱۰}
 ابن عبد الکرم علی رضای شیرازی بذکر مجملی از وقایع
 اموری که بعد از فوت کریم خان تا انقراض دولت زندیه
 مقتضای حکمت ازلی و قدرت لمیزی بظهور رسیده است مبادرت
 نماید هر چند بنابر عدم استعداد و قابلیت ماده دامن از قبول آن
 برجیده تاملی کریبان این مطلب در کشاکش گفتگو و اصرار او^{۱۵}
 از حد اعتدال تجاوز نمود آخر الامر اصرارش بر انکار این
 خاکسار غالب و استرضای خاطر او را طالب و از الطاف عیب پوش
 مستمعان مستظهر گردیده بذکر آن جسارت ورزید در بیان
 خاتمه کار خاقان علین اشیان و کیفیت آن کریم خان زند بعد
 از انتظام مهمان داریان و عراق و دارالمز و کیلاکات مراجعت بشیراز^{۲۰}
 و بعضی از عظمای و سرخیلان و اشرار ولایات مزبور را با اتفاق خون

لطف حق باتو مداراها کند ۵ چونکه از حد بگذرد رسوا کند ۵
 سمت ظهور و بروز یافته نایره غضب قهاری شعله‌ور و خرمین‌سوز
 هستی خشک و تر گردیده عنطوفه و تنزع الملک ممن تشاء و تذلل
 من تشاء کوکب بختش را از معارج اوج رفعت و عزت مدارج
 ۵ حصبیص خواری و مذللت رسانیده امر سرپرستی و تکفل احوال
 عباد را بکف کفایت دیگری محول و مرجوع فرماید
 باشند فی المثل کله کوسفند خلق ۵
 کائرا خدای صاحب و والی شبان بود ۵
 صاحب بهجای او دگریرا شبان کند ۵
 چون بنکرد که برکله نامهربان بود ۵

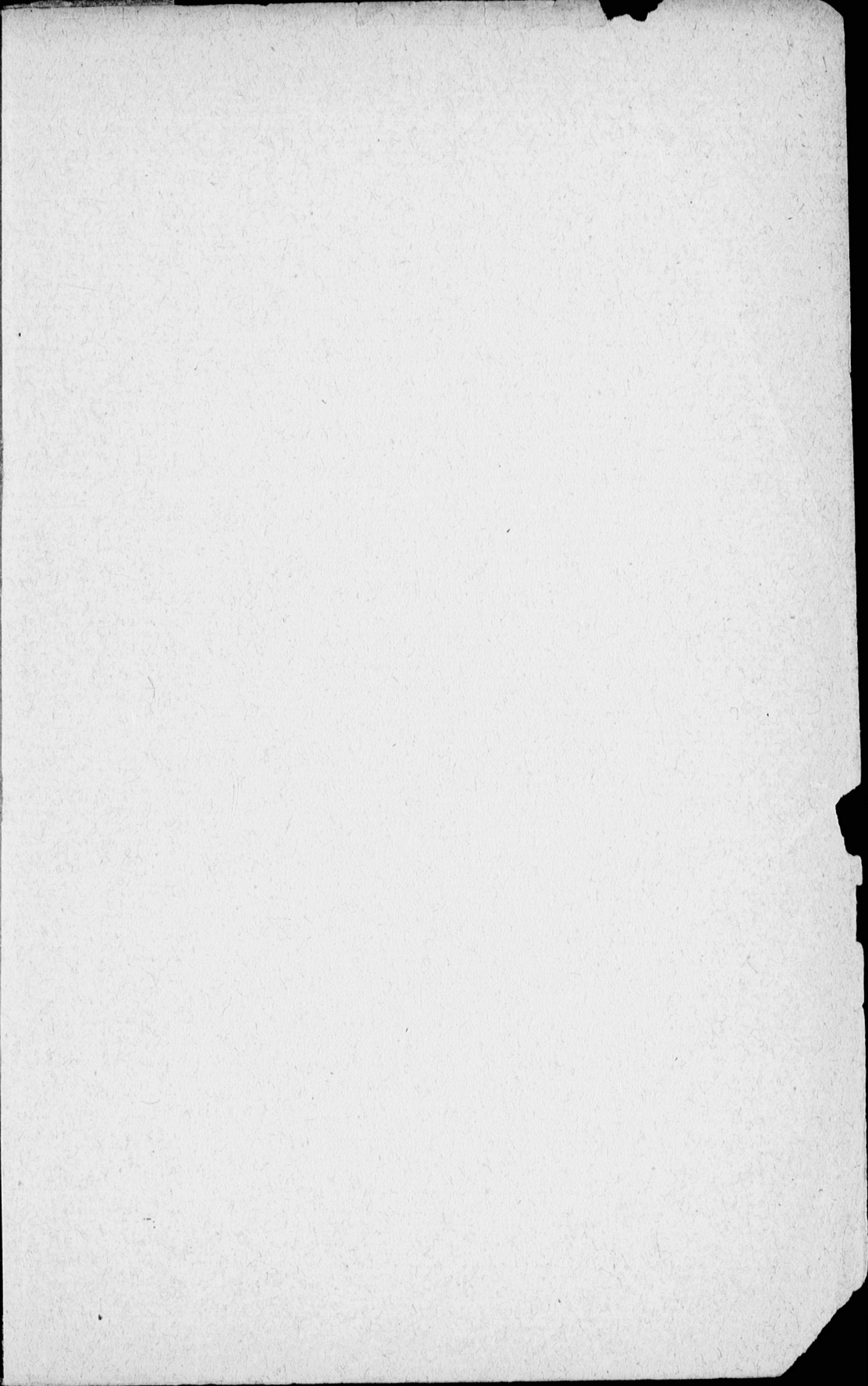
10

چنانکه ماصدی اینمقال در کتب تواریخ و خوافین سائقه
 و منتقدین مفهوم و از وقایع امور سلاطین ماضیه متأخرین و معاصرین
 معلوم میشود که بعد از انقراض دولت سلاطین جنت مکین
 صفویه آثار الله برآهینهم امور سلطنت ایران مدتی مختل و چندی
 15 ملوک الطوائف بوده چنانچه مرحوم میرزا مهدی خان استرآبادی
 در تاریخ جهانکشای نادری بذکر مجملی از آن پرداخته تا اینکه
 در سنه ۱۱۴۲ نیز جهانتاب دولت نادرشاه از مشرق خراسان طالع و در
 سنه ۱۱۴۸ بر سریر سلطنت جلوس کرده در شب یکشنبه یازدهم
 شهر جمادی الثانی سنه ۱۱۶۰ در منزل فتح‌آباد دو فرسخی خبوشان
 20 جمعی از همیشه کشیکان او را مقتول و بعد از وقوع قتل
 نادرشاه از قراریکه مرحوم میرزا صادق منشی متخلص بنامی

بسم الله الرحمن الرحيم

بر ارباب خرد و دانش و احباب ذکا و بینش مخفی و مستور
خواهد بود که بمقادیرِ اِنَّ اللَّهَ رَوْفٌ بِالْعِبَادِ در هر عهده‌ای از عهود
زمان باقتضای حکمت مالک الملک سبحانه بمصدوقه توتنی الملک
مَنْ تَشَاءُ وَنَعِزُّ مَنْ تَشَاءُ نیشوکنی را در عرصه جهان مبسوط
الید و نافذ فرمان سازد که بتکفل احوال عباد پرداخته جراحات 5
صدور ستم‌دیدگان دهر بمرام رافت و مرحمتش انبیام پذیرد و خفقان
قلوب غم‌رسیدگان روزگار بمفرج دلکشای التفات و معدلتش باصلاح
آید تاهنکامی که بمصدیق اِنَّ اللَّهَ لَا یَغَیِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰی یُغَیِّرُوْا مَا
بِاَنفُسِهِمْ از استیلائی غرور و اشتداد حرص و آزار قانون بی‌اعتدالی
و ناسازی ساز و باب تعدی و بحساب بر چهره عجزه و مساکین باز 10
حرکاتش از نظم طبیعی خروج و زبانه آه آتشبار دادخواهان از
دست بیدادش بزبان عروج
شعر
چو خواهد خدا سرنکونت کند ۵ بگردار بد رهنمونت کند ۵
مصدوقه

هست کلید lin. 1. Scriba in P. addidit hoc hemistichium: در کنج حکیم lin. 2. cf. Coran. Sur. ۲ 203. lin. 3. cf. Sur. ۳ 25. lin. 6. مراسم P. lin. 8. cf. Sur. ۱۳ 12. lin. 13. pro خدا in A legitur فلك.

Druck von E. J. BRILL in